

УДАРНІК

ИИ 294
5

№ 6

СЫКТЫВКАР—1937

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

У Д А Р Њ И К

МН 29-1
5

ХУДОЖЕСТВОА СÖВЕТСКОЈ ЛИТЕРАТУРА КОМИЖУРНАЛ

КАЗАЛОМ ОПЕЧАТКАЈАС

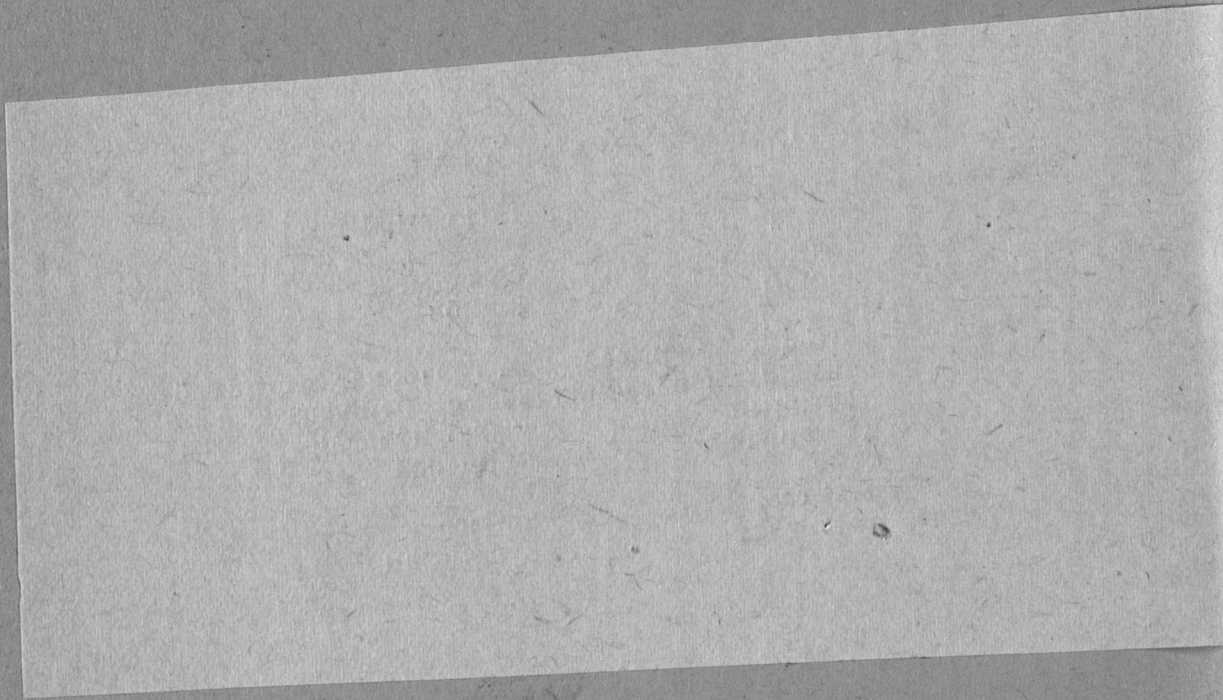
Лыстбок	Строка лыд	Печатайтöма	Колö лыдфыны
12	1 увсаң	сінлысјасас	сінлапјасас
22	4 вывсаң	тормöм	јормöн
"	5 "	јік	тік
23	2 увсаң	щöкасыс берінјассö гона кінас мöвпалöмөн	да гöна кінас зыртіс щö- касыс берінјассö, ачыс
36	18 "	зыртігтыр.	мыјкö мöвпаліс.
37	27 "	кујім орччөн	кујім рад
49	18 "	теыс	таыс
53	5 вылысаң	пінјаса	кінјаса
		вугъыслам	вувъыслам

№ 6

ИУЊ 1937 ВО

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

У Д А Р Ы К

УД 29-1
5

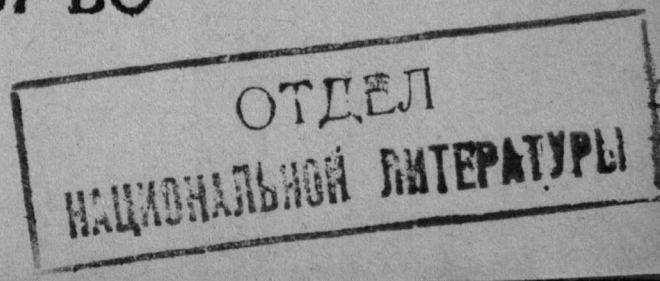
ХУДОЖЕСТВОА СӨВЕТСКОЈ ЛИТЕРАТУРА
КОМИЖУРНАЛ

ЛЕЗО СӨВЕТСКОЈ
ПИСАТЕЛЪАС СОЈУЗЛОН
КОМИ ПРАВЛЕНИЕ

№ 6

ИЮНЬ 1937 ВО

У Д А Р Н И К

КОМИ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛ
ОРГАН КОМИ ПРАВЛЕНИЯ ССП

ПОД РЕДАКЦИЕЙ:
М. ДОРНИНА (отв. редактор),
П. ШЕБОЛКИНА и И. ИЗ'ЮРОВА

№ 6

ИЮНЬ 1937 ГОД

КОЛЫ ВО
ВЕЛҖКÖЈ
ПРОЛѢТАРСКÖЈ ПИСАТЕЛҖ
АЛѢКГЕЈ МАКГИМОВИЧ
ГОР'КИЈ
КУЛÖМГАҢ

KOHL BO

1871

INDUSTRIAL DISTRICT

AMERICAN

LEAFLET

1871

АЛЕКСЕЈ МАКСИМОВИЧ ГОР'КИЈ
(28-III-1868 — 18-VI-1936 В. В.).

AMERICAN UNIVERSITY
WASHINGTON, D. C.

А. М. ГОР'КІЙ

Колі во современноствлөн величайшөй писателъ Алексеј Максимович Гор'кіј кулан лунсаң. Человечество воштіс сыын медбур јѳз пѳвсыг ѳтѳс, кодјас кыптылісны мѳрѳвѳј історіјаын. Став странајасса рабочѳј класс воштіс ассыс вернѳј пісѳ, революціоннѳј борецѳс, дорјысѳс, другѳс. Сѳветскѳј Сојуз воштіс пламеннѳј патріотѳс, доблестнѳј гражданинѳс. Роч народ воштіс замечательнѳј писателѳс, роч художественнѳј кыв тѳдчана мастерѳс, Пушкинлыс, Тургеневлыс, Толстојлыс законнѳј прејемникѳс.

Гор'кіј, великѳј роч народлөн великѳј писателъ, принадлежитѳ став человечестволы. Аслас чужѳм-рѳдѳтчѳм сертыс, аслас став олѳм сертѳ, мѳвпјас да кѳсјѳмјас сертѳ, лѳтературно-общественнѳј уж пыщкѳс да стѳл сертѳ сіјѳ принадлежитѳ медвоѳ рабочѳј класслы. Сіјѳ—великѳј пролетарскѳј писателъ, пролетарскѳј лѳтература кѳтыртыс.

Сіјѳ локтіс лѳтератураѳ пролетарскѳј средаыс, „нізјасыс“ да вајіс лѳтератураѳ буржуазіја дѳнѳ ыжыдыс-ыжыд презреніје, пѳс лѳглун капиталистическѳј насѳліје мѳр дѳнѳ, нарѳтѳтѳм да пемыдлун мѳр дѳнѳ, ужалыс јѳзлыс капиталистјас вылын історическѳј превосходствосѳ гѳгѳрвоѳм да ескѳм сылы, мыј воѳѳ лоаныс (будущее) принадлежитѳ том революціоннѳј класслы—пролетариатлы. Гор'кіјлөн творчествоыс да і сылѳн аслас лѳчностыс убедѳтельноја вісталѳны сы јылыс, мыј ужалыс јѳз пѳвсын, народ пѳвсын ем вежѳрлѳн да талантлѳн гумовтны вермытѳм сокровѳшщејас, революціоннѳј страѳѳ да благородство.

Гор'кіј вѳлі чужтѳма рабочѳј классѳн, кодѳ вѳлі кісѳмѳ ассыс історическѳј могсѳ вѳчѳм вылѳ, социализм вѳсна сознательнѳј да организованнѳј тыш вылѳ. Роч лѳтератураын Гор'кіјлөн кыптѳм ѳтлаасіс Ленилѳн медвоѳѳа лѳтературнѳј ужјаскѳд, Россіјаын рабочѳј класслѳн медвоѳѳа революціоннѳј организацијајас лѳѳмкѳд. Гор'кіј јѳзѳдіс (возвестил) роч художественнѳј лѳтератураын рабочѳј класслыс локтѳм. Сіјѳ вѳлі пролетарскѳј революціјалѳн буревестникѳн.

Ѳтлаын Россіјаса пролетариаткѳд, ѳтлаын болшевикјаскѳд, орчѳн Ленинкѳд да Стајлнкѳд Гор'кіј вујіс социалистическѳј революціјалыс туј—медвоѳѳа массѳвѳј бојјассаң пролетариат дѳктатура да сіктын і карын социалистическѳј строѳтельство торжествоѳѳ.

Гор'кіј завешцајтіс аслас произведењіејасѳн неммірѳтчытѳм лѳглун капиталистическѳј насѳліје мѳр дѳнѳ, разбојничѳј нарѳтѳтѳм, тупоумнѳј ханжество мѳр дѳнѳ, сіјѳ мѳр дѳнѳ, кодѳ ѳверскѳја относѳтчѳ трудлѳн да мысллѳн јѳзкѳд. „Пролетариатлѳн гуманизм,—гіжіс Гор'кіј,—корѳ

куслытѡм лѡглун мешчанство дінѡ, капіталістјас власт дінѡ, налѡн лакејјас, паразітјас, фашістјас да палачјас дінѡ, рабочѡј классѡс предајтысјас дінѡ, лѡглун став дінас, мыј щѡктѡ страдајтны, став дінас, коді олѡ со мільіонјас јѡз страдајтѡм помыс“. Сіјѡ пѡшщадатѡг разоблачајтис буржуазнѡј інтєльігенціјалыс ідејнѡј пыщкѡссѡ, сылыс сіслунсѡ, оппортунізмсѡ, ассѡ радејтѡм. Такѡд щѡщ сіјѡ петкѡдліс револуціонерјаслыс—народ вѡсна борецјаслыс—героіческѡј образјас.

Велікѡј пісатєль завєшщајтис мїжанлы ассыс радејтѡмсѡ роч јѡз дінѡ, сыѡн колѡм славнѡј лістбокјас дінѡ, сылѡн медбур јѡз дінѡ. Гор'кіј пыдіа чувствуйтис да дѡнјаліс роч классіческѡј літєратуралыс народностсѡ. Сіјѡ вѡлі вына, Алексєј Максимовіч вїсталѡм серті, „соціалнѡј шудлыс могјас рєшітны ыжыд зїлѡм-кѡсјѡмѡн, чєловєчностсѡ проповєдујтѡмѡн, свєбѡда чєст куѡа сылѡмѡн, народ олѡм дінѡ жужыд інтєресѡн, нывбаба дінѡ целѡмудрєннѡј вїзѡдѡмѡн, вєобшщѡј, ставсѡ петкѡдлан правда упорнѡја корсѡмѡн“.

Гор'кіј кужіс нїмкофасны сѡлѡмсаыс, кыз коммуніст-револуціонер да кыз пролетарскѡј пісатєль, сѡветскѡј странаын соціалїзм творчєстволы, культура успєхјаслы, выл мѡрт быдмѡмлы. Куслытѡм вѡлі лѡглуныс Гор'кілѡн реакціја дінѡ, мракобєсіє дінѡ, капіталістїческѡј хїщнїчєство быд пѡлѡс петасјас дінѡ. Сіјѡ вѡлі беспѡшщаднѡјѡн пролетарскѡј револуціалѡн врагјас дінѡ, подлѡј троцкістскѡј предатєльјас дінѡ, двурушнїкјас, убїцајас дінѡ. Тѡдсаѡс сылѡн кывјасыс: „Враг-кѡ оз сєтчы, сіјѡс бырѡдѡны“.

Гор'кілы фашїзм вѡлі капіталїстїческѡј мерзѡгтлѡн медса јаркѡј петкѡдчѡмѡн. „Фашїзм,—гіжіс Гор'кіј,—єм буржуазнѡј культуралѡн петас, сылѡн раковѡј пыкѡс, кодї-нїн сісман да распад выјын. Фашїзмлѡн тєорєтїкјас да практїкјас—„авантурїстјас, кодјасѡс кыпѡдіс буржуазїја аслас средєаыс“. Гор'кіј разоблачајтис выл мїрѡвѡј бѡјна кєжлѡ фашїстскѡј лѡсѡдчѡмсѡ револуціоннѡј страгтѡн насышчєннѡј памфлєтјасын. Фашїзмкѡд тышкасѡм вылѡ сылѡн чуксалѡмыс ѡтувтис став мїрса культуралѡн тѡдчана мастєрјасѡс—пісатєльјасѡс да поєтјасѡс, мыслїтєльјасѡс да учѡнѡјјасѡс.

Гор'кілѡн тујыс торјѡдны поэтѡм рабочѡј класс тујыс, болшєвїкјас партїја тујыс. Гор'кілы паныд топыд стрѡјѡн выступајтисны буржуазнѡј лібералјас, мєншєвїкјас, быд пѡлѡс реакціонерјас, мїстїкјас, дєкадєнствујущѡј словоблудјас. Гор'кіј налы паныдѡн дѡрјїс творчєствѡын рєалїзм, мѡвплыс јасност да чєстност, кывлыс сѡстѡмлун да правдївѡст, художєственнѡј літєратуралыс общєствєннѡј, револуціоннѡј могјас.

Авєрбахѡвско-троцкістскѡј предатєльјас музлытѡг нуѡдісны тыш Гор'кілы паныд—лїбѡ вѡсса чужѡмѡн кыз јавѡ врагјас, лїбѡ „другјас чужѡмѡн, сы дінѡ јуда-предатєльскѡј окыштѡмѡн топѡдчїг. Тајѡ авєрбахѡвско-кїршоновскѡј бандаыс нїнѡм воѡын єз сувтлы ассыс гнуснѡј цєлјассѡ олѡмѡ пѡртѡм могыс, болшєвїкјас партїјалы паныд, збыл вылѡ сѡветскѡј художєственнѡј літєратуралы паныд тышкасѡм могыс.

Колї во сіјѡ кадсаыс, кызї абу мїжанкѡд Гор'кіј, кызї лантис сылѡн меткѡј, мїча, болшєвїстскѡј страгтѡн тыр кывјыс. Но Гор'кіј олѡ аслас озыр літєратурнѡј наслєдствѡын, кызї роч кывлѡн нєсравнєннѡј мастєр, кызї народѡс радејтны да сіјѡ врагјас дінѡ лѡглунѡ велікѡј велѡдыс.

Гор'кіј вѡлі і колѡ сѡветскѡј літєратуралѡн велікѡј учїтєлѡн. Ас дінас вывті трєбоватєлнѡј, Гор'кіј кыпѡдліс гырыс трєбованїєјас

сѡветскѡй писателјас динѡ. Сижѡ беспощаднѡја клејмитис идејнѡй художественнѡй, политическѡй да моралнѡй распушченност, мелкобуржуазнѡй зазнајство, рабочѡй класслѡн врагјаслыг вужѡдѡм богемност. Гор'киј литератѡраын вѡли большевистскѡй скромностлѡн образецѡн да требѡјтис тајѡ скромностсѡ писателјассаң.

Аслас воспитателнѡй ужын писателјаскѡд Гор'киј вѡли вывти конкретнѡјѡн. Кывлѡн великѡй художник, Гор'киј такѡд щѡщ вѡли геніалнѡй редакторѡн да зев суг критикѡн. Став лыдѡм кыгајас сижѡ разбиратис пыдысаң, унаыс весиг прѡдѡрчивѡја идеја боксаң, художество, композиција да кыв боксаңыс. Сижѡ воспитыватис сѡветскѡй писателјасѡс большевизм самѡн, требѡјтис насаң мијанлыг прекраснѡй действителност збылыг изучајтѡм, вылын идејно-художественнѡй уровень, кывлыг вылын культура. Гор'киј велѡдис раѡејтны да уважајтны рѡч кыв, кызи культуралыг вына да озыр оруѡје.

Гор'киј лѡсѡдис сѡветскѡй художественнѡй литератѡраын большевистскѡй традицијас, кодјасѡс колѡ визны сѡветскѡй писателскѡй общественностлы. Писателјаскѡд воспитателнѡй ужын сижѡ лѡсѡдис ассыс стѡл. Тајѡ стѡлыслы органически чужѡдѡјѡс командујтѡм, администрирујтѡм, канцеларшщина, тыртѡм болгѡм, заседаңијасѡн ноксѡм, литература гѡгѡрса шумѡм. Воспитателнѡй ужлѡн гор'ковскѡй стѡл подулавсѡ руководителлѡн торја ыжыд авторитет вылын, тајѡ авторитетсѡ ставѡн признајтѡм вылын, кодѡс Гор'киј заработкајтис сылѡнгырыг комплекснѡй дарованѡјеѡн—кызи художник, редактор, критик, литератѡрнѡй педагог,—енциклопедическѡй тѡдѡмлунѡн, идејностѡн, принципалностѡн, уна вѡса тышѡн да героическѡй ужѡн.

Ужын гор'ковскѡй стѡл ем зев бур образец, кодѡс бѡстны колѡ зилны да код куза должен равнајтчыны мијан сѡветскѡй художественнѡй литература, кодѡи ем меѡса идејнѡй, меѡса передѡвѡй да меѡса революционнѡй литература человечество истѡријаын.

(Јун 18-д лунса „Правда“ газетлѡн передѡвѡј.)

„СТРАГҢ-МОРДАГҢ“

Душнөҗ гоҗга воҗын, кар бердса глухөҗ переулокыс азҗи ме тешкөҗ
ерпас: паскыд вагуран шөрө пырөмөн, һаҗтсө резөмөн, нывбаба
шлапөдиҗ кокҗаснас, кыҗи вөчөны сижөс посни челаҗ,—шлапөдиҗ да
назгөмөн сылис миҗтөм сыланкыв, кодын Фомка һим рифмаасиҗ „җом-
кеҗ“ кывкөд.

Луннас кар вывти мунис чорыда чардалан кунөр, зерыс озыра
көтөдиҗ переулокса һаҗт соҗөд мусө; вагураныс вөли жужыд, нывба-
балөн кокҗасыс пырөны вөли сетчө пөшти пиҗөсөҗыс. Гөлдө шы сер-
тыс арталөмөн—сылысыс вөли кодҗура. Сижө-кө җөктиҗас муҗөмла
уҗис, кокһиа ескө вермиҗ пөдны кизөр һаҗтас.

Ме вылөжык лептышти сапөг гөльөһҗасөс, пыри вагуранас, кути
җөктысөс кидыс да кыски косинө. Воҗжыксө сижө, тыдалө, повзис,—
лаһтөмөн да кывзөмөн мунис ме бөрсга, һө, сөгса став тушанас вына-
шеништчөмөн, һещыштиҗ вескыд кисө, кучкис меным морөсө да ра-
вөстиҗ:

— Караул!

И бөр пырис вагуранө, ачымөс бөрсаныс кыскиҗ.

— Славөл,—ропкис сижө.—Ог мун! Тетөг ола... Метөг олышт...
караул!

Пемыдгыс петис воҗга стөрөж, сувтиҗ миҗансаһ воҗков вит саҗө да
скөрыс җуалиҗ:

— Коди шыөдө җөзсө?

Ме вистали сылы, мыҗ—пола, меҗ ескө нывбабаыс ез вөҗ һаҗтас,
да со—көсҗа кыскыны сижөс. Стөрөж виҗөддиҗ кодҗура вылө, гораа
коркһитис да щөктиҗ:

— Машка,—пет!

— Ог көсҗы.

— Ме теныд шуа—пет!

— А ме ог пет.

— Оҗкөда подлөҗөс,—скөрмытөг көсҗыҗис стөрөж да рама сор-
һитны көсҗөмөн шыасиҗ ме динө.—Таҗө татчөс, паклүҗтчыс, Фролика,
Машка. Папирөсыд абу?

Кутим куритчыны. Нывбаба збоҗа вослалиҗ вагуранөд, горөда-
лиҗтыр:

— Начальникҗас! Ме ачым аслым начальница... Көсҗа—купаҗтчыны
кута...

— Ме теныд купајтча,—өлөдіс сійөс стөрөж, тошка јон старік.—
Тақи вот быд вој сійө скандалітө. А гортас сылөн—коктом пі...

— Ылын олө?..

— Віны тајөс колө,—меным вочавізтөг шуіс стөрөж.

— Гортас ескө нуөдны сійөс,—вөзјі ме.

Стөрөж серөктіс тошкас, јүгдөдіс менгым чужөмөс папірос бі-
нас да, лавіја муөдыс сапөгјаснас сөкыда тапөдөмөн, муніс бокө.

— Нуөд! Сөмын воғжык віөдлі сылы рожа вылас.

А нывбаба пуксіс һајтас да, кіјаснас сійөс куралөмөн, мөдіс наз-
гөмөн да локногө візгыны:

— Как по-о морю...

Сысан һеылын сөдов һајт ваын вужрасіс кушөмкө ыжыд козув
міјан вестса сөд тыртөм јенежыс. Кодыр вагураныс кутіс веравны
—вужөрыс воші. Ме вылыс пырі вагуранө, бості сылысөс кіһаувті-
ыс, лептышти да, піөсјасөн тојлалігтыр, петкөді сійөс забор дорө;
сійө пыксіс, өвтчіс кіјаснас да щөктіс менө:

— Но—нөјт, нөјт! Нһнөм—нөјт... Ак, те, әвер... ак, те, ірөд...
но—нөјт!..

Забор бердө сувтөдөм мыст, ме јуалі—көні сійө олө. Пемыд сін
чутјаснас ме вылө віөдіг, сійө лептыштлис кодзөм јурсө, і ме азгі,
мыј сылөн нырыс вөјөма, ныр јылыс кіз моз чурвізө вывлаң; дој
щупөдөн лептыштчөм вылыс парјыс востө посні піһјас, ічөтік пык-
төм чужөмыс сылөн һумјалө јөткыштана һумјалөмөн.

— Ладнө, мунам,—шуіс сійө.

Мөдөдчім, заборсө тојлалігтыр. Јубкаыслөн ва подолыс кучкаліс
менама кокјасө.

— Мунам, мусаөј,—ропкіс сійө, бытөкө палалыштөмөн.—Ме те-
нө леҗа... Ме теныд сета утешеніце...

Сіјө вајіс менө ыжыд, кыксудта керка дворө; візчысөмөн, бытө
сінтөм, нуөдіс телегајас, бөчкајас, јашщікјас, разалөм пес чукөрјас
коластјасөд, сувтіс фундаментө вөчөм кушөмкө роғ вестө да вөзјіс
меным:

— Пыр.

Лапыд сҗенө кутчысөмөн, нывбабаөс коскөдыс кутөмөн, сылыс-
шлувдан тушасө муртса кутіг, ме леччі вілыд поскөд, кімаласөн
азгі гын да өзөс вуг, вості өзөссө да сувті пемыд гу порог вылө,
воғө воковтны лысттөг.

— Мамө, те?—пемыдсаң јуаліс лөң гөлөс.

— Ме-е...

Шоныд сігмөм да кушөмкө сірөд дук чорыда кучкіс јурө. Ыпһіт-
ліс ізтөг, зөланік бі здук кежлө јүгдөдліс келдөм челаф чужөм да кусі.

— Коді-нө локтас те дінө? Ме-е,—шуаліс нывбаба, ме вылө
өшөдчөмөн.

Вылөв ыпһітіс ізтөг бі, трөңмуні лампа сҗеклө да вөсні теш-
коф кі өзтіс зөла жөч лампа.

— Гажөдысөј менама,—шуіс нывбаба да шатовтчылөмөн пөрі
пелөсас; кірпіч жојас вөлі дастөма паскыд волпас.

Лампа бі бөрсә віөдіг, кагаыс лезлывлис піғільсө, кор сійө кутө
вөлі шынавны. Чужөмыс сылөн вөлі серјознөј, јог ныра, нывлөн
коф пыктыштөм парјаса,—вөсні кісҗөн гіжөм, рісујтөм, коді тајө
пемыд, улсов гуранас вөлі чужмөдмөн һе местаын. Бісө лөсөдөм
бөрын, сійө віөдліс ме вылө кушөмкө гөна сінјасөн да јуаліс:

— Јуөма?

Мамыс сълөн, волпас вомёныс водёмөн, чушкіс да шкоргіс.

— Сіјѳс колѳ пѳртчѳдны,—шуі ме.

— Пѳрччѳд,—сінсѳ лезѳмѳн шыасіс ѳетінка.

Кодыр ме куті кыскыны нывбаба вылыс ва јубкасѳ—ѳетінка јуаліс нѳжјѳнік да лабутнѳја:

— Бісѳ кусѳдны?

— Мыјла-нѳ?

Сіјѳ нем ез шу. Мамыскѳд, кызі пыѳ мешѳккѳд ноксігѳн, ме кыјѳді ѳетінка бѳрса: сіјѳ пукаліс жојас, ѳшің вестын, кыз пѳвјасыс вѳчѳм јашщікын, кытчѳ вѳлі гіжѳма сѳд печатнѳј шыпасјасѳн:

„О с т о р о ж н о

Т-во Н. Р. и К-о“.

Квадратнѳј ѳшіңлѳн пѳдушканыс вѳлі ѳетінкалы пелѳпом вестѳзыс. Стенкузаныс некымын віѳн нужалісны векныѳк жажјас, сені кујлісны папірос улыс да ізтѳг улыс кѳрѳбкајас. Јашщікыскѳд орччѳн, кѳні пукаліс ѳетінка, сулаліс нѳшта јашщік, кодѳс вѳлі вевтѳма ізасыс вѳчѳм віж бумагаѳн, сіјѳ, тыдалѳ, вѳлі пызан пыѳді. Тешкод да косыңзі кіјассѳ шеја вылас пуктѳмѳн, ѳетінка віѳѳдіс вывлан пемыѳ ѳшің стеклѳјас вылѳ.

Нывбабаѳс пѳрччѳдѳм бѳрын, ме шыбыті сылыс ва паскѳмсѳ паччѳр вылас, сѳј мысгандозјыс мыскі кіјасѳс да, најѳс чышјанѳн чышкаліг, шуі ѳетінкалы:

— Но, прѳшцајтлы!

Сіјѳ віѳѳділіс ме вылѳ да јуаліс неуна пыскылтѳмѳн:

— ѳні—кусѳдны бісѳ?

— Кызі кѳсјан.

— А те мунан, он вод?

Сіјѳ нужѳдіс кісѳ, мамыс вылѳ індѳмѳн:

— Сыкѳд.

— Мыјла?—јуалі ме тѳлктѳг да чујмѳмѳн.

— Ачыѳ тѳдан,—шуіс сіјѳ повѳѳдмѳн прѳста, да нужмасѳмѳн, сѳдтіс:

— Быѳн водѳны.

Ме јандыгѳмѳн віѳѳділі гѳгѳр: месаң вевкыѳвыв—ногастѳм пачлѳн вомыс, жажјын—најт дозмук, пелѳсын јашщік саяын—сіралѳм гез помјас, нещкѳм пакла чукѳр, песјас, чаг да карнан. Менам кок дорын нужѳдчѳма да шкоргѳ віжѳѳдѳм туша.

— Песѳ пукыштны текѳд?—јуалі ме ѳетінкалыс.

Сіјѳ букышѳн віѳѳділіс ме вылѳ да вѳчавізіс:

— Сіјѳ-ѳд асылѳзыс оз-нін саѳмы.

— Меным-ѳд сіјѳ оз і ков.

Кокјас кусыңтѳмѳн пуккі сіјѳ јашщік берѳѳ да шмонітны зілѳмѳн ме вістали, кызі паныдасі мамыскѳд:

— Пуккіс најтас, куртѳ кіјаснас, кызі пелысјасѳн, да сылѳ...

Сіјѳ катовтліс јурнас, келѳдов нумѳн нумјаліг да векні морѳссѳ гыжјалігтыр.

— Кодѳѳма да сы вѳсна. Сіјѳ і саѳјурнас раѳејтѳ ышмыны...
Зік зѳла код...

ѳні ме казалі сылыс сінјассѳ,—најѳ збылыс вѳліны гѳнаѳс, сінкымјасыс чујмѳдана куѳѳс да і сінлысјасас мічаа кусыңтѳмѳн вѳлі

сука быдмõны журсіяс. Віртõм кучіклыс кельдлунсõ содтісны сінјас улас лõзоват вужõрјас, ныр вестіыс чуқыра жужыд плешсõ вевттіс гартчыс рыжõј журсіыс лõзмõм шапка. Сіјõ сінјаслыс суе да лõн віқõдлассõ он вермы серпасавны—ме сõкыд пырыс вермі терпітны сылыс аслыс пõлõс, не морт нога віқõдлассõ.

— Кокјасыд-нõ тенад—мыј?

Сіјõ мõдіс воксыны, мездіс трапјõ чукõрыс капуста под код кос коксõ, лептыштіс сіјõс кінас да пуктіс јашшік дорõс вылõ.

— Со кущõмõс кокјасõј. Кыкнаныс тащõмõс, чужõмсан-нін. Оз ветлыны, оз овны, а—сіі прõста...

— А мыј сени кõрõбкајасас?..

— Чверјасõс віқанін, — вочавіріс сіјõ, сесса беддõс моз бостіс коксõ, сујіс сіјõс јашшік пыддõсõ трапјõјас пыщкõ, да сõстõма, небыда нумјалõмõн, вõзјіс!

— Кõсјан—петкõдла? Но, сіі-кõ, пуксы буржыка. Тащõмсõ те нõшта ен-на і аззыв некор.

Вõснї куз кїјаснас пелка вõрїг, сіјõ кыпõдчыштіс неуна да кутіс боставны жажыс кõрõбкајассõ да õтї бõрса мõдõс сетаवны меным.

— Віқõд,—ен восты, а то пышјасны! Ваддõ пел дорад, кывзы! Мыј?

— Вõрõшїтчõ кодкõ...

— Ага! Тајõ—чераң сени пукалõ, подлец! Шуõны сіјõс барабаншчікõн. Мудер!..

Мїча сінјасыс мелїа ловзїсны, лõзоват чужõм вылас ворсіс нум. Пелк кїјасõн терыба вõрõмõн, сіјõ босталіс жажыс кõрõбкајас, пуктылас пел бердас, сесса—менамõ да кыпыда віставліс:

— А танї—Õнїгїм тõрõкан, салдат код-жõ ошјысыс. Тајõ—гут, Чїновнїца, сволоч, кущõмыс мõд сесса абу. Лунтыр ызгас, быдõнõс відõ, мамõс весїг журсіõдыс кыскаліс. Абу гут, а ывлавыв õшїнын олыс чїновнїча, сõмын гут вылõ мунõ. А тајõ—сõд тõрõкан, ыжыд—ыжыд—кõҕаїн; сіјõ нїнõм, сõмын пјанїца да зев јандыстõм. Јусас да кысјасõ двор куза пастõгыс, гõна, быттõ сõд пон. Танї—шомгаг, Нїко-дїм дад, ме сіјõс дворыс кутї, сіјõ—страңнїк, кодјас жулікјас пõвсыс; быттõкõ вічко вылõ õктысõ; мамõ шуõ сіјõс донтõмõн; мамлõн сіјõ щõщ-жõ лубовнїк. Мамлõн лубовнїкыд мыјда колõ, гут мында, дарõм кõт ныртõм.

— Сіјõ оз нõјт тенõ?

— Мамыссõ? Вот јешщõ! Сіјõ метõг овнысõ оз вермы. Сіјõ-õд бур, сõмын јуõ, да-õд мїјан улїча вылын ставыс јуõны. Сіјõ—мїча, гажõдчыс... Зев јуыс, курваыд! Ме сылы шуа: дугды, јõјõј, вїнасõ тајõс лакны, озыр лоан, а сіјõ сералõ. Баба, но і—јõј! А сіјõ—бур, вот садмас да азған.

Сіјõ нумјалїс сещõм мїча да мелї нумјалõмõн, мыј окота вõлі бõрдны, горõдны став кар пастаыс сы дїнõ терпітны вермытõм, сотан жаллун вõсна. Сылõн мїча јурыс катлагіс вõснї гола јылын, быттõкõ кущõмкõ тешкод зорїз, а сінјасыс пыр јонжыка õзјїсны ловзõмõн, кыскїсны менõ зев ыжыд вынõн.

Сылыс челад сама, но страшнõј болгõмсõ кывзїг, ме здук кежлõ вунõдлі, кõнї пукала, а друг вылыс вõлі азға турмаса код ічõтїк, ортсысаныс најтõн резсõм õшїн, пачлыс сõд вомсõ, пелõсыс пакла чукõр, а õдõс бердыс трапје вылыс мамыслыс выј код віж тушасõ.

— Лõсыд чверјас віқанїныс?—гордõја јуалїс четїнка.

— Зев.

- Бобувјас вот абуџс менам,—бобувјас да мотыдокјас.
 — Кызі тенџ шуџны?
 — Љоџка.
 — Љџзка меным.
 — Но? А те—кущџм морт?
 — Сіџ аслым. Некущџм.
 — Но, ылџдчан-жџ! Быд морт—ем кущџмкџ, ме-џд тџда. Те—
 бур.
 — Вермас лоны.
 — Ме азџа-нын! Те-тај полыс-жџ.
 — Мыјла полыс?
 — Ме-нын тџда!
 Сіџ џуммуни муџер џумџн да веџг міџнїтїс меным.
 — Мыјла, сотакї, полыс?
 — Со, пукалан мекџд, сїџкџ—полан војнас муны.
 — да-џд југџд-нын.
 — Но, і мунан.
 — Ме бара-на вола те дїнџ.
 Сіџ ез ескы, тупкїс муса, лџсыд єнкымјаса єнјассџ да чџв
 олыштџм бџрын јуалїс:
 — Мыјла?
 — Текџд пукыштны. Те зев їнтереснџ. Позџ волыны?
 — Валај! Мїјанџ быдџн волџны...
 Ышловџм бџрын, сїџ шуїс:
 — Ылџдан.
 — Јеј-богу, локта.
 — Сїџкџ—волы. Те-нын ме дїнџ, а ен мамџ дїнџ, но сїџс беслы!
 Те — вај мекџд другасны — ладнџ?
 — Ладнџ.
 — Но вот. Њїнџм, мыј те ыжыд; теныд кымын арџс?
 — Кызџтїкџд...
 — А меным — даскыкџд. Менам јортјас абуџс, сџмын ем џвї —
 ва кыскалыглџн нылыс—Катка, да сїџс мамыс нџјтџ ме дїнџ волџ-
 мыс... Те—гусасыс?..
 — Абу. Мыјла — гусасыс?
 — Чужџмыд тенад зев повџџдчыс, косїнї, сещџм ныра, кущџм
 овлџ гусасысјаслџн. Мїјанџ кык гусасыс воливлїсны, џтыс — тџлк-
 тџм да скџр — Сашка, а мџдыс — Ванїчка, сїџ пон код-жџ бур. А
 тенад кџрџбкајасыд емџс?
 — Ваја.
 — Вај. Ме мамлы ог вїстав, мыј те локтан...
 — Мыјла?
 — Сїџї. Сїџ пыр џїмкоџасџ, кодыр мужїкјасыд мџдыс волџны.
 Вот раџејтџ мужїкјастџ, мџмџтыд,—прџстџ беда! Сїџ, мамџыс ме-
 нам—тешкоџ нывка коџ зїк. дасвіт арџсџн саммїс менџ вајны, і
 ачыс оз тџд — кызі! Те — кор локтан?
 — Аскї рытнас.
 — Рытнас—сїџ код-нын лоџ. Те-нџ мыј вџчан, он-кџ гусас?
 — Вузаса баварскџ квасџн.
 — Сїџ-џ? Вај џтї сулеја, а?
 — Сџерт-жџ ваја! Но, ме мџдї.
 — Валај. Волян?
 — Зїк.

Сіјо нуждѣ меным кыкнан куз кісѣ, ме сіз-жѣ кыкнан кіѣн то-
пѣдлі да тракнѣті сылыг вѣснѣ, кѣзалѣм лыжасѣ і, сы вылѣ вѣдѣбли-
гѣн-нѣн, петі дворѣ, бытѣ коджура.

Вѣлі југдѣ: жынвыјѣ кісѣм стрѣба чукѣр вестын кусласѣмѣн
тіраліс Венѣра. Керка стѣн увса њајтѣс гуранса њ квадратнѣј сін-
сѣн вѣдѣісны ме вылѣ пѣдвалса ѣшілѣн стѣклѣјасыс, њајѣ вѣліны
гудырѣс да њајтѣс, кызі пѣаңіцалѣн. Ворота бердын телегаын, гырыс
кѣмтѣм кокжасѣ паскыда вешталѣмѣн, узіс гѣрд чужѣма мужік, је-
нежла њ вѣлі чургѣдчѣма сук чорыд тош, сы пыщкыс југјалісны
јежыд пѣјас—кажѣтчіс, мыј мужікыс, сінжасѣ кунѣмѣн, јадовѣтѣја
да вѣјана сералѣ. Локтис ме дорѣ кушмѣм мышку выла пон, тыдалѣ,
вылас кістлѣмаѣс пуан ва, ісалис менсым кокѣс, да њѣжѣнѣкѣн, щыг
пырыс омловтис: тајѣ тыртис менсым сѣлѣмѣс сы дінѣ ковтѣм жал-
лунѣн.

Улічајас вылын, вѣјбыдѣн сѣзѣм вагуранјасын вужрасіс асја јенеж
—кѣлыдлѣз да гѣрдов рѣмјаса,—тајѣ вужѣрыс петкѣдліс њајт вагу-
ранјасылыс ѣбѣда кыпѣдан да разврашцајтыс ковтѣм мѣч.

Мѣд луннас ме корі ас уліча вывса чѣлаѣѣс кутавны шомгагјасѣс,
бобувјасѣс, њѣбі аптекаыс мѣча кѣрѣбкајас да мѣдѣдчі Љѣнка дорѣ,
сѣрыс њѣшта бѣсті кык сулеја квас, прѣнѣкјас, кампетјас да здѣб-
нѣј булкјас.

Љѣнка бѣстис менсым вѣјѣмѣс јѣна чујмѣмѣн, муса сінжасѣс пас-
кѣдѣмѣн—лун југыднас њајѣ вѣліны њѣшта мѣчаѣс.

— Уј-уј-уј,—шыагис сіјѣ кыз, ње чѣлаѣ гѣлѣсѣн,—мыјдта те быд-
торсѣ вѣјѣмыд! Те-нѣ мы—озыр? Кыз-нѣ сіјѣ—озыр, а пасгасѣмыд
лѣка, дај, шуан, абу гусасыс. Но і кѣрѣбкајас! Уј-уј,—весіг жал
вѣрѣднысѣ, мѣнам кіјасѣ; мыскытѣмѣс. Сені—коді? Ук,—шомгагјыс!
Бытѣ ыргѣн, весіг турунвѣж рѣма, ок, те, чѣрт... А—котѣртасны да
лебзасыс-кѣ? Кыс-нѣ...

І друг гажаа гѣрѣдис:

— Мамм-к! Летчы мыскы менсым кіѣс,—те вѣдѣдлы, курѣг, мы-
јас сіјѣ вѣјис! Тајѣ—бурещ сіјѣ, тѣрытјаыд, вѣјнад тај коді вѣјѣдис
тенѣ, кызі будѣчнѣк,—тајѣ ставсѣ сіјѣ! Сіјѣс Љѣнкаѣн-жѣ шуѣны...

— Атѣ колѣ вѣставны сылы,—кылі ме ас мышкыс тѣшкоѣ чѣв
гѣлѣс.

Сѣтѣнка терыба копрѣдліс јурнас:

— Атѣ! Атѣ!

Пѣдвалын лајкјалис поснѣдѣк сук бус, сы пырса ме муртса азѣі
паччѣр вылыс лѣзмѣм јур, нывбабалыс мѣстѣм, ногастѣм чужѣм,
пѣјасысылыс лѣсталѣм,—кѣсјытѣм, вешјывтѣм њум.

— Вѣза олад!

— Вѣза!—вѣча шуіс нывбаба; сылѣн назган гѣлѣсыс кыліс лѣна,
но кыпыда, пѣштѣ гажаа. Вѣдѣдис сіјѣ ме вылѣ сінсѣ чѣткыртлѣмѣн
да бытѣ-кѣ серам пырыс.

Љѣнка вунѣдис ме јылыс, њаклаліс прѣнѣк, нургіс, гусѣнѣкѣн кѣ-
рѣбкајасѣс восталіг,—сінкымјасыс шыблалісны чужѣм вылас вужѣр,
сѣртисны сінјас увгыс лѣзсѣ. њајтѣс ѣші ѣстѣклѣѣд вѣдѣдис шѣнді,
букыд, бытѣ пѣрыслѣн чужѣм. Сѣтѣнка рыжѣј јургі вылѣ њѣбыда
узі југыд, Љѣнка морѣс вылын дѣрѣм кізјасыс рѣзѣма, і ме азѣа

вөлі, кыңи вөснi лыяс улас тiпiктө сөлөмыс, кучиксө да муртеа тöдчан нон журсө лептышталiг.

Мамыс сылөн леччiс паччөрсыс, көтөдiс мыссандозын кичышкөд, матыстчiс Лянка дiнө да бостiс сылыс шуҗга кiсө.

— Пышјiс, сулавлы,—пышјiс!—горөдiс Лянка да став тушанас кутiс бергавны јашщикын, ас увсыс дуksөм трапјөсө шыблалiг, вөр-ывтөм лөз кокјассө тыдовтчөдiг. Нывбаба серөктiс, ноксiс щөщ трапјө пөвсас да щөщ-жө горзiс:

— Кут сiјөс!

I шомгагсө кутөм бөрын, пуктiс сiјөс аслас кi пыдөс вылө, збо-ја вiчөддiс лөз сiнјаснас да шуiс меным важ төдса мөртлы моз:

— Ташөмыд—уна!

— Ен лазөд,—скөрыс өлөдiс сiјөс пыс.—Сiјө кодјурнас өтчыд пуксiс менам эверјасөс вiчан вылө да мыјдта лазөдiс!

— А те вунөд сы јылыс, менам гажөдысөј.

— I гуали—гуали-жө ме секи најөс...

— Бөрвылас-өд ме ачым-жө i тенид кутали.

— Куталин! Најө вөлі велөдөмјас, кодјасөс лазөдiн те, перелокса јөјушко! Најөс, кодјас куласны, ме пач улө гуавла, кысса да i гуала, сени менам кладбишще... Төдан,—вөлі менам черан Минка, қик мамлөн өтi важса лубовнiк код, кодi өнi турмаын,—кыз, весел...

— Ак, те, гажөдысөј менам,—шуiс нывбаба, щөщыд чуңјаса iчөтiк гожјалөм кiнас пыслыс кудрiсө малалiг. Сесса, гырзанас менө тувкнiтөмөн да сiнјаснас нумјалөмөн, јуалис:

— Пыс бур? Сiнјасыс, а?

— Те бост өтi сiнсө, а сет кокјас,—вөзјiс Лянка, нумјалiг да шомгагөс малалiгтыр,—кущөм... Қик көрт код! Кыз. Мам, тајө манак вылө мунө, сы вылө, кодлы те постө кыјiн—төдан?

— Но, кыңи-нө!

Сералiгтыр сiјө кутiс вiставлыны меным:

— Етiјө, аззан, пырiс өтчыд мiјанө зев ыжыд тушаа манак, јуалө: „Те наклужнiца, верман кыны меным гезыс пос? А ме некор на ег кывлы сещөм посјас јывгыд; ог, шуа, ог куж! „Сiзкө, шуө, ме велөда тенө“. Паккөдiс расасө, а сылөн рушкуыс зөннас гартлөма вөс-ныдiк гезјөн,—куз да јон гез! Велөдiс. Кыа, ме, кыа, а ачым мөв-пала: мыј вылө тајө сылы? Оз-ө вiчкосө көсјы грабiтны:

Сiјө серөктiс, пiсө пельпомөдыс кутлiг да пыр малалiгтыр.

— Ој, тешкофјас! Локтiс сiја срок кежлө, ме i шуа—вiстав, гу-сасөм вылө-кө тенид тајө, то ме абу сөглас! А сiјө сералө таңи мудера: „Ог, шуө, тајө—сҗен вомөн вужны: мiјан өграда сҗеныс ыжыд, жужыд, а мi јөзыд грекаөс, а грекыс сҗен сајын олө,—гө-гөрвоiн-ө?“ Но, гөгөрвоi ме: тајө сылы, медем војјаснас бабајас дiнө кавшасны. Сералим мi ськөд, сералим...

— Те-нiн менам радејтан серавнытө,—ыжыд мөрт моз шуiс де-тинка.—А вот самөвар ескө сувтөдiн...

— да, сакарным-жө мiјан абу.

— Мун, нөб...

— да i сөмыс абу.

— Ок, те јуыс! Сылыс бост, со...

Сiјө шыасiс ме дiнө:

— Тенад сөмыд ем?

Ме сетi нывбабалы сөм, сiјө терыба чеччыштiс кок јылас, бос-

тіс паччөр вылыс қоланік, нопласом наіт самовар да, нырулас еы-
лөмөн воші оқос сая.

— Мамө!—бөрсаңыс горөдіс сылы піјыс.—Ошінсө мыскышт,
ніном оз тыдав меным. Сус бабаыс, вістала ме теныд!—гагјас тыра
көрөбкајассө жажјас бөр течіг, воқө нуөдіс сіјө. Картоныс вөчөм
жажјассө вөлі өшлөма көв јылө, васөд стенса кірпіч коластјасө тув-
јалөм көрттувјас вылө.—Ужач... Кызі кутас пакласө нещкыны, көт
пөд, сещөм бус леқас! Ме горза: мам, петкөд менө ывлаө, пөда ме
тані! А сіјө: терпітышт, шуө, а то меным тетөг гажтөм лөд. Ра-
фејтө менө сіјө да і ставыс. Нещкө да сылө, сыланкывтө сіјө тө-
дө сурс!

Кыпыдмөм, лөсыд сінјаснас мічаа југјалөмөн, сук сінкымсө лен-
тыштөмөн, сіјө кыпөдіс сывны сібдөм алт гөлөсөн:

— Вот Орина на перине лежит...

Неуна кывзыштөм мыст, ме шуі:

— Сыланкывјыс зев понјасана.

— Најө ставыс тащөмөс,—ескөдөмөн вісталіс Љонка, да друг
чепөсјіс.—Енлы, музыка воіс. Нолтө, терыбжыка, лептыштлы менө...

Ме лепті сылыс вөсны, руд кучік мешөк пыщкө сујөм лыјассө,
сіјө горша сујіс јурсө восса өшінө да чөв лаңтіс, а сылөн космөм
кокјасыс ебөстөма катласісны, стен кузаыс шарөдчіг. Сворын лөкыс
візгіс шарманка, шыблаліс кущөмкө мелодіјалыс лестукјас, німкода
горзіс кыз гөлөса кага, бөрсаңыс омлаліс пон,—Љонка кывзіс тајө
музыкасө да, сы бердө лікмөдчөмөн, пің пырыс нақөнік лөвтіс.

Бусыс пөдвалын пуксіс, лоі југыджык. Мам волпас вестас өша-
ліс шайта часі, рудов пемыд стен пөлөн чотіг тырјі өвтчіс ыргөн
вітура сөңга ыжда мајатнік.

Пөсудаыс пачвозын кујліс мыскытөг, став вылас кыза кујліс
бус, торја-нін уна бусыс вөлі пелөсјасас, наіт трапјөөн өшалыс
черанвезјас вылын.

Љонкалөн оланіныс муно вөлі мусорнөј гу вылө, і тајө гуранса
быд аршын пагта местаыс, немжаліттөг оскорблајтөмөн, сујсіс сін-
мад корыссама олөмлөн урөдлун.

Шуштөма зүжөптіс самовар; шарманка бытөкө повзіс сыыс,
друг лаңтіс, кодлөнкө сібдөм гөлөс равөстіс:

— Ло-поғ!

— Леэ,—ышлолыштөмөн шыасіс Љонка,—вөтлісны...

Ме пуксөді сіјөс јашщікас, а сіјө чукрасөмөн да кіјаснас морөс-
сө зыралігтыр, нақөнікөн кызөктіс:

— Морөсөј менам вісө, сөстөм сынөднас дыр лолавны сөкыд ме-
ным. Кывзы,—чөртјасөс те ақзылін?...

— Ег.

— І ме ег-жө. Војнас ме пыр пачулө віқода—оз-ө петкөдчыны?
Оз петкөдчыны. Чөртјасыд-өд кладбішше вылын овлөны—збыл?

— А мыј вылө најөс теныд?

— Төдны окота. Друг да өті чөрт—бур? Ва кыскалыслөн Кат-
каыс ақзылөма чөртсө пөгрөбыс,—повзөма! А ме страшнөјсыд ог
пов.—Трапјөөн кокјассө гартлөм мыст, сіјө збоја нуөдіс воқө:

— Ме рафејта, весіг—повзана вөтјас рафејта. Отчыд вөтөн ақ-
зылі пу, сіјө вывлаң вужјасөн быдмө,—корјасыс му выласөс, а
вужјасыс јенежас нүжөдчөмаөс. Ме быдөн пөсалі да сәмі повзө-
мөјла. А то—мамөс ақзылі: кујлө пастөгыс, а сылыс рушкусө пом
јірө, курччыштас вомтыр да сөвзас, курччыштас вомтыр да сөв-

зас. Со, либõ—мијан керканым друг пыркнитчис дај мөдөдчис улича куза, мунõ да õзõсјаснас, õшиңјаснас клопөдчө, а сы бөрса чиновничалон каңыс котөртө...

Сижө кыммөм пырыс јожгылтлис пелпомјассө, бостис кампет, паскөдис рөмалан бумагасө да, лучки шылөдөмөн, пунктис õшиң вылас.

— Тајө бумагајасгыс ме вөчала мыј сурө, уна пөлөс лөсыд торјас. Либө Каткалы сета. Сижө лөсыд тортө радејтө-жө: стеклө торјас, гырнич торјас, бумагајас і быдтор. А кывзыштлы: төрөканөс-кө пыр вердны да вердны, сижө быдмас вөв ыждаөз?

Вөли гөгөрвоана, мыј сижө ескө талы; ме вочавізі:

— Бура-кө вердны—быдмас!

— Но, да!—нимкода горөдис сижө.—А мамө, јөјыд, сералө.

І сижө содтис нывбабалы оскорбителнөј, понјасан кыв.

— Јөј сижө!... Канөс-кө зик-нин позө вердны вөв ыждаөзид—збыл?

— А мыј? позө!

— Ек, көрымыс менам абу! Вот ескө бур вөли!

Выныштчөм вөснаыс кісө морөсас јона топөдөмөн, сижө весіг ставнас тіравны кутис.

— Гутјас ескө лебалісны пон гыргаөс! А төрөканјас вылын ескө позис кірпіч кыскавны,—сижө-кө-өд вөв ыжда,—јон! Збыл?

— Сөмын вот усјас налөн...

— Усјасыд оз торкны,—најө кызі вөзжжіјас лоасны, усјасыс! Либө—черан кысө,—зев ыжыд, кызі—коді? Черан—каңпыс абу ыжыджык і то полан! Кокјасөј менам абуөс, а то ескө! Ме ескө ужали да ассым став зверөс верді. Вузасі ескө, бөрвылас нөбі ескө мамлы сөстөм веж луг вылыс керка. Те сөстөм веж луг вылас вөвлін?

— Вөвли, кыз-нө!

— Вістав вај, кущөм сижө?

Ме заводіті віставлыны сылы мујас, віјас јылыс, сижө кывзіс суга, торкавтөг, сінкымјасыс сылөн леччавлісны сінјас вылас, а во-мыс назөнік калкаліс, быттө четінка унмовсіс. Тајөс аззигөн ме куті сорнитны чөвжыка, но пырис мамыс пуан самөварөн, кіңаулас сылөн тыдаліс бумага мешөк, піщөггыс—віна сулеја.

— Со, тајө—ме!

— Бу-ур,—ышловзис четінка, сінјассө паскыда востөмөн.—Нинөм абу, сөмын турун да зоріјас. Мамө, те ескө мед корсін ічөт телега да нулін менө сөстөм веж луг вылө! А то—пропафита да некор ог аззыв. Шкура те, мамө, збылыс!—дөзмөм пырыс да шога помаліс сижө.

Мамыс меліа велөдис сижөс.

— А те—ен відчы, оз ков! Те нөшта ічөт-на...

— Ен відчы! Теныд—лөсыд, ветлан кытчө көсјан, пон моз-жө зик. Те—шуда... Кывзы-жө,—шыасіс сижө ме дінө,—лугсө сижө јен вөчис?

— Вермас лоны.

— А—мыјла?

— Медем јөзлы гулајтны.

— Веж луг!—ышловзөмөн да мөвпалігтыр нумјалөмөн, шуис четінка.—Ме ескө бості сетчө ассым зверјасөс да ставсө лезі најөс, гулајтөј, гортсајас! А—кывзы!—Јенсө вөчөны көні—багафелнаын?

Сылөн мамыс візкнитис да серамысла вескыда тупылтчис, шыбытчис волпас вылас да, кокјаснас тірөдөмөн горзис:

— О,—мед тенид... о, господі! Менам гажодыгөј те! да-од јен-сө—богомазјас... ок, серамөј менам, сөрыгөј...

Лонка нумјалөмөн виқодліс сы вылө да меліа, но пежа јорччыштіс.

— Вежнасө, бытгө ічөтік. Радејтө-од серавнытө.—І вылыс јорччыштіс.

— Мед сералө,—шуі ме,—тајө тенид абу забеднө!

— Абу, абу забеднө,—ладмөдчіс Лонка.—Ме сы вылө скөрмыла сөмын секи, кор сјө өшінсө оз мыскав; кора, кора: мыскы-һин өшінтө, ме јен југыдсө ог аззы, а сјө пыр вунөдө...

Нывбаба сераліг тырјі мыскаліс чайнөј пөсуда да, лөзоват југыд сінјаснас меным мигајтіг, вісталіс:

— Бур гажодысыс менам? Ёе сјө-кө,—јеј богу, важөн-һин ваө шырі! Жагөдчі ескө...

Сјө віставліс тајөс нумјалөмөн.

А Лонка друг јуаліс менсым:

— Те—дурак?

— Ог төд. А мыј?

— Мамө шуө—дурак!

— Сің-өд ме—мыјла?—горөдіс нывбаба һөті јанавтөг.—Важөдін туј вылыс кодјура нывбабаөс, водтөдін сјөс уһны, а—ачыд мунін, со тенид! Ме-өд ог лок куза шу. Те пыр і удтысны-һин, со кушөм...

Горһітіс сјө челаф ешөн-жө, горһітан ногыс сылөн мунө вөлі нывка горһі вылө. да і сінјасыс сылөн вөліны челафлөн код сөстөмөс—сөмын сылөн ныртөм, лептыштчөм парја да восса пінјаса чу-жөмыс кажітчіс містөмжыкөн. Кушөмкө ветлөдлыс, кошмарнөј нум-јалөм, і өтщөщ—гажаа нумјалөм.

— Но, вајө чай јуны,—торжественнөја вөзјіс сјө.

Самөвар сулаліс јашщік вылын Лонкакөд орччөн, һопласөм вевт увгыс кыпөдчыс пөс ру інміс сылы пелпомас. Лонка лөсөдіс сы улө кісө да, кодыр кыс улсаліс русыс,—сінсө чікрөдлөмөн, чышкіс кісө јурсіас.

— Быдма ыжыдөз,—шуаліс сјө,—мамө вөчас меным ічөт телега, кута улча куза кысјасны да корны мөлөһіна. Корушта да кысса сөстөм веж луг вылө.

— Ок-ок-ок,—ышловзис мамыс да пыр-жө наһөһік серөктіс.—Веж лугсө рајөс моз аззө, мусаөј! А сені—лагерјас, понјасыс салдатјас да кодјура мужікјас.

— Ылөдчан,—зумыштчөмөн сувтөдіс сјөс Лонка.—Јуав талыс, кушөм сјө, тајө аззылөма.

— А ме—ег аззыв?

— Кодјурад-тө!

Најө кутісны венғыны зік челаф моз-жө, сјө-жө пөса да аслыс ногөн, а двөрө локтіс-һин шоныд рыт, гөрдөдөм јенежын вөрзыв-төг сулаліс пемыд-лөз кымөр. Пөдвалын кутіс пемдыны.

Фетінка јуіс кружка чай, пөсаліс, виқодліс ме вылө, мамыс вылө да шуіс:

— Гојсіс, јусіс,—весіг уһны окота лоі, јеј богу!...

— Но-і уз,—велөдіс мамыс.

— Сјө—мунас! Те мунан?

— Ен пов, ме сјөс ог лез,—шуіс нывбаба, пізөснас менө зыдовтіг.

— Ен мун,—коріс Лонка, куніс сінјассө да, чөскыда һужмасө-

мөн, пөріс јашщикас. Сесса друг дептыштіс јурсө да көрїтөмөн шу-
іс мамыслы:

— Те көт ескө сы сая өверөссајө мунін, венчајтчин ескө, кызі
мукөд бабајас,—а то прөста кысјасан быдөнкөд... Нөјтөны сөмын...
А тајө—бур...

— Уз, төд,—лөна шуіс нывбаба, чај блуд бердө копыртчиг.

— Тајө—озыр...

Здук мында нывбаба пукаліс кыв шутөг, лаб парјаснас блуд
помыс чајсө ырсјөдліг, сесса шуіс меным, кызі важса төдсалы:

— Тақ вот і олам наөһикөн, ме да сїјө, а сесса некод. Відөны
менө дворын—рөспуститчөмыд-пө! А—мыј-нө? Меным јандыснысө
некодыс. Сетчө-жө,—ақзанныд, кызі ме ортсысаң щыкөм? Быдөнлы
пыр-жө тыдалө, мыј вылө ме туја. да. Унмовсіс піөј, менө гажө-
дысыд. Пыс бур менам?

— да, зев!

— Радлыны ог вермы. Төлка-өд!

— Төлка.

— Сїјө-жө! Батыс сылөн—барін вөлі, пөрыс-нын, етіјө, кызі најөс
шуөны? Конторајас налөн,—аттө! Бумагајас гїжөны?

— Нотариус.

— Сїјө і ем! Муса вөлі старікыс... мелі. Радејтліс менө, ме сы
ордын горнічнөјын овлі.

Сїјө вевттыштіс трапјөдн пыслыс куш кокјассө, лөсөдіс сөда-
сөм јурувсө да вылыс нуөдіс сорнісө кокніа:

— друг—кулі. Вој вөлі, ме сөмын муні сы діныс, а сїјө кызі
кьонгысас жојас—сы мында і олөмыс! Ті—квасөн вузасад?

— Квасөн.

— Ассаңыд?

— Көзаинсаң.

Сїјө матыстчїс мелаң да шуалїс:

— Ті меөн, том морт, енө зывөктөј, өні-нын ме абу заразнөј, көт
кодлыс јуалөј улычасыс, быдөн төдөны.

— Ме ог зывөкты.

— Ассыс вушјөм кучїка да жугавлөм гыжјаса чуңјаснас ічөтік
кісө меным пізөс вылө пуктөмөн, сїјө мелїа нуөдіс сорнісө воғө:

— Ме зев јона атөбала тіјанөс Љөңкэыс. Празнїк сылы талун.
Бура ті тајө вөчинныд...

— Меным колө мунны,—шуі ме.

— Кытчө?—чујмөмөн јуалїс сїјө.

— Мог ем.

— Кольчөј!..

— Ог вермы...

Сїјө візөдліс пі вылас, сесса өшінас, јенеж вылө да лөна шуіс:

— Кольчїнныд ескө. Ме чужөмөс чышјанөн вевтта... окота ме-
ным пі пыдї атөавны тіјанөс... Ме—тупкыса, а?

Сїјө сорнітіс вештыны вермытөм морт самөн, сещөм мелїа, се-
щөм бур сөлөмөн. І сїнјасыс сылөн—містөм чужөм вылас челад сїн-
јас—нумјалїсны ез корыслөн код нумјалөмөн, а озыр морт ещөн,
кодлөн ем мыјөн атөавны.

— Мамө,—друг здрөгнїтөмөн горөдіс Љөңка да кыпөдчыштіс,—
кыссөны! Мамө-но... ло-ок...

— Вөтасїс,—шуіс меным мамыс, пі дінас копыртчиг.

Ме петї дворас да мөвпалөмөн сувті,—пөдвалса воғса өшінасаң.

киссис дворб назгомбн гажаа сылом: мамыс унмовгодис писб, теш-
код кывяс гогорвоана шуаломбн:

— Придут Страсти-Мордасти,
Приведут с собой Напасти;
Приведут они Напасти,
Изорвут сердце на части!
Ой беда, ой беда!
Куда спрячемся, куда?

Медым не борданы, пинясос жиргтыр, ме, термасомбн петі
дворсыс.

Коміодис Ст. Малыгин.

таңи-нин важысаң нуодсө—тешкодөн кажитчө матыса уеыс сешөм
јөзлы, кодјаслы став мирыс—сөмын зрелищө.

Но серамыс лаңтис, кор аззисны, мыј сирөта Ключарев кысө
заборлаң, ас бөрсаыс ламөдөм коксө кыскөмөн, а кокгыс улыча ру-
дов бусас визывтө чим-гөрд вiрыс шор.

Вiрлөн ем својство кыскыны торја ыжыд вниманiе век вiрөдыс-
јаслыс, најө пыр вiрөдөны сы вылө аслыс пөлөс чөв горшлуна вi-
рөдласөн—тајө налөн сiр-жө важыса кыскан тор.

I вот, кулөм генерал јылыс, улыча вылө усөм купчиха јылыс ву-
нөдөмөн, вiрөдысјас өдјө чукөртчiсны топыд кыщө забор бердын
кујлыс сирөта гөгөр да, сы вылө, кызи сiјө ојдө вiрөн, кызи ламө-
дөм лыјасын сөкыд дој вежнөдлө сылыс лөзөдөм зөла чужөмсө
вiрөдiг, најө јуасiсны сылыс:

— дојмө, Коска?

Чукрасөмөн, урөдујтөм коксө то кусынтлiг, то вескөдлiг фетинка
бормочитө.

— Ук!.. Вот теб—i на! Со i мунi богомолје вылө.

Сiјө зiлiс збојмөдчыны, венны дојсө, а вiрөдысјас туналисны
сылы:

— Петкөдлас теныд Гусковыд...

— Ак, те, чөртлөн мөмөт! Мыј тенө көзайныд вөчас таыс, а?

I кодкө зев төлкујтiс:

— Шыбыт сы војө бусас көпејка, пыр аззас, а вөлөс—ез аззыв,
прохвост!

Фетинка өбiда пырыс вочавiзiс:

— Ме аззыли, но усi, сiјө-өд меным кынөмө чужјiс...

Сiјөс кыщалисны фетинкајас, гуса вiрөдiсны вiрөс кок вылө; на
пыщкыс өтi—жебинзи, лөзов сiнјаса,—кан вөрасөн кокнас тыртiс бу-
сөн једөм вiр пасјас. Вiрсө зөбны зiлiг, сiјө полөмөн вiрөдавлис,
бытө вiдчысiс, мыј сiјөс нөјтасны таыс. Сылөн јортјасыс ошјысө-
мөн казтывлiсны асланыс ранајас јылыс—вундысөмјас, лөзјас, дој-
мөминјас да дурөм помыс лөөм мукөд дојјас јылыс, кодјас долiсны
налөн ворсiгөн, косасiгөн да гырысжыкјас кi помыс.

Небыджык сөлөма јөз сөветујтiсны Ключаревлы:

— Кiскышт мунас коктө!

— Колө черанвезјөн, а оз муөн.

— Черанвезјыд—сiјө вундысөмыс.

Матыстчiс сирөталөн көзайн, переплотчiк Гусков, кодөс шулисны
Биллиард мастерөн, кодөс вөли кiјывсөн да термасөмөн вурөма не
нога лыјасыс да зыртчөм важ кучiкыс, куш јура, чiткыртчөмөн ылө
вiрөдан сiнјаса бытө гутјас пукалөм бөрын серөссөм код берiнөс
чужөм вылас.

— Сiр,—кiјассө мыш сајас зөбөмөн да велөдчыс јур вывти забор
вылас вiрөдөмөн, шуис сiјө.—Ме тенө, сукин сын, кытчө мөдөдi? Ме
тенө кучiкла мөдөдi, али ег?

— Фаденка,—сiнва сорөн горөдiс Коска, кiјаснас јурсө сажөдiг.

Кодкө сөветујтiс переплотчiклы:

— Те сы вылыс i лөз кучiксө!

Но мөд вiрөдыс чөвтiс:

— Оз туй, вөснi!

— Но, мыј-нө меным өнi вөчны текөд?—кывмөн арталiс Гусков,
щөкасыс берiнјассө гөна кiнас мөвпалөмөн зыртiгтыр.—Мыј вылө
те меным коктөгыд?

— Ғадеңка!—сінвабн кевмысис сирота.— Ме аски бурда...

— Вай деңгасо!

Коска кыскис гач зепмыс чукрасом лозов бумажка.

— Ҥақлалін те сирос, Ғавол пі!—жуалис переплотчик, бумажкасо вескөдліг, сесса лажковтчыліс, сашкіс асгыс куз тушасо виқодысјас чукоро да воші.

Порыс Смурыгина, менам квартирној козајка, коди вузасис семечкион да пренијасон, гораа ышловзис:

— Со најо, козајеваыд!

Трусов, скорнак, серјозној да јен тодыс морт, орөдис сирос:

— А те—лаят, порыс јој!

Трусовлон понјис, Бујан, сещом-жо солидној, кызи ісылон козаиныс, ісыштіс Ғетінкалыс вироң ојдом коксо, кыпөдис асгыс кыз бөжсо, жергөдис пиңјассо, думайтомон сувтис.

— Виқод, мед еско ез шапнит сирос!—өлөдис јоз чукорыс кодкө.

— Шет!

Понјос вөтлісны. Похоронној процессија кывтис улча пелос сажо, сесаң кыліс барабанлон коса таргом. Бус пукгис. Ғетінкалон гогрос чужомыс вөлі мавтчома вироң. Сінвагыс вазом, дојсыс быгалом еиңасыссылон шога виқодисны урөдујтом кок вылас, сирө вөрөдис ки чуңјаснас жугалом лыјассо да, здрөгмунломон, чушјөдліс нырнас.

— Четверго,—бормочитис сирө,—ме еско богомолје выло муні, Баранов ключ выло... Леқо вөлі козаиныс... Ак, те, господи...

— Кортавны еско колө коксо-да,—сөветујтис порыс Смурыгина да муніс.

Сирота, забор повјасо гыжасигтыр, заводитліс сувтны кок јылас, но горөдомон да кыномас кутчысомон усеі.

— Виқодто, кыз!—жал пырыс чөвтис јоз чукорыс өти, а Ғетінка өзис:

— Мыј ме кута вөчны?

— Чотны кутан,—лөньөдисны сирос.

Кутис лоны гажтом. Медвоз которон разөдчисны челаф, сесса, өти бөрсө мөд, муналісны гырыс виқодысјас, улча тыртөммис, кушміс—Ключарев забор дорө колі өтнасон, ічөтик бусос трапјө чукор моз.

Улча выло пукгисны пышкајјас, гулујас, дворјасыс коткигтыр петисны курөгјас да петукјас, керкајасын кутисны ташкөдчыны жестаныкјаслон мөлөтјас, торкөдны кутисны вөснөдик бефјасыс скорнакјаслон, сапожник ср'агин, пу кока салдат, повзөдлана басон мөдис сывны сылы төдса зик өти сыланкыв:

— В семьдесят семом году

Объявил турок войну

На Россиюшку на всю,

На матушку на Москву...

Гажтомыс лоі сукжык, сокыджык.

Ставсо тајос ме виқоди да кывзи пөдвал өшиңөд, пемыд гусаң, көні оліс порыс Смурыгина. Тајо лунланыс паныд асывнас, прістанын ужалигон ме усеі трумө, вөрзис вескыд киој да жугали піқосөј. Војбыд ег уз дојмомысла, а өні өшиң вылын пукалігон, виқоди генералос зөбөм выло, виқодысјас выло да сирота Ключарев выло—сирө кујліс улча мөдар бокас, бурещ менам өшиңлы паныдөң.

Кодыр виқодысјас разөдчисны, ме горөди сылы:

— Коста, кыссы татчѳ!

Сіѳ букыша віѳѳліс, аѳзіс менсым јурѳс му вестыс да чуқырт-чылѳмѳн вочавізіс:

— дојмѳ—смерт јона!

— Он вермы?

Сіѳ копыртчіс воѳѳ да муас кінас мыжсѳмѳн заводітіліс кыссыны, но пыр-жѳ ружтігтыр усі бок вылас. Бѳрдыштіс здук мында, сесга чужѳм пагтаыс сінвасѳ мавтіг, шуіс:

— Кынѳмѳс сіѳ менсым... Болнычаѳ ескѳ менѳ...

— Горѳѳѳвѳјыс пелѳсас абу?

— Горѳѳѳвѳј клаѳбішше вылѳ муніс...

Сіѳ лантіс сырмышталігтыр.

Кодлѳнкѳ талалѳм кокбѳра рыжѳј сапѳгјаса кыз кокјас ѳтвеста-сісны менам ѳшіңкѳѳ, ме горѳѳі:

— Еј!

Кокјас сувтісны, мелаң лантѳмѳн копырччіс рудов тошка ыжыѳ чужѳм.

— ѳетінкасѳ колѳ болнычаѳ нуны.

— Но? ну!

— Ог вермы, ачым віса.

— А ме абу тајѳ улычасыс...

Морт улыса кызѳктіс да муніс. Мѳѳ обывател менам корѳм вылѳ вѳчіс неуна мѳѳногѳнжык—сіѳ матыгтыс ѳетінка дінѳ да велѳѳѳмѳн шуіс:

— Ышмыссіс, подлец! Тенѳ оз болнычаѳ ков, а прудјѳ, кытчѳ кулѳм канјасѳс шыблалѳны.

І ассыс долг вѳчѳмсѳ гѳгѳрвоѳмѳн, термастѳг сајаліс.

Вѳлі луншѳр гѳгѳр, јулса жар сукміс; вескыда усан шонді југѳрјасыс потласіс керка вевтјасыс тѳс, пышкајјас да гулујас зеб-сісны гож сајѳ, а ѳетінка кујліс шонді кучкан інын і пѳжан жар улын пыр ѳтарѳ рудміс. дојѳѳм коксѳ ѳужѳѳѳмѳн, ѳѳнвізасѳ ку-сынѳтѳмѳн, сіѳ топѳѳчіс забор берѳѳ, пукталіс јурсѳ кіпыѳѳс вы-лыс кіпыѳѳс вылѳ да садѳѳм моз бормочітіс.

— Те мыј, Коста?

— Сіѳ.

Но, чѳв олыштѳм бѳрын, нораа шуіс:

— Кодыр Третѳеј Мішкалы кірпічѳн жугѳѳіс кокчунсѳ, лун мыс-ті сіѳ ветліс-нын. Кокбѳрла вылас, а—готакі ветліс...

— І те кутан ветлыны...

Пѳв-мѳѳыс сіѳ пондыліс кыпѳѳчыны, сылѳн посныѳѳік чуңјасыс зураслісны забор пѳв костјасѳ, но кіјасыс вѳлі ебѳстѳг лоткысѳны. Меным кажіччіс, мыј ме аѳза, кызі пыктѳ сылѳн кокыс,—став кок-лапаыс сылѳн кушѳмкѳ рыжѳј, бытѳѳ сімѳм кѳрт кусѳк.

Сіѳ коріс јуны, но улычаыс вѳлі куш, весіг челаѳ кытчѳкѳ зеб-салісны жаргыс. ѳворјасыс, ѳшіңјасыс дугдывтѳг кіссіс ујалан лунлѳн гажтѳм, зев тѳѳса шум.

Шондіаладорсан шочыніка прѳјѳітысјас ез віѳѳдлывны ѳетінка вылѳ, чајтісны, мыј сіѳ, тыдалѳ, уѳѳ; менсым горѳѳѳлѳмјас најѳ пыѳѳі ез бостны, лыѳѳісны сіѳс ѳінѳмкертѳмлѳн дурѳмѳн. Најѳ, код-јас мунісны мела дорті, сіѳ-жѳ ез кывзыны менѳ—унжыкыс ты-ѳалѳ, вѳліны, „ез тајѳ улыча вывсыс,“ а мукѳѳыс—вывті занатѳс ас-ланыс ѳелѳјасѳн. А ѳетінка пыр пѳжсіс шонді улын.

Меным сіѳ-жѳ ез вѳв зев бурыс, дојміс пелѳомын да піѳѳсын

доҗыс, і вiставны куштoма jipic вeжoрoс аслам вeрмытoмыс. Сeщoм тeшкoд: мeсaн дaсвiт вoскoв сaжын куjлo мoрт, кoдлы кoлo вoлi пыр-жo сeтны oтcoг, сь дiнтi вeтлoны сeщoм-жo joз—i oз кoсжыны oтсaвны. Oз кoсжыны...

Heкымын гo мoрт oлoны улiчa вьлын, стaв кeркaжaсыс тьрoнaoн, мeнaм jур вeстын лaнтлытoг нoкcoны пeрeплoтчiкжaс, стaв улiчaыс мe вoжын вoлi joгoсcoмa унa joз oлaн пpизнaкжaсoн. A мe кьлa aчымoс пyстынaын i, кoт вoлi пoдтaнa жaр, cбoлoмын мeнaм вoлi лoк, cкoрмoдaн кoзыд.

Жoлaнiк, нaйтeoм cалдaт, ьргoн кoструлaoн кiac, cувтiс Клyчa-рeв дoрo, бьдтoрсo jyaсic cылыс—мыj cыкoд лoи, кьмын apoс дe-тiнкaлы, кoджaс дa кoнoс cылoн бaт-мaмыс, coвeтyйтiс пyктыны кoк вьлaс лaпкoр дa мунiс, мeным кoсжыгi:

— Me гoрoдoвoјoс мoдoдa, cijo вoчaс, тaјo cылoн дeлo.

Ho, тьдaлo, cijo eз aзжы гoрoдoвoјтo, a шoндьic кaлiтiс улiчaсo пьр joнжькa, дeтiнкa куjлiс вoртoг дa нoжжoнiк лoвтiс.

Вeрдaстoм пoрeпi сувтiс мeнaм oшiн дoрo, pyк-pyк кeрiс, дa бьтoкo мe сeтi cылы тeрмaсaнa щoктoм, кoтoртiс, пeлжaснaс пьр-кoдiг дa вiзгiгтьр.

Мeшoкoн тyпкoм бoчкaыс вaсo рeзиг, мунiс вa кьcкaлыс, мe кoрi cijoc jyктaвны дeтiнкaoс, нo cijo oтi кьв eз вoчaвiз, пy idoл мoз пyкaлiс бoчкa вьлын.

Сeкi мe cкoрыс, гoлoсoс жaлiттoг, кyтi кoрны oтcoг вьлo—тaјo мoрччiс: вoрoтaжaс cajo кoтoрoн пeтiсны joз, мoдa-мoдньcлыс jya-гiг:

— Kоди гoрзo? Koнi тaјo?

Мeнaм oшiн вeстo лaжынтчiс вoмaс пaпiрoскaа тoм cкoрнaк.

— Te мыj гoрзaн?

Me вiстaлi, a cijo, мeнo кьвзoм бoрын, jyoртiс joз чyкoрлы:

— Taјo Cмyрыгiнaлoн oлыыс, гpyчiк, тьдaлo, кoдзoмa дa yвт-чo: мыj, шyo, дeтiнкaсo oн нyoј бoлньчao!

— A cылы кyщoм мoг?

— Kодjyрa...

Вoзжькcо нaјo copнiтiсны рaмa, нo гoрзoмлыс пoмкaсo тoдoм бoрын—cкoрмиcны. Cкoрнaк пeткoдiс ceрaмcо нaлыс: cijo мeнaм тoдлытoг мaтыгтчiс бoкьcaн дa кiетiс мeнaм jур вьлo кiтьр бyс, тaјo jонa ceрaмcо пeткoдiс вiзoдысжaслыс.

Нaјoс пiнaвны кoсжoмoс кyтoмoн, мe пoндi eскoдны, мыj oз пoз шьбытны мoртoс улiчa вьлo пoнjoc мoз, i, мыj бьд мoртoс, вeсиг жoлaoс, кoлo жaлiтны.

— Вeскьдa шyo!—шyic мeсaн кoдкo тьдaвтoм.

— Bepнo. Ciz-кo, мeд aчыс i кoтoртлiс пoлiциjaыcлa.

— Bicо cijо, aзжaн тe!

— Bicо, a—гoрзo!

— Збылыс, кoлo idрaвны дeтiнкaсo, a тo лoктaс пoлiциja, кьc-кaс мiжaнoс cвiдeтeлжaсo...

— Boвлы пaныд—кyщoм-нo cвiдeтeл?

— Ceнi—жaндaрм!

— I жaндaрмлы пaныд—oз пoз...

Me мoвкjoдлi jyрoн, пьркoдi бycco, i дpyг мeнo нeбыдiкa дoждiс кoзыд вa cтpyжa—тaјo aслaс шмoнiтaн yспeхoн ьшмoм cкoрнaк кiетiс мeнaм jур вьлo жoн вeдpa вa. Bьлыс ьзoбтiс ceрaм.

— Бyрa-а!

— Вірэддөй, кушомма скөрміс!

— Ой, бағушкі...

Ме чорыда віді гажа вірөдысјасөс, тајө ез дөзмөд најөс, а кодкө-раммөдана чөвтис:

— Мыј увтчан? Тенө ез помөјөн кістны, а сөстөм ваөн...

Тајө менө ез лөһөд, відчиг тырји ме воғө ескөді најөс:

— Чөртјас ми— өд ті-жө гөгөрвоад, дөтінкасө колө болһичаөнуну? Өд Антонов бі вермас шыбытчыны!

Меным вочавірісны:

— Но, гөгөрвоам! А те кушөм началство? Містөм рожа!

І вылыс кодкө відчыстөг матыстчис да кістис менам ваөс јур-вылө китыр бус, і вылыс ставөн челаф моз гажаа серөктисны, кок-јаснас тапөдіг да кіјаснас швачкөдігтыр, а ме летчі өшің вылыс да-путкылтчі којка вылө, шмонітөмнас лязөдөмөн ачымөс чувствуйтіг.

Өшің сајын лөһигтыр горһитисны:

— Јар зев!

— Пөжарһөј кішкаыс ескө кіскавны сіјөс...

— Коді ескө нуас дөтінкасө участкас?

— Аптекаө?

— І сіјө бур! Пуктыны кілчө вылас, а сені аптекар вөчас мыј колө.

— Еј Коска, чеччы! Верман мунныс?

— Сафтөм...

Колө нуны сіјөс.

— Тајө тенид, Саша, колө!

— Мыј вөсна — меным?

— Сені кабақыс орчча...

Серөктисны.

— Но, ладһө, ме нуа,—көсјыгіс Сашка да шыасіс меліа:

— Ек, те, кусөкөј... Но, һинөм, ен пішціт? Сің-жө вот — балуј-тад ті, мам піјан, а мен ноксы тіјанкөд весшөрө...

Бытөкө сіјө быд лун кыскаліс аптекаө урөдујтөм дөтінкајасөс.

Вірөдысјас разөдчисны, і вылыс уліча вылын лоі чөв, бытөкө-жужыд сон пыдөсын.

Вөскресөһна рыт. Гөрдөват југөрјас зірдалөны зік өті керка өшің стеклөјасын, коді меным тыдалө пөдвалған. Керкаыс — кык өшіһа, важ, пуксөма му бердас, сіјө мунө корыс вылө, коді муғө-мөн пуксөма кісгөм кык забор костө. Чужөм вылас сьлөн кынмөма скөр шоглун.

Уліча куза, гөрдөв буссө кыпөдігтыр, котралөны челаф; көнкө-матын ворсөны гудөк вылын, мургө кодјура ломөвөј ізвозчік, гы-рыс лыјаса ыжыд морт, кодөс шуөны Сушенөј Быкөн.

Өшің вылө пуксөмөн, ме кыла кодлыккө дышынзіа вісталөм:

— Запојыс јурбітөны сылы сы вөсна, мыј сіјө ачыс вөлі пјанһица.

— Но-о,—ескытөма һужөдө мөд гөлөс,—тајө оз туй свјатөј-делөад: таң-тө мијан уліча жыңјыс свјатөјјас...

Первојја гөлөс скөрыс орөдө ескытөмөс:

— А те—кывзы! Мунө сіјө асывоғын зев код, а салдатјас хріс-тіаналыс јурјассө керавлөны...

— Кодлөн салдатјас?

— Налён...

Гөлөсјас шыалёны нұжмөдлөмөн, быд кывјын кылб сібдан роч дышлун. І шондіыс пырб дыша, бытөккө сіјб тбдб, мыј аскі сіјб кутас јурдбдны тајб-жб јзлы, кылас тајб-жб сорнјас.

Ічбтік нывка мунб менам бшің дорті да, сінвасб чышкігтыр, гораа шөпкбдб:

— Ведма... Відчыслы.

— Кералёны, сің-кб. Вірбдіс-вірбдіс Воуіфатіј, а сіјб вблі бур бблбма морт, кбті озыр...

— Мыј-нб, і озырјас пбвсын бурјасыд ембс, шуам — Тројеруков Петр Івановіч...

Кушбмкб нывбаба корб:

— А те ен торка-ав!

— Ме — кыв дінб.

— да. Вірбдбма, да і шуб: ак, ті, шуб, сешбм-тащбм јзб! Мыјла ті тајбјасбс кувтбзыс нбјтанныд? Ме, шуб, ачым крїстослы верујта! Сені сіјбс пыр-жб кватїісны да—р-раз!—щбщ-жб јурсб леббдісны. А сіјб вескоф пырыг ббстїс сіјбс јурсїбдыс, пунктїс кїнаулас аслыс і мбдіс улыча куза, і мбдіс.

— Но? Мбдіс?

— Тазі і жытїеас гїжбма?

— А то ачым, алї мыј, ме лбгбді!

— Н-да! Тазі—он лбгбд. Ак, те, боже мој! Вірбдлыны ескб бт-чыд нембн тащбм чудо вылас, а то — олан, олан...

— Віставлыс нубдб возб:

— Секї салдатјасыс тајб і став вірбдыгјас кувтбзныс повзїсны да ускбдчїсны пышыны кодї кытчб, і сїң-жб ескїсны!

— Ескан-бд!

— А сїјб мунб да былб — Крїстос воскресел!

— Міјан кадб ескб мыјкб тащбм торсб...

— Міјан кадын — мыј? Слава те, господї! А секї — ен сїзі несјы — башка долож! Стрбглун вблі.

— Мортыд нїнбм оз сулав, пескыс донтбмжык...

— Вајлы курїтбд...

Лантїсны. Челаф горзбм вестын кыліс Сушенбј Быклбн бас:

— Ме теd сета јур пыдбсад пудовка-маковка!

Менам бшің сајын вылыс заводїтчб сорнї: рїмскбј олбм тбдыбс јуалбны:

— А кызі секї — озыржыка овлісны јзыс?

— Шылыджыка. Торја озырјасыс ез вбвны, но, а гбллунсб ез леzлыны.

— Ез леzлыны? Кызі-нб тајб?

— Тащбм закон вблі.

— Вежбра јзб...

Нывбаба јуалб:

— А віставбб — хрїстіанаыс гблбс вблбмабс?

— Тајб — ббрын.

— Мыј ббрын?

— Турокјасбн рбзбрїтбм ббрын. Кызі турокјас ббстїсны Цар-Град, секї мбдбдчїс рбзбрїтчбм... рбзбрїтчїсны став јзыс да прїмїтїсны мїјанлыс вера...

— Ага! Сїң-сїң-сїң...

Гажа нывбаба гблбс горбдіс:

— Віздлѡј — кодѡс тајѡ Гущіныс кыскѡ.

Уліча куза вослаліс пегана вѡв, кыскіс бѡрсаыс докынѡі телега, телега вылын пукаліс коджура ломовік Гущін, гажаа ѡвтіс вѡжжінас, сылы мышкѡн пукаліс полицејскѡј, а на костын кујліс тѡскыс вѡчѡм, охрадн красітѡм нѡнжыд горт.

— Гущін — кодѡс кыскан? — жуаліс Воніфатіј мученік жылыс вѡставлыс гѡлѡс.

Пѡрыс ізвозчік окота пырыс шыасіс:

— Тіжанлыс... есіѡ — сірѡтасѡ...

— Коскаѡс?

— Сіѡс.

— Куліс ѡмѡј?

— А — кыз-жѡ? Ловјаѡс ог ѡбѡј, ен пов!

Телега муніс. Кысанкѡ чеччыштіс Бујан, ісыштіс мусѡ, несжыштіс да, бѡжсѡ лѡзѡмѡн, сајаліс забор костѡд. Сѡетінка горзіс:

— Вокјас, — тајѡ Коска Ключаревѡс ѡбѡны!..

— Н-да-а,—сорнітісны воротајас дорын,—кулі сіѡ-кѡ сѡетінкаыд...

— А-ѡд рам вѡлі...

— Больніча!..

— Сетчѡ — сѡмын вескав, а клаѡбішце вылад најѡ-нін агныс нуасны...

— Сѡнтѡмѡс јѡзыд...

— Налы мыј, докторјасыдлы? Налы ескѡ жалѡваннѡ ас кадык бостны...

І вылыс кыліс лѡн шыа гѡлѡс:

— А то јешѡ ем Кіріта-Уліталѡн жытіје...

Шонді сајаліс, гѡрд југѡрјас сѡеклѡјасын кусісны, і пемдіс јенеж-лѡн помтѡм келыд-лѡз шогыс.

Коміѡдіс *Выл Паш.*

КОМІ МУ—АССР

Важ немјасын вөвлім ми
„чудјасөн“, рабјасөн,
І царскөј сөд тұрмаөн
зумвізліс муным.
Ок, сөкыд і казтывныс
кольом лок кадјассө! —
Өд сір-курыд олөм пыр
тажјасім-мунім.
Ми кык вевса нартулын
мышјаслім, вiнгiртлім.
Ҷик жујавтөз ужавлім,
шојччөг ег төдлөј.
Заводјасө дадјасөн
кымын туј тiнгыртлім,
А кымынөс Сибiрө
щыглуныд вөтліс!..
Сортовкајас гужгывлім,
кыјсывлім, вөравлім,
Но прөмыссө мiјанлыс
озыр пыр мырддiс.
Көт вiзмутө ужавлім,
тылајас керавлім,
Но кушман да щак вөвлі
вөлөга пыддi.
Щыг кадјасө „шмонiтлім“ —
агнымөс ылөдлім:
„Зыранскојө горло-пө всо мелөт“ — шулім,
„Мелөт“, дөрт, кор ва сорөн
курыд „кач“ кылөдлім,
Кор медбөрја ыжнымөс
вот вылө нулім...
Кам-iгана вөліны
мiјанлы школајас,
Ег лыстлөј ми сорытны
асланым кывјөн.
І кыщалис пемыдлун,
кызі кыз толајас,

Ег вермылӧй путкылтны
чепталӧм сывӧн.
А рамлун да терпенӗе
кутисны вичкоӧн —
Пыр „царство небеснӧй“
кыскисны попјас...
I немчӧжным,
„грек“ тыра гӧллунӧн личкӧмӧн,
Ми кыскавлім
долыдлун корсыган нопјас.
Таз кык јура царскӧй гӧд куш,
локыс курччӧмӧн,
Јос гыжјассӧ сашкыліс
мијанлы сӧзӧз,
Быд сӧкыдсӧ кыскім ми
пиннымӧс мурчкӧмӧн,
I некодлы мог ез вӧв
поснӧдик јӧзӧз...
Но вежис Великӧй Октабр
олан кадјассӧ,
Важ пез стрӧйсӧ сотис,
кыз јар бӧа лава,
I мијанӧс сувтӧдис
мукӧд јӧз радјасӧ
да сетис щӧщ мијанлы
вӧла да права.
Выл немӧ сек пырім ми,
выл тужӧд мӧдӧдчим,
Выл олӧмӧн овмӧдчим,
выл јӧзӧн лоім,
Выл ентузіазмӧн
быд уж вылын сӧвмӧдчим,
I гажа зажиточнӧй олӧмӧ воім.
Пыр воӧ ми шуд валја сарӧд гуплӧктам,
Туж шӧрвиӧсӧ аӧзыны
мудрӧй вождӧ пітӧ, —
I Комі му мијан —
Сӧветскӧй Республика,
(Ӧд мӧвпыштны та јылыс
важӧн ег лыстлӧй!
Мыј вылнаӧз лептис
Октабр-революција
Важ „чудјасӧс“ —
мијанӧс, „сӧд“ комі јӧзӧс!)
Таз пасјӧма
Сталинскӧй был Конституција.
Быд кыв кӧні генијӧн гијӧма —
ӧзјӧ!
Ез кокныда шед тајӧ
вӧвлытӧм шудыс,
Сӧветскӧй Республика
сӧзи ез воссы, —
Быд враглӧн пыр лок вӧчны

неж кыс лудіс,
І перјім мі шудсö
ліч лезлытöм косын.
Коварнöј враг, гундыр моз,
міжан кост вегласіс,
Мед кыскыны бөрланö —
капіталізмö,
Но, роч вокјас отсöгөн,
мынтöдчім пекласыс
І пырім став странакöд щöш
соціалізмö.
А враг пöвсын бергавліс
быдсама „публика“:
Націоналістјас, троцкістјас
І... разнöј,
І најö щöщ корсісны
Комі республика,
Но сöмын республика мöд —
буржуазнöј;
Поп Мітреј Попов вöлі
Медвоzza лідерөн,
Мед комі јöз вешјіс
Советскöј власт дорыс;
Сен Батіјев мытчысліс
муферөн — кітерөн,
Республика комілы
кыз верміс „дорјіс“:
— „...Мед зік ставыс міжан...
мед асланым арміја...
Став муыс і ваыс...
мед асланым чістö!..“
А Ілла Вас зілліс,
мед ловзіс „Біарміја“,
Мед Комі му пурісны
фінскöј фашістјас...
Кор сужыліс міжанö
вірјуыс Латкіныд,
Палачыд республика јылыс-жö сывліс,
А збылыссö зіліс бөр важ стрöјтö
шлапкыны,
Јармо бара öшöдны
міжанлы сывјö...
ВЦІК сессіја выван
со норасліс Којушев:
Вој Крајлы прідатокөн
лоі-пö Комі...
да унаöн көсјісны
міжанöс тојыштны
Горш капіталістјаслы
жервізан вомö...
Но ленинско-сталинскöј
туј куза мунöмöш

Мі врагјасѳс ердѳдны,
жугѳдны вермім.
Тыр вынјѳрѳн честнѳја
уж піѳ сунѳмѳн
Културнѳј, зажіточнѳј
олѳм мі перјім.
І воѳѳ мі нїмкоѳа
сылігтыр гуплїктам:
Ѳд олѳмным тыр шудѳн
ыпјалѳ, јонмѳ,
Ѳд ѳорѳалѳ
Комї Сѳветскѳј Республїка
І шымыртчам асланым
Сталін законѳн!
Компартїја знамја дор
јонжыка топѳдчам,
Оз јук Сѳвет семјаыс
некущѳм сіла!
Мі враг воѳѳ, рабјас моз,
некор ог копыртчѳј!
Став сѳлѳмган
аѳѳѳ ми
Сталінлы сылам!

Сыктывкар, 20-VI--1937.

БУШКОВЫН ЧУЖЫГЈАС

GIŹIMÖd ГЛАВА 1)

Васук піскөдчис заводо медвоzza рабочөјјас чукөркөд, кодјас локтисны смена выло. Сіјө көѳ мыј-а, медвоzzaон көсјис виставны вокыслы, кызі виисны Сергеј ѳаѳөс, налыс сугедсө.

Васук ез-нын первојыс волы вокыс дорө весігтө ужалигас, стөрөж-јаскөд паныдасөмыс виччысиг, змеј моз рабочөјјас пөвстті кыкнөтө-мөн. Щөкыда зөң сменајас коллавліс вокыскөд котельнөјын, зіліс мыјөнкө лоны полезнөјөн сылы. Качегарјас раѳейтлісны тајө візув ѳетінкасө, коді өдјө гөгөрвоіс качегарнөј ѳелөыс төлксө.

Өтпыр сіјө весігтө сін воzас сурліс пан Струміллы, но качегарјас кутісны дорјыны ѳетінкаөс, і механік өвтыштис кінас. ѳетінка отсавліс качегарјаслы ректыны шом тыра вагонјас, төдіс котельнөјын став пыран-петан тужсө да регыд аззис аслыс зев бур гуса туж, кыті пырліс котельнөјө, став өзөс дорса контролорјассө кыщовтөмөн. Сіјө піскөдчыліс ізшом візан дворө, кавшасліс паскыд веңтілационнөј трубаөд, сы куза леччыліс выгребнөј гу дорө, кытчө којалөны отработајтөм шом шлак. Сегса көрт балка куза сіјө кыссыліс шом гу дорө, а сесаң, кык-кујім кусөк антрацит путкылтөм бөрын, вескавліс котельнөјө, гуран кодө, кытыс бостлісны шом. Ассыс секретсө Васук некодлы ез виставлы, весігтө вокыслы. Сылы вөлі нөмкод локны немвиччыстөг качегарјас дорө, кодјас век шензылісны сіјө пелькун воzын, контролорјасөс кыщовтны кужансам воzын.

Ыжыд полөм шымыртис Васукөс, кор сіјө төдмаліс, мыј Андріј ігнасөма котельнөјын да мыј сіјөс көсјөны віны. Тіпиктан сөлөмөн ѳетінка кыјөдіс, кызі легионерјас зілісны пырөдчыны котельнөјө.

Кор најө зілөмыс нөнөм ез артмы, сіјө радлөмлы ез вөв помыс. Васук чепсасис рабочөјјас пөвсын да, сінваөң тырөм кевмыган сінјаснас візөдіг, јуасис төдса качегарјаслыс:

— Вісталөј, ѳаѳа, мыј најө сөкөд вөчасны?

Качегарјас зумыша чөволісны. А өті бостис кіөдыс сіјөс да бокө нуөдіс:

— Весас татыс, кытчөz ловја. Öтілы сурі-нын... Алі-нө колө, мед і тенсыд сыліртітө өті сажын чегісны?

Васук ујкнөтис сы дорыс. Сінва кістіг тыр бара котөртис візөдны, мыј вөчөны легионерјас.

1) Заводітчөмсө візөд 3—5-өд номерјасыс.

Сы бѳрса, мыј вѳчсїс котелнѳын, вїѳѳїсны став рабочѳјјас, кодјасѳ кутїсны заводскѳј дворын. Ѳтка мортлѳн ѳчајаннѳј збојлуныс, код воґын вынтѳмѳс лоїны ѳружіеа леґїонерјас, венїс сѳлѳмјас. Зумыш сѳкыд ужѳн унежітѳѳм јѳз ѳѳї морт воґсасѳмын кылісны ас пассївногтныслы укѳра. А гудоклѳн тутсѳмыс нїѳѳї мїнут кежлѳ ез леґлы вунѳдны тајѳс. Птахалѳн судбаыс ѳнї быдѳнѳс пыдысаң вѳрѳѳїс. Јавѳ кутїсны сїјѳс ошкыны, медса-нїн нывбабајас. Кылісны дѳзмѳм гѳлѳсјас:

— Јандысїнныд ескѳ мед, мужїкјас, вїѳѳднытѳ! Ѳѳїѳс колїнныд јурсѳ воштыны, а агныд бокѳ!

— Јонжыкасѳ бабајаскѳд војутанныд...

— Сен најѳ геројјас—бабајаслыс пїнсѳ кїставны...

Нывбабајас горзан шыѳн, гудокѳн да став лоѳмторнас шыѳѳм рабочѳјјас ѳткажітѳїсны петны дворыс. Леґїонерјас заводїтїсны ужавны шыкјасѳн. Кавалерїстјас зырісны најѳс вѳвјаснаныс да кулісны плетјасѳн.

Зарембалѳн горзѳмысла сїбдїс гѳлѳсыс. Јармѳм рабочѳјјас воґсасїгас кыскїсны вѳв вывгыс ѳѳї леґїонерѳс. Сїјѳс муртса бѳр вермїсны мырдѳыны. Јона сѳкыда Зарембалѳн ескадроныс весалїс дворсѳ.

Васук ез аґзы аслыс места. Тајѳ чепсасыс ґоланїк деѳїнкасѳ каґалїсны-нїн леґїонерјас.

— Еј, те! Мыј колѳ тед? Сулав, естѳ мат! Кытѳ котѳртан?—горѳдїс сы вылѳ ѳѳї.

Васук суныштїс јѳз чукѳрѳ да, јурнас і гырґґајаснас ужалѳмѳн, суґсїс медса пыдїас. Агсѳ кутѳмыс полѳмѳн, служебнѳј ход пыр сїјѳ пышјїс шом складѳ да сѳмын тани-нїн дум вылас угї аслас гуга тујыс...

Шом гу дорѳ воѳм бѳрын, Васук пемыдас дыр кыскагїс шом вывтї, пїґѳсјаснас да јурнас їзјасѳ јона зурагалїг тыр корсїс гуран кодѳ тујсѳ да ез аґзы сїјѳс. Тајѳ гусѳ вѳлї тыртѳма вылѳн вајѳм шомѳн. Секї деѳїнка кутїс кодјыны шомсѳ, сѳкыд торпырїгјассѳ бокѳ новлѳмѳн. Ѳѳї сещѳм торјыс бѳр путкылтѳїс да чорыда кучкїс сылы куш кокас. Васук угїс да дыр бѳрдїс. Но бѳрдѳм бѳрын, вылыс кутчысїс ужѳ. Сїјѳ кодјїс-нїн неыжыд гу. Но кодјыснысѳ ѳтарѳ сѳкыджык кутїс лоны. Шомсѳ лоѳ вѳлї новлыны вылѳ да ылѳжык шыблавны, медым сїјѳ ез гѳгылтчы јур вылас. Шом бусыс пырїс нырас і сїнмас. Васук несјалїс да сѳлагїс. Но шомыслѳн помыс ез тыдав. Васук мѳвпыштїс, мыј сїјѳ оз колана їнын кодјыс. Сылы лої забеднѳ да шуштѳм. Сїјѳ бара бѳрдїс.

— Андрїј, Андрушка!..—мыј вынгыс горѳдїс сїјѳ.

Андрїј чеччыштлїс, быѳѳѳ чущкїсны сїјѳс.

— Тѳфу, чѳрт!

Сылы чажтгїс, мыј кѳнкѳ мыш сајас бѳрдѳ Васук; Птаха сулалїс шом гуын, кїас кутїс карабїн да сїнсѳ ез чѳвтлы ѳшїңјас вылыс.

Брандспѳјт кујлїс сен-жѳ, орчѳн. Руыс, кодї муртса ез пѳдты сїјѳс, нѳжјѳнїк петїс ѳшїңјас пыр. Котелнѳын вѳлї рѳмыд да сѳкыд лолоавны.

Андрїјлы мукѳд дырјї чажтгыны кутлїс, мыј ставыс тајѳ—лок вѳт. Колї-нїн кујїм час, а сїјѳс некод оз мезды. І ставыс, мыј сїјѳ вѳчїс, ґїк весшѳрѳ. Сїјѳс соровно богтасны да лыјласны. І некодлы татѳѳр абу мог. Быдѳн бокрынѳс, сѳмын сылы ѳтнаслы быѳ пукты ассыс јурсѳ!..

— Андрушка!—кѳнкѳ зев матын горзїс Васук.

Вылысаң быгылтѳїс їз да чорыда кучкїс Андрїјлы пельпомас.

Сы бөрүн рад пырыс горөдөм:—„Тажө ме, Васкайд!“—кутис Птахаос лыжомыс.

Збыл ловја Васук леччис сы дорө. Андријлөн пинјасыс кутисны таркакывны, кор мөвпыштис, мыј муртса өнi ез лыј сiјөс.

— Андрушка тајө ме... Сени најө локталисны јешцө уна... двор тырыс вөлајас. I налөн медса ыжыдныс... Усјыс татыс! Тани роғ ем... Ме сы пыр быд кадын ветли. Сөмын-тај өнi шомсө вевдорөзыс кiсталомаөс, ме ег вермы пiскөдчынысө,—воксө кутлиг тыр горзис сылы пелас Васук.

Андријлөн сөломыс кутис јопкыны.

— Кытi те татчө пырiн?

— Шом дворсаң.

— Сен абу тујыс...

— А ме труба пыр. Сiјө паскыд! I те төран. Мунам, Андрушка, мунам! Најө сени тырыс локталисны. Остап дағ шуө, тенө-пө вiјасны најө.

Васук кыскис Андријөс роғ дорө.

— Пыр, а ме те бөрсә.

Васук кутис вывлаң кавшасны. Птаха нөшта өтчыд вiзөдлис котельнөјө, кусан топкајас вылө да пырис сы бөрсә. Васук сен-нын виччысис сiјөс. Андриј видчысөмөн вештис предохранителсө да мыччис сылы карабин. Сегса, пелпомјассө дојдалиг, пырөдчис роғө, да, кiсан шомө кiјаснас кутчысалөмөн, јона сөкыд пырыс петис ортсө.

Васук термөдлис сiјөс. Андриј кутчысис кiјаснас сөкыд из глыбаө да путкылтис сiјөс роғас. Фетинка отсәгис сылы, кiјаснас i кокјаснас јоткалис сетчө антрацит кусөкјас. Минут мысгi роғсө вөли тыртөма.

Васук нуөдис Андријөс аслас тујјасөд. Птаха ыжыд полөмөн мөвпалис, мыј лоас, сiјө-кө оз төр вентилационнөј трубаө. Кокни сөломөн лолыштис сiјө, кор Васук бөрсә сујис јурсө да пелпомјассө, i нөжјөнiк пондис кыссыны воғлаң.

Кор најө петисны вевдорас, мунис посни зер. Шом дворыс вөли основнөј заводскөј территорияыс ортсыын, сiјөс вөли торјөдөма жужыд каменнөј стенаөн.

Татчө воисны подјезднөј көрттујјас.

Васук мунис разведка вылө. Регыд сiјө бөр локтис да вiсталис, мыј тујјас вылын некод абу.

Сени сулалөны кујим орччөн тыртөм вагонјас. Вагонјас увтыс поғө мунны, некод оз i аззыв. А мышыв ворта дорас некод абу. Сiјөс томанөн игналөмаөс. Ми вагон вылө кајам, а вагон вывсаңыс ворта вылө—i ајда ерд вылө!—Андријлы пелас шуалис Васук.

Најө леччисны шом гөра вылыс да, копыртчөмөн, кутисны котөртны вагонјас косттi.

Васуклөн планыс вөлөма зев бур. Медбөрја вагоныс сулалис зiк ворта дорын. Најө вујисны решеткаа көрт ворта вомөн да укөдчисны котөртны көрттуј полотно куға.

Васук кiјассө шевгөдөмөн да кык метраөн чеччалөмөн, лебач моз лебзис воғын. Сiјө щөкыда вiзөдавлис бөрланө, суөдчө-ө сы бөрсә вокыс. Андриј котөртис мыј вынгыс. Зерыс швачкис налы чужөманыс. Улитi кыссан сөкыд кымөрјас вевттисны јенежсө ставнас.

Андриј ез шыбыт карабинсө. „Кутасны-кө, вiјасны-жө-а. Медбөрын көғ кыкөс ештөда“,—мөвпалис сiјө да пыр-на ез ескы мынөмыслы. I сөмын кор заводыс колi ылө бөрланө да подјезднөј тујјасыс кутисны кежны вокзаллаңө, Андриј сувтис да, ебөссыс усөмөн, пуксис насып вылө...

— Сулав, Васук, ог сесса вермы!—горөдіс сіјө да сөлөмас кутчыгыс кинас.

— Котөртама, Андриј, котөртама, а то суөдасны.—Полігтыр гөгөр виқөдалөмөн дефинка инас өшжытөг чеччалышталіс. Медбөрја суні-сөз көтасөм Васук көзыдлаыс да повөмлаыс јөжгыласіс. Нәјтөн резгөм куш кокјасыс гердісны. Шпал вылын сулалөмөн, кадыс-кадө сіјө зырالیс воча кок.

Сылы чајтөіс, мыј Андриј зев дыр пукалө.

— Тырмас-нын, Андриј, котөртама!

Птаха музөм пырыс бергөдчыліс, виқөдліс, Васук кокјас вылө да блін моз јурас сібдөм зев омөлік картузыс вылө, важ нывбабјөј ковтаа, кујім кусыңөн кусыңтчөм сіјө фігура вылө, і топавлі горшыс жалысла да пон олөмыс вылө курыд өбідаясла, кор сіјө ез вермы весігтө көм-паскөм вылас најөвітны тајө кагаысly.

„А өні і һаң кусөкыд оз ло. І аслым һекытчө воштысны“...

— Андрушка,—норыңика шыасіс Васук.

Андриј чеччіс. Сесаң, көні сук ру пыщкө вөјөма завод, кыліс гудоклөн грөзөн јургөм.

— Гудитө,—аслас отсагысlyс сук бассө долыда кывзігтыр шөп-нітіс сіјө. І ез-нын кут котөртны, а мөдөдчіс терыб восласөң. Васук, быд здукө бөрлаң виқөдалөмөн, посныдк восковјасөң котөртышталіс орчөн.

Жужыд насып вывсаң Птаха азгіс водөкачка дорыс төдса керка і сөмын өні пондіс ескыны мезмөмас.

— Васук, вокө! Қолаңык пацан... Васка, сөтервец! Сөлалам мі өні на вылө! А теыс ме мынтыса-на... Сіјө сывјалис воксө, топөдіс морөс бердас. Өні һинөм вөлі повны сінваыс: коді казалас најөс, зерыс-кө шлывгөмөн-шлывгө.

— Мі вермам заводітны сөмын војнас. А петны өні комын морта чукөрөн—јөјталөм,—дөзмөмөн-нын орөдіс Рајевскіј.

Чобот ырјана довкытіс јурнас.

— Војөғыс најө став јөзсө разөдасны дај мјанлыс војтырөс турмаас ештөдаласны. Өні—буреш кад. Ме абу сөглас і пом!

Сы бөрын пөса кутіс сорнітны Метельскіј.

— Сігізмунд јорт, Чоботыд прав. Кор массајас петісны ывла вылө, кор рабочөјјасөс лыјлөны, мі објазанөс петны өружіјеөн. Мед мјанөс жугөдасны, но мі ог вермө һе петны. Мөднөг мі позорөн аснымөс вевттам... Тајө-өд марксізмлөн аксіома... Мед көт возжык-на кыпөдчөмыс, но мі долженөс сувтны јурас, сіјө-кө заводітчіс-нын.

Рајевскіј фівітөмөн көсөјтліс сы вылө сінјассө.

— Јурө сувтөмыд абу бөжын кыссөм.

Метельскіј пузіс.

— Медпервој-на кыла, мыј өружіјеөн петөмыд—лоө бөжын кыссөм. Мем страшнө кывзыныс тіјансаң тащөмторсө...

— Факт,—букөстіс Чобот.

Метельскіј һервнөја кутіс ветлөдлыны комната куза. Жужыд, міча кымөса, вөснө чертајаса чужөмыс сылөн бара лоі кельд. Гырыс пемыд сінјасыс өзјісны пыщкөс біөн. Сылөн став тушаас төдчіс кущөмкө рөшкыдлуи. Рајевскіј нөшта өтпыр виқөдліс том врач вылө да лөһөмөнжык кыввізіс:

— Мі вывті һужөдім совешщаніјенымөс. Чајта, кад-нын помавын тајө весшөрө венөмсө... Чобот і доктор прөтив. Ме і Ковалло—

сы дор, медым петны војнас. Тајо кад кежлас ми чукортам да вооружитам кыксо морт гогор железнодорожникјасос да сахарникјасос. Тајо кад кежлас Сосновкаыс локтас Щабель да, вермас лоны, ськкодщощ крестана... Петом ради петны, сijo оз ло большевикјас ног. Метельскій јорт, мијанос позорон клејмитасны, ми-ко комын коммунистос шыбытам ползатом да верној смерт выло. А кывзыны-ко тјанос, то ти сетанны враглы тајо позанлунсо. Ме ношта отчыл вистала: став коммунистјаслы колло они мобилизуютны рабочјјасос. да, да! Колло сорнитны быдонкод, код выло ем надеја, мыј сijo бостас оружіею. Ти асны аззылид, кызи панјаслон оружіеа неыжыд чукор расправлајтчис сурс јозкод. Мыј всна тајо? Сы всна, мыј рабочјјасос абу воли котыртома, најос нјитисны.

Сы выло і ем партија, медым котырты отпор. Тан меда еща коллоны мича сорнијас. Вајо мовпыштамој сы јылыс, кызи буржык да одјожык вооружитны рабочјјасос. Ме думыс, став јывсыс тан сорнитома тырмымон. Тајо каднас мијанон ыстом јортјас унжык вочисны сы серти, мыј ми тани... Мијан ем оружію, но абуос-на патронјас. Тајо јылыс оз ков вунодны. Ме против, кызи ти вожанны, сузодны патронјасо торјон да татчо најос вајны. Склады вокзалса матын і неуна-ко ог удајччој, ми колам патронјастог. Та всна отрад чукортчо татчо да став массанас муно патронној складјас дорю, вешто караулнојсо, бостю патронјас і, вооружитчюмон-нын, заводито кар выло наступајтом... Чобот јоткыштас завод бердо оружіеа да патронјаса кык платформа. Посолокын ми вооружитам мукодсо, коди езна уфит либо езна решитчы отувтчыны ми дорю. Ми мыжсыны кутам посолок выло. Отрадын кывзыныс лоны сетыс. Со ставыс!

Ковалло ошкыштомон кызоктис.

— Зев жал, мыј тани абу Патлај јорт. Но војнас ми мездем сijos— турма лоо карас медвоzza пунктон, код выло ми кутам наступајтны. Сиз, решитома, јортјас. Ме, кызи предсудатель, щокта тјанлы пыр-жо заводитны дејствуйтны. Но медым ми кутим чорыд надеја, щокта тјанлы виставны—подчїнајтчанныд-о ти талы?

Чобот ободитчюмон вїзодлис Рајевскій выло.

— Кушом-но вермас лоны сумленїе? Мыј ми партиној дисциплина ог гогорвоој?

Рајевскій музюмон нуммуни. Сijo сувтис пызан сајыс, локтис Метельскій дорю, дружескоја пуктис сылы пельпом вылас кисю.

— Висталој, доктор, перевязкајас вочны ти сузоданны став коланторсо? Вир кисттогыд-од оз кол...

— Ставсо, мыј колло, ме сузода. Кытчо щоктанны мем они мунны?

— Ен лоој кага кодон, Метельскій. Абу кад! Ветлој вокзалю, тујасыштој немецјас повсын. Ти кызи корттуј вывса доктор верманны офицерјаскод сорнитны. Кушом настроенїеныс налон? Бур еско тодны, кушом позїцијаю сувтасны немецјас, кор заводитчас легионерјаскод мијан тыш.

Најо отлаын петисны килчо выло. Рытјадор. Зерю. Воли букыда да ул руа.

— Поводнаыс бур,—шуис Рајевскій.—Но мыј, другјас, јансодчылам окмыс час рытоз. Те, Григоріј Михајлович, ветлы аслад депосајас дорад. Морт вїт кымын партијаса шленјас мед локтасны татчо. Колло, медым танмијан воли опора. Кодлон ем оружію, мед бостасны

сөрҥыс... А со і тенад чікышыд лебѳ,—небыда нумдіс Рајевскіј.
Вевдорҥаҥ котѳрѳн леччіс Олега.

— Ставсѳ, мыј те щѳктыліҥ, батко, ме вѳчі,—тырѳм ловшыѳн вѳсталіс Олега.

Сіјѳ неуна јандысыштіс јѳзсыс. Сквѳѳ кѳтасѳм платѳѳыс сібдаліс јай бердас, і Олега термасіс пырны комнатаѳ.

— А Рајмонд кѳн?—сувтѳдіс сіјѳс Рајевскіј.

— Сыкѳд мі кык час сажын кымын карын јансалім. Сіјѳ ѳні посолокын... Јадвіга Богдановна нуіс міјан важ патера вылѳ кушѳмкѳ бумагајас тыра јокмыл. Рајмонд щѳктіс вѳставны, мыј турма дорын сулалѳны вѳт морт да пулемјот. Ме пыравлі Воробейко орѳѳ. Сіјѳ вѳсталіс, мыј паровоз лоѳ,—терыба јуѳртіс Олега да ујкнітіс комнатаѳ.

— Бур тенад нылыд,—шог пырыс лолыштіс Чобот.

Сылѳн челафыс ез вѳв.

— Атѳѳ. Жал, мыј ѳтнас менам. А нывкаыс бытѳѳ-кѳ нінѳм,—друг зумыштчѳмѳн, лѳҥа вочавігіс Ковалло.

Зерыс ѳдгіс. Пѳлѳса кучкан ва струјајас ѳјѳѳдісны крїлчѳсѳ. Метельскіј пыѳѳжык сујыштіс шлапасѳ да кїзалис резіна плашщѳ.

— Мѳдім?

Рајевскіј коллѳдіс сїҥјаснас најѳс будка дорѳѳ. Сѳмын кор најѳ јансалісны разіпелі, сіјѳ пыріс керкаѳ.

Олега уѳітѳма-нын вежгыны і петіс сы дорѳ ас комнатасыс.

— А ті, кѳнкѳ, нінѳм ен сојлѳ?—ва кѳсасѳ пыҥыртіг, јандысѳмѳн јуалис сіјѳ.—Ме пыр-жѳ пуа картупель да вајашома капуста... Батко некѳр оз гѳгѳрво пачѳ сујны кашыктѳ. Ме-ѳд сылы дастылі-нын,—шутка пырыс дѳзмѳмѳн шыалис сіјѳ.

Могельніцкіј кѳзыда скѳралѳмѳн щолкјѳдліс кыѳм нагајка помнас сапѳг гѳлѳнас.

— Зїлжыка мѳвпалѳј паҥе Струмїл! Менам кадыс абу. Тї легід тајѳ безобразїесѳ, да дас мїнутѳн-кѳ онѳ нінѳм кужѳј мѳвпыштыны кыгі дугѳдны гудоксѳ, пола мыј менам лоас лыјлыны тенѳ.

Едвард аҥгіс, кыгі механїклѳн кутїсны сырмыны пїҥѳсјасыс. Сіјѳ весїгтѳ ез вїҥѳдлы чужѳм вылас.

— Прѳстїтѳј, паҥѳ полковнік, мыјын-нѳ менам мыжыс?

— Енѳ правдајтчѳј, а вѳсталѳј, кыгі сес вѳтлыны сіјѳс.

— Ме мѳвпалї-нын...

— Омѳла мѳвпалїнныд,—орѳдіс сіјѳс Едвард.

Најѳ сулалісны машиннѳј ѳтѳеленїејын.

— Оз-ѳ поҥ русѳ леҥны сы дорѳ?

— Сіјѳ выклучїтіс машиннѳј ѳтѳеленїесѳ,—кїл-кулѳмѳн нузгыштіс Струмїл, і друг, вѳмсѳ паскыда вѳстѳмѳн, сїгі і кынміс тајѳ іѳї-ѳтскѳј выраженїенас—јурас воїс кушѳмкѳ мѳвп. Нїмкоѳа клопнітіс ассѳ кымѳсас:—Ем, аҥгі! Пан полковнік чујдѳдіс менѳ. Мі тупкам шыҥ кыскансѳ. Сек сіјѳ пѳдас шынас...

— ѳејствуйтѳј.

Часжын мысгї, кор сук, сѳд шыҥ дугдіс путкыртыны котельнѳј ѳшіҥјасыс, Едвард щѳктіс:

Прѳверїтѳј.

Вѳссїс запаснѳј дҥѳс, і капрал, код сажын сулалісны котельнѳј пырѳм некымын легіѳнер, кызїг да сїҥваѳс сїҥјаснас кунтырасїгтыр, щѳјмунѳмѳн вѳсталіс:

— Некодös ег азöј, пан полковник...

— Мы-ы-ыј?— Едвард чуңјас лощмунтöзыс чабыртис нагајка во-ропсö.

Котельнöјыс петис чад дук. Едвард крута бергöдчис да, некод вы-лö виöдтöг, мöдöдчис петанинö.

Заремба, Врона, Зайончковскіј да Струмил пырисны котельнöјö. Едвард, зер вылö виöдтöг, ветлöдліс двор куза.

— Но?— локыс жуалис сіјö, кор Врона да Заремба бөр локтісны. Зайончковскіј да Струмил буржыкөн лыддісны не петкөдчыны сылы сінвоғас.

— Сіјö збыл абу... I он куж мөвпыштны, кытчö верміс сіјö зөб-сыны...

Öні, кор лаңтіс гудок, лоі кыккө торја-нын лөн.

— Сіккө, сен некод ез вөв? Алі-нө кызі тајös ставсö щөктанныд гөгөрвоны?

— Вөлі, но кытчö муніс — мөвпыштны ог кужö...— кіјассö паскө-діс Заремба.

— Сіккө, ті сіјös лезінныд?

Тајö оз вермы лоны — став öзössö візім. Нинөм ог гөгөрво, пан полковник..

— Ті-кө ескö ен вөлöј боевöј офицерөн, поручік, ме ескö тіјан-көд мөд ног вөчі. Пан Врона, кор мі карас лөсöдам пöрадок, прика-зываета пуксöдны поручікös дасвіт суткі кежлö стрöг арест улö. Еј, код сен, вайö вөв.

Водокачка дорын керка кутіс тырны јöзөн. Медвоғ локтіс Јадві-га. Сек костті, кор Олеса ноксіс кухнаын пач дорын, сіјö удітіс віставны мужікыслы став вылторсö.

Сы бөрса локтіс Воробейко. Палто увсыс сіјö кыскіс кык ствола разөм піщал да патронташ. Приклад бердö стволјассö крепітөм бöрын, зарадітіс ружјöсö да бурмөм сөлөмөн пуктіс сіјös пельсö.

— Ме картөч сөвті патронјасас. Кығ восков саяö смела позö лыјны... Војнад он гөгөрво, мыјыс лылөны, а шумсö тырмымөн вө-час. Панас вылас бур! А тајö закуска вылö,— горфітчөмөн шуіс сіјö зөпсыс немецкөј патронјаса обојма кыскіг.— Віт штука.. Сугедса фетінкалыс корі. Азöма кыскö, чөрт піыд. Мыј вылö сылы? А мі-жанлы жагавмөн... Вітлы сетам морт öтiөн, быдөн öтпыр шковгыны вермас...

Воробейко віччысөмөн пуктіс пызан вылö обојмасö. Ваыс шорөн леччіс сы вылыс. Но машиністлөн отсасыс вөлі бур настроеніја. Сіјö тешкода вөрөдіс аслас јөжгов сінкымјаснас да, щөкыда код нырсö кыскышталіг, варова віставліс, кущөм збој зонјасöс вайöдас сіјö.

— Муніг костаыд пöдметкітö вундöны!— Таыс јонжык кывјассö ез аззы сіјö.— Кор зікөғ пемдас, ме вайöда најös. А öні ме бөр лебза. Сен колö-на јешщö кодсурөкөд сорнытыштны, да і паравозсö інав-ны. Не-кө немецјас, сөлыштөм дон фелдыс оз сулав... Вайіс тај чөр-тыс најös! Вісталöны, налы öні воғö тујныс абу — сен налы панјас пробкајас пукталöны... Но, ме мөді,— кутіс термасны сіјö.

Посвоғын-нын мыккө думвылас усöма-да, бергöдчис.

— А не вайны-ö öні кежлö тіјанлы камераыс вінтовкасö? А то вайас омöлыс татчö кущөмкө стервоос, дорјысныд нинөмөн!

Рајевскіј докнітіс журнас.

Кор Воробејко бөр локтіс, керкаас вөліны-нін Рајмонд да некымын рабочөј. На пөвстын — жужыд тушаа жежыд зон, кодөс Рајмонд төдмөдіс батыскөд.

— Тајө Пшенічек. Сіјө тең висталас Патлај да мукөд јортјас жылыс. Ме тајөс немвиччыстөг ағи Степовөј ордыс.

Рајевскіј топыда шамыртліс зонлыс кісө.

— А тајө,— пырыс рабочөјјас вылө сінјаснас індіг, вашкөдөмөн содтіс Рајмонд,— пулемјотчікјас. Те, помнітан, виставлін, ме ме төдмөді тенө? Со тајө жужыдыс, Степовөј, а мөдыс, ускаыс—Гнат Верба,— најө важ салдатјас. Пулемјотсө најө, пөпугтө шуны, мешөкјасын торја частјасөн вајсны. Мі сіјөс өні течам водокачка вылын. Лентаыс ем, сөмын патронјас абуөс... Мукөдјас соржык локтасны, кыз те щөктін.

Комнатаын лоі қескыд. Жужыд тушаа рабочөј відлаліс Воробејкоөн вајөм вінтовка.

— Қик выль! Штыкыс со тағи пуктысө: раз, два і ештис!

Рајевскіј жуагис рабочөјјаслыс посолокын настроеніејас жылыс. Јадвіга муніс отсаны Олєгалы. Рајмонд щөщ-жө муніс кухняө, сөрсыс Пшенічекөс корөмөн.

— Вот, Олєга выль јорт. Помнітад сіјөс?

Пшенічек ез төд, кытчө інавны картузсө да бергөдліс сіјөс кіас. Сылы висталісны-нін бағсө арестујтөм жылыс. Бағ вөсна төждысөмыс ез сет сылы спокој.

— Татчө со пуксөј, лабіч вылас. Көф і қескыд, но ізвінітөј-нін,— коріс Олєга да пелка кістіс гырнічыс ыжыд міскаө пуөм картофел.

Јадвіга выјөн кіскаліс шома капуста.

Рајмонд чувствујтіс, мыј колө нылыслы виставны Андріј жылыс.

— Олєга, ті төдад, коді тағсө гуфитө?

— Ог, а мыј?

— Висталөны, тајө Птаха пөдласөма котельнөјө.

Нывлөн сөд сінкымјасыс вөрзісны. Сіјө ез кыв кызі пөс чугун сотө сылыс чуңјассө.

— Кызі Андріј? Отнас?

— да. Сіјөс кышалісны... Онөз пыр-на сіјө дорјысө наыс.

Пшенічек шога вичөдөмөн кыјөдіс Олєга бөрга.

— Кыз-нө сіз, Рајмонд? Мыјла сіјөс колісны? Мыј-нө өтнасөн сіјө вөчас?

Рајмонд ез вермы вичөдны сылы сінмас. Сіјө петіс кухняыс.

— Бағ, те помнітан, ме тең виставлі Андріј Птаха жылыс?

— Помніта.

— Тајө сіјө гуфитө завод вылын. Сіјөс віасны. Разрешіт міјанлы, бағ, кора тенө...

Рајмонд чувствујтіс, мыј сы мыш сајын сулалө Олєга.

— Разрешіт міјанлы... Оні јешщө јортјас локтасны посолокыс. Быдөн төдөны Андрушаөс. Разрешіт мездыны сіјөс!

— да, жал зонмыс! Ештөдасны сіјөс најө,— нөжжөнік висталіс өғөс дорын сулалыс жужыд тушаа рабочөј, сіјө, кодөс Рајмонд шуіс пулемјотчікөн.

Сігізмундлөн сінкымјасыс вочаагисны өғі вескыд вичө.

— Міјан абуөс патронјас. Сегга торјөн-торјөн выступітны оз поғ.

Некөд ез вөрзөдчы. Рајмонд сулаліс бағ воғас, кызі немөј жуалөм.

Рајевскіј віждліс паскыд воггём ныв сінјасё, і нылыс гөгөрвоіс, мыј сіјё оз веж кывсё.

— Господі! Абу мөј тіјан сёлёмныд! — муртса кывмөн вашнітіс сіјё.

Рајевскіјлөн зор јурыс кымынкё секунд кежлө музёмөн леччыліс кі вылас. Ус помјасыс сурова ошјісны улё. Олесалы усі дум вылас, мыј тајё мортыс ез уғ кык вој. А кымын сешём уғтём војыс вөлі сетчөғ-на. Кушём радејтёмөн да пыдді пуктёмөн сы јылыс сорнітё батыс...

Шоча нумјалыс тајё мортыс пыр меліа встречајтліс сіјёс. Сылы јанзім лоі аслас воғға мөвпыс...

Гудок друг орі. Некемын секунд чөж некод кыв ез шу. Олеса ыр-бөрдзіс да ускөдчіс аслас комнатаё. Кроват вылө ускөдчёмөн, сіјё сырміс бөрдёмлаыс.

Јадвіга чөла малаліс сылыс јурсё. Керкаё локталісны пыр вылыс-выль јөз. Локтысјас өдва төрөдчісны водокачкаса машинној отделеңіеё, сарајё, ыжыд комнатаё да кухњаё. Бөр локтісны Кавалло, Чобот, накөд щөщ железнодорожнікјас.

Быдөнөс мучітіс јуалём, мыј вөсна лаңтіс гудок.

— Пырёмаёс-жө, тыдалё!.

І друг өзөсын тыдовччіс Птаха. Сы бөрсә — Васук.

— Вот-тај! — акнітісны ставөн.

Тајё горөдёмас Птахалы кывсіс кушөмкө разочароваңіе, пөшти дөзмём.

— Птаха, ге? — горөдіс Рајмонд, кухњаыс петіг моз.

— А код-нө сесса? — буркнітіс Андриј, кодөс чужмөдіс татчө чукөрмём јөзыс да нөшта сіјё, мыј пос дорын сіјёс да Васукөс сувтөдіс вооружонној Воробејко.

Сорнітны кутісны өтщөщ ставөн.

— Віждөј, вісталёны, сіјё-пө гудітө завод вылын, а сіјё со гудайтө!

Рајмондлыс горөдёмсё кывлём бөрын, комнатаё котөрөн пыріс Олеса. Сінкым пырыс Ковалло віждліс Андриј вылө.

— Тан те јылыс мојдјас ветлёны, бытё-пө те гудітан, а вөлө-ма вес?

— Сіғ-кө, сен кодкө мөд. Повзём вывсыныс есја балда-качегарјасыд зугёмаёс.

— Код-нө гудітіс?

— Очајанној, тыдалё, зонмыс.

— Настөјашщөј бојец! Замечательнөј морт! Зев жал, тајё негодајјасыс-кө віісны сіјёс. — волнујтчёмөн шуіс Рајевскіј да сувтіс.

Андријлөн заведнёысла пемдіс сінвоғас. Унежітчём, тајё некемын час чөжнас омөлтчём Андриј сулаліс јурсё улё лежёмөн, көтаёма, ставнас шомөн најтчөма. Тајёс некод ез казав. Овлө сіғ, кушөмкө волнујтанторјөн ылалём јөз оз казавны сіјёс, мыј лөң дырјісскө пыр-жө шыбытчіс налы сінманыс.

Птаха јылыс пыр-жө вунөдісны. Сіјё вөлі мустём епізодөн. Сіјёс тыддісны геројөн, а сіјё вөлөма вес довјалыс зонмөн. Тајё быдөнөс дөзмөдіс, весіг кыпөдіс өбіда ылавлёмсыныс.

Олесалы лоі јанзім ас сінвагыс і сыыс, мыј најөс быдөн азылісны і вермасны быдторсё мөвпыштны сы јылыс. Мыј Птаха вескаліс, көт і ез ас мыж вөснаыс, тащөм тешкод положөңіеё, зев јона дојдіс сылыс ныв сёлөмсё.

Олега забедуйтчомон вижодлис коңор коң Андриј мыгөр выло.
„I мыј бурсо ме азыли сыыс? Сулало јој моз! Мед коң мунис-ли,
мыј-ли!“—скора мовпыштіс сижо.

Рајмонд зилис не паныдагы Олегакоң гинјаснас. Сылы ез вов-
лосыд.

Васук логасомон вижодис вокыс мыш сајсан. Сижо ез гогорво, кызи
тајос терпито Андреј. „На ног-ко, ми сизи и ег волој заводас? А мыј
менам чунјасој шомо дојмалисны, сижо нином—мыјлако бурещ чунја-
сыс јылыс мовпыштіс сижо.—А јешшо мам ноятны кутас,—шога-нин
думыштіс сижо да даг воли бордзыны. Сижо сулыны-нин кутлис.

Андриј лептис јурсо.

Олега азылис, кызи друг келдодис сылон чужомыс. Андриј шагов-
муні да, медым не усны, кинас кутчысис стено.

„Мыј сижо, коң-ли, мыј? Сомын тајо ез тырмы!“—повжомон ду-
мыштіс Олега... Но мыјко сылы модтор чајтеис. Олесалы лоі жал-
сижос. Сижо матыстчис сы доро да ножјоник шуис:

— Мыј те тан торчитан? Мун кукнао. Мыј коң те они! Щощ-жо
герој...

Андриј восковтис вожо, кинас боко вештыштіс сижос.

— Сизко, ино, серамтујо мено пуктад? Ме оломос ег жалит... Ти
ставныд пышјинныд, мено отнамос расправа выло колинныд! Ме от-
намон тышкаси накод, тјанган отсог виччыси, а ти тан ыркочинныд...
А они серам...—Андриј нылалис гинвасо.

Ставон бара вижодисны сы выло. Струна моз зелалом голосыс сы-
лон, волнуйтчомыс, зоннас истерзанној зевтчом видыс, щоктисны став-
нысо вижодлыны Андриј выло мод гинмон.

Птаха вожо ез вермы сорнитны. Шатлалитыр сижо мунис кухняо,
сы пыр—Олега комнатао. Тани Андриј леччысис вескыда жождо и сиз-
кујлис жывыјо садтом. Ставнас тајон шемосмом Олега вес зилис
тодмавны сылыс.

Зато Васук окота пырыс висталис кухняын Рајмондлы да Пшени-
чеклы став лоомтор јывгыс. Зола свидителос нуодисны Рајевскиј
доро. Кор Васук тодмагис да шоналис, сижо вылыс висталис вистсо,
ез вунод содтыны:

— А ружјосо Андрушка соргыс бостис, јей-бо! Сарај сајын сулало.
Час ваја—и соглас виччыстог сајали озо сајо.

Регыд сижо бор локтис.

— Со! Зарафитома.

Сигизмунд мунис Олега комнатао. Птаха век-на кујлис жојын.

Рајевскиј кыкнан кинас лептис сылыс јурсо. Зон гинјасыс кигис
гинва.

— Те молодец, Птаха! Ме ассым кывјасос ог бост бор... А јорт-
јасыдлы коло проститны ошыбканысо.

Птаха азыс сылыс ки.

— Тајо ме гудити,—вашнитис сижо.

— Та јылыс некод они оз сомневајтчы.

Рајевскиј казалис ас кигыс сылыс полччом чунјассо.

— Мыј лоі тенад кид?

— Пое ваон соті ме најос...

— Ти колччад татчо да шојччыштад. Ме мезда тјанос бојын
участвуйтомыс. Сорјој нывбајасос.

Зузганлөн гөрд кывјыс нуліс өш гөс тыра сој тастылыс дорјассө.

Коридор сҗен вылын өтмоза шенасис бордјаснас кушөмкө зев ыжыд лебачлөн вужөр.

Пизөсјассө кijasнас кутөмөн, Сарра сінсө вештывтөг вiзөдис зев золаник би кыв вылө, Мејер драдваөн вурлис сапөг гөлөн.

Өзөс сајса вежөсторјын лөнис. Сен водисны узны. Мејер нарошнө бөрјис шытөмжык уж, медым не дөзмөдчыны налы. Пөрысiник дадө вiсмөдчiс. Став тајө ноксөмыс—патераыс вөтлөм, мөдө вужөм—помөз ородисны сiјөс. Важ заказчикјас татчө оз локны—ылын, а вылјастө другөн он аззы. Бур сапөг вурислыс репутацијатө војасөн колө перыны. Выл местаад ставсө вылыс заводит. Сөкыд, зев сөкыд тајө, кор теныд квајтымын нөл арөс...

Мыј бурсө, долысө аззылис бат аслас куз немнас? Сарралы усiны дум вылас сылөн вiстјасыс. Батыслөн олөмыс чајтсiс сылы мөда мөд вылө мунан поснiдик руд пу тувјасыс помтөг нужалөм лөззөн. Мөлөтлөн пыр өткода тощjөдлөмыс, кучиклөн дукус, кусына мышку да уж, кысаң да гор војөз каторжнөј уж. I тазсө дасөти арөссаң...

Сҗен вылын бордјаснас шенасис лебач.

Сарра күнис сiнјассө. Щөщ өмөј i сiјөс, i Мејерөс, i Мојшеөс, золаник рыжөј Мојшеөс, виччысө сiјө-жө судба? Важөн, кор сiјө вөли зик-на jөј, вежөрттөм, бабыс шулывлis сылы:

„Судба—сiјө төдтөм гөста, i быд ныв сылыс локтөмсө виччысө пөс надејаөн. Тајө судбасө ыстө ачыс јен. Судбаөс он вуж. Сыыс он пышјы. I скөрмөдны судбаөс оз ков. Кымын покорнөја примитө сiјөс морт, сымын мiлөстажык сы дорө сiјө“...

... Баб важөн кули. Вунисны сылөн мојдјас, ез чужны челад јурө сыөн көзөм библејскөј көјдысјас—i лок өни, тајө көзыд арса рытө, ассыс гусалунсө воштөм судба, Сарра ескө тајө лок шог вајыс во-зас пөдлалис өзөссө. Сiјө i сiз төдө, мыј жестаник Фалшток воывл-лө на ордө сөмын сы могыс, медым курдөдны сылыс олөмсө. Фалшток ескө аслыс—сылөн ем мастерскөј, сiјө солиднөј жөнiк. I көт сылөн мамыс настөјашщөј фурија (сiјө весигтө өни-на нөјтө пiсө), кушөм сылы мог сетчөз, кызи кутас тајө јомаыскөд овны сылөн гөтырыс? Сылөн кујим рабочөј да керка... Сылы колө гөтраг-ны. А мыјөн омөл невеста Сарра? Сiјө кужас чужтыны сылы чела-дөс да пуны чөскыд фиш... А мыј сiјө вiт во мыгөти лоас старука,—мыј-нө, сещөм-нын судбаыс јевреј нывлөн, сiјө батлөн-кө нылыс кыңзи нiнөмыс абу...

Кодкө нөжјөнiк зыркнитis өзөсө. Мејер бергөдчiс.

Өни сҗен вылын серпасассiс орол ныра сiјө пашкыр јурлөн профiлыс.

— Тајө Рајмонд. Сiјө... мела локтiс,—чеччиг мозыс нөжјө-ник шуис Сарра.

Рајмонд сөрөыс вајис ул арса војлыс дукеө.

— Ме пыр пастаса,—Сарра нөжјөнiк востiс комната өзөс.

Рајмонд топөдлiс Мејерлыс кiсө да пуксiс бат улөс вылө вур-сыгылы воча.

Жакетсө пасталигтыр петис Сарра. Мејер сiралис драдва. Сарра казалис—сiјө дөзмөма.

— Кытчө ті зерігас мунад... і сізі-ңин сор. Азғомный кад!—
Межер тајос шуіс јеврејскөј кывјөн.

Но Рајмонд гөгөрвоіс, мыј жылыс сіјө вісталіс, і гөрдөдіс. Сарра
здук мөд падјаліс, сесса нөжжөнїк јуаліс:

— Поғо сылы віставны?

— Ме ог төд,— мајыштчөмөн вочавізіс Рајмонд.

— Чајта, мыј поғо,— решітіс Сарра.— Кывзы, Межер, еновтлы
здук кежлө ассыд драватө.

— Менам термөдлана заказ, менам абу кадыс...

— Межер, талун карын заводітчө восстаніје...— Сіјө лаңтіс, кор
аззіс, мыј сы вылын кынмісны сылөн код-жө гырыс да сөд сіңјасыс
Межерлөн.

— Восстаніје? Кытыс те төдан? І...— сіјө ез помав.

Сарра інмөдчыліс сылы пелпомас:

— Межер, гашкө, те мунан міјанкөд?

— Кытчө?

— Мунан-кө, вісталам.

Парјассө віслөса көрлөмөн, Межер кутіс куңтырасны.

— Некытчө ме ог мун!— Сіра драватасө локыс нещкігтыр шуіс
сіјө.

Лебачлөн вужөрыс шеныштіс өті борднас сҥен вылын.

— І те он мун... Вод ұзыны... А сылы вістав, мед татчө сесса
оз волы... да, да,— мед оз волы! Ме ог көсјы, мед тенө өшөдіс-
ны,— кутіс сіјө полігтыр да локыс шөпкөдны.

Рајмонд кывзысіс төдтөм сорнө, зіліс гөгөрвоны сылыс вежөр-
тассө. Сылаңө муртса катовкерөм серті сіјө гөгөрвоіс, мыј Межер
сорнөтө сы жылыс.

— Но мыј, колччы, а ме муна. Ме чајті, мыј те абу ташөм...—
сіјө көсјіс шуны „трус“, но ез вермы віставны тајө кывсө.

Сапөг гөлөна колодка усі Межер піғос вылыс жоғө. Ставныс
повзөмөн візөдлісны өзөс вылө.

— Те мед семја јывсыд... бат јывсыд мөвпыштің. Мыј тең кол-
лө,— мед ставнымөс міјанөс начкісны? Көн тенад сөвестыд? Мыј
тең сені колө?— пыр јонжыка волнұтчөмөн вашкөдіс сіјө.

— Менам сөвест?.. Ме овны көсја, Межер. Овны көсја! Тајө өмөј
јандысантор?

— Хе! Овны көсјан? А мунан смерт вылө...

— Ме ог вермы тағ воғө! Пыр щыгјавны, овны корысөн... Медым
быдөн, кодлөн ем сөм да власт, верміс чужјавны тенө сапөгнас са-
мөј сөлөмад... Вістав, мыјла овны со ташөм нїзулөн, кодөс быдөн
тајө гағнајас пөвгыс вермас нырыштны? Буржык мед менө віјасы
уліч вылын,— сіғ-жө вашкөдөмөн став сөлөмсаңыс сорнөтіс Сарра.

— Коді тенө тағсө велөдіс?

— Олөмыс велөдіс, тајө проклатөј олөмыс...

— Теге вежөражык јөз ңинөм оз вермыны вөчны, а те мөвпалан
светсө путкылтны?

Сарра чеччіс.

— Ез вермыны вөчны? Те вітччысан, мед теныд кодкө вөчіс. А
ачыд те кутан кысјасы Шпілманјас да Баранкевічјас воғын! Проклі-
најтны судбатө да грөзїтны кулакнад, кор тајос тенсыд некод оз
азғы... А мі көсјам ештөдны најос! Најө щөщ і тенад врајјас. Мыј
вөсна-нө те полан лептыны на вылө кітө? Көн-нө тенад сөвестыд?

Межер дөзмөмөн візөдліс сы вылө.

— Менам сөвөстөй — семја. — Сіјө Һөрвнөја һамјаліс омөлік чун-
җаснас сірјокмыл. — Міјантөг најө шыг куласны. Гөгөрвоан? Шыг
куласны. І һекод налы оз отсав... Көсјан мунны, мун! — Сіјө скө-
рыс шеныштіс кінас өзөслаһ. — Мун, мун! А ме јевреј, корыс-вур-
гыс... Менам абу рөдіна, код вөсна мен колө пуктыны јурөс...
Вөлі роч цар — менө понјөс моз гөһајтөдлісны. Локтісны һемечјас —
сешөмтор-жө. Өні полакјас — ывлаө страх петны. Но, а на пыдди-
кө локтасны гетманскөј гәјдамакјас, міјанлы-һө кокһижык лоас? Ме
ог төд, кушөм сен восстаніје і коді кодөс көсјө вөтлыны. Ме сө-
мын төда, мыј јеврејлы колө пукавны гортас...

— Талун војнас кыпөдчасны рабочөјјас.

— Рабочөјјас? — шөјөвошөмөн јуаліс Мејер.

Вокзал вылын куға тутөстіс паровоз. Здук кежлө лаһтліс. Сөг-
га һөшта кујім жеһыд гудок. Најө ылысаһ локтісны татчөз. Рај-
монд терыба сувтіс.

— Прөшщајтлы, Мејер! — волнүтчөмөн шуіс Сарра.

— Сізкө, те мунан? — Мејерлөн гөлөсыс дрөгһітіс.

— Да.

Мејер шога візөдліс сы вылө. Сарра һөшта здук-мөд віччысіс.

— Віјасны тіјанөс. Мыјөн ті петанныд налы паныдсө? — муртса
кывмөн бормөчітіс сіјө.

Сөгга, кыптөм сінлапјассө кунтыраліг, копыртчіс, лептіс жождыг
кучікө вурөм вурсан пурт.

— Бөгт көт тајөс...

Өзөс һа бөрга пөдласіс. Мејер дыр пукаліс вөрзывтөг. Тревож-
һөј, шог мөвпјас өдөлітісны сіјөс.

Мөда-мөд бердө топөдчөмөн, сувтсөн, комнатаө вермісны тө-
рөдчыны ветымын морт гөгөр. Мукөдјас сулалісны өшіһулын, кілчө
вылын да машинһөј отделеһіје өзөс воһын. Ставныслөн вөліны
штыкјаса вінтовкајас.

Перејездлаһө візөдан өшіһсө Олеса тупкіс ешкынөн.

Андріј, коді вежсіс Грігоріј Міһајловічыс бөгтөм кос паскө-
мө, — Ковалло щөктіс сылы вөчны тазсө, — мукөдјаскөд щөщ сулаліс
кухһаын. Васуклы Олеса щөщ-жө сузөдіс бағыслыс гачсө, сетіс
сылы асгыс важ сөітерсө, і өні сіјө зіла сујіс кокас сылыс чувкісө.
Сен-жө сулалісны Олесалөн бөтінкіјас. Кыкһан воқыслыс ва, һајт
паскөмсө Олеса шыбытіс чуланө.

— Но і кузөс-жө! — пошкіс Васук.

Сіјө термасіс. Сылы окота вөлі кывзыштны, мыј вісталіс зор
уска куғ дадөыс.

— Ме чајта, другјас, уна віставны оз ков, — шуіс Рајевскіј. —
Быдөн тіјан пыс татчө локтіс ас вөласыс, быдөн төдө мыјла.
Вајө-жө, јортјас, чорыда шуам: кодлөн сөлөмыс оз лепты тышсө,
мед мунас. А најө, кодјас колччасны, коді решітіс помавны тајө
грабітељјаскөд, міјан һемөвөјса врагјаскөд, сіјө мед сетас рабочөј
кыв коһын һе пышһыны. — Рајевскіј чөволыштіс. — А коді пышһыны
кутас... — сіјө візөдліс јортјасыслы чужөманыс, бытөө налыс јуаліг.

— Сіјөс кутам лыһны! — сы пыдди помаліс Степовөј.

Рајевскіј азгіс сіјөс сінјаснас.

— Да, коді кутас пышһыны, сіјө һе сөмын трус, но і предател.
Рајевскіј сулаліс өшіһ дорын, вінтовка вылө летчысөмөн. Сіјө

сорнітіс гөлөссө лептытөг, кутчысөмөн, кызі век, быд кыв міча шуөмөн, быд сорнікуға жылыс воэвыв мөвпалөмөн — медга сөзжассө, медга гөгөрвоанаяссө бөрјөмөн.

І сы вөсна, мыј тајө паскыд пелпомјаса быдтор төдыс сінјаса јон мортыс вөлі спокојнөј, быдөнлөн јонміс асланыс вынјаслы ескөм. Тајө мортлөн пөкөрїтан пыщкөсса выныс петіс прөстөјлунгыс, көні ез вөв некущөм поза, ас делөас чорыда ескөмгыс, кодї характернө сещөм јөзлы, кодјас став олөмнысө сетөны революціоннөј тышлы.

Ковалло візөдліс часї вылө.

— Зїгмунд, кад-нын!

Рајевскїј шапкаасіс.

— да, другјас,— гораа шуіс сїјө,— буржык кыкыс мөвпыштны да кадын мунны, бөрын пыщјөм дорыс...

Некод весіг ез вөрзөдчы.

Сїјө төждысөмөн візөдаліс јортјасыс вылө сапөгјассан јурөзныс. Төдчө, мыј на пыс кызвыныс ез вөвны фронт вылын.

Ружјөјассө кутөны магазіннөј коробкајасөн аслаңыс, ременсө сїзі зелөдөма, мыј кыд оз төр. Но чужөмјас сертыс тыдалө — кутасны тышканы!.. Со көт есїјө чангыл ныра, пелөзыс сүјөм кепкаа зонмыс,— віңтовкасө топөдөма ас бердас, кызі нылөс. Сінјасыс зев збылөс, но наївнөј, челадлөн моз воэө чургөдчөм парјасыс зев бура петкөдлөны сылыс даскөкјамыс арөссө...

Кучік картуза косїңзі рабочөј медга бөрсан шуіс став пыдді:

— сумјас вежлавны мїжанлы нїнөм. Најө, кодјаслөн гајканыс лїчыд, гортаныс колччісны. А кодї татчө локтіс, ез-нын сы вылө, медым бөр бергөдчыны.

Рајевскїј чөвтіс віңтовкасө мыш саяс.

— Јуөртөј, јортјас, мукөдјаслы дворас і ставлы мїжанлыс шуөм-нымөс. Революціоннөј комїтет команđerөн індіс менө. А ті бөрјад кык отсасысөс,— вісталіс Рајевскїј.

— Чобот.

— Степовөј.

— Сесга некодөс?

— Некодөс.

— Сїқкө, вөрзәмө. Кодјаслөн емөс патронјас, воэын мөдөдчасны.

Бостам склад, сесаң поголокө, а сесга турма вылө. Быд сесатка төдө ассыс команđerсө?

— серт-жө!

— Төдам!..

Со квајтымын кујім морт мунісны војса пемыдас. Налөн восков шыјасыс сорсісны төв шуғлалөмкөд да зер шумкөд.

Ковалло коліс керкасө медбөрја мортөн. Сїјө весігтө ез кутыштылы ассыс нывсө,— кықкө ез вөв лөсыд Јадвіга да Птаха дырјі.

„Аззөма-пө кад, шуасны, пөрыс чөртыд, сөлөм чуксасөмлы сетчыны. Нөшта, візөдан-да, сінва-на лөзас“. Төдса комната пыщті сїјө нуөдіс сінјаснас да, кокјас вылас візөдөмөн, вескод улө леччысө-мөн, шуіс:

— Те, нылө, есїјө... ен пов! Обед кежлө воам. А те мїжанлы картупел жарїтышт сїјө кад кежлас да өгуреч вај... Но, кол зөңві-зөң...

Порог дорын нөшта өтчыдыс бергөдчыліс. Олесалөн — кыкнан гін тырыс гінва.

— Но, вот јешщө! Шуй, өбед кежлө бөр воам... — Сесга терма-сөмөн сөдтіс! — Те, Андриј, вижөдыштав тани. Игнас да некодос ен леж. Ме ескө тең көр ружжө колі, но сижө локжык. Чер сени, пос-вожас... — килчө пос шупөдјас вылын нөжжөнїк шуйс Андријлы: — оз-кө артмы мијан, бост Олесас, Јадвига Богдановнаос, колуж тубрас-тор да пышжө Сосновкаө.

— А керкаыс-нө кыз?

— А чөрт ськөд! Пасвартасны-кө, сек мијанлы тан не овны-жө-нин. Те нывкасө виж...

— Григоріј Михајлович, да ме...

— Төда, мыј те... Вот і вижөд. А менө-кө... — Ковалло чөвогыш-тіс. Нажө вөліны зїрја дорынөс-нин.

Андриј ез аҗы старікөс.

— Те сылы ло вок пыдди... — Зер шум пырыс Андриј муртса гөгөрвоис:

— Менам-өд, сыыс кыңзі, некод абу...

— Менам щөщ-жө...

— Но, сени аҗам, а өнисө — вижөдыштав...

Андриј бергөдчїс керкаө. Көсјїс крук вылө јїгнавын өжөссө, — ез вермы. Медвожыс каҗалис чунјасгыс терпїтны вермытөм дој.

— Олеса, јїгнав, а то менам кїјасөј пыктөмаос, чөртыс мед бос-тас!

Ыжыд комнатаыс бїсө кусөдїсны. Јадвига пуксїс өшиң дорө. Көрт-туј куҗа-кө заводлаң мунас платформаа паравоз, сїзкө, бостїсны патронјассө. Сїгізмунд щөктїс нывбабајаслы колччыны. Сїјө-кө вөлі Сїгізмунд дорын, сек ескө езжык пов сөлөмыс. Вожын помтөм куҗ-вој, мучїтана вїччысөм, тревожїтчөм...

— Петкөдлы асыд кїјастө! Јенмөј менам, мыј-нө те чөволан? — повжөмөн горөдїс Олеса.

Сїјө терыба вайїс Метельскїјөн колөм пакет да, жалїтөмлаыс чукрасөмөн, вїччысөмөн кутїс көртавлыны Андријлыс сөтчөм чун-јассө, кодјас вылын кучїкыс лестукјасөн өшалїс.

Васук вугралїс.

— Мун кукнаө, вод уҗны крөват вылас, — мелїа шуйс Андриј.

Васук пыркмунлі.

— А гашкө, ме гортлаң мөда-да? Мам кутас нөјтны. Көн, шуас, те лунтырсө шлҗтчїн? — гажтөма шуйс фетїнка.

— Нїнөм оз ло. Вод уҗны, а аскї өтлаын мунам. Шуй, чунөн некод оз вөржөд! Тенө-кө кывзыштны, мамным мијан бытө куш сїјө і вөчө — тышкасө.

— Тең нїнөм, а меным быдысөн сурө...

— А тең мыј колө, медем дурөмгыд јуртїыд малалїсны?

Васук дөзмөмөн чышкыштіс соснас нырсө да чөла мунис кукнаө. Крөват вылө муртса воөмөн, сїјө унмовсїс.

Вомдорсө курччөмөн Андриј вижөдїс, кыҗї Олесалөн пелк чунјас-гыс, сылы кїас небыда їнмөдчалїг, торјөдлісны кулөм кучїк торјас-сө да гартлісны чунјассө лым жежыд көртөдөн. Медем вөлі лөсыд-жык көртавынсө, Олеса пуксїс жоҗө. Андриј вижөдїс сы вылө вив-гаң улө да аҗїс, кыҗї дојмөмгыс аслас быд нукыртчылігөн сїз-жө

вөрзылісны нывлөн міча сінкымјасыс да нежнөј вомдорјасыс, код-
јас сібавтөмлуннаныс кыскісны ас дорас. Андріј некор ез окавлы
најос. Сіјө ез лыгты вөчны тајос, төдіс, мыј Олега ез ескө прөс-
төт весігтө ічөтөк сещөм ышмөмсө. І сіјө, аслас вір ворсөмыскөд
вермасөмөн, віччыгіс, візіс сылыг дружба.

Олега ештөдө-нын вөлі көртагөмсө. Бінт помјассө вундөм мо-
гыг ножічла копыртчылігас сіјө шуіс:

— А те терпітыг вөлөмыд...

Сөмын здук дыра кезлө Андріј азыліс блузка јурјыв костөдыс
сылыг жужыд морөссө, і сылөн сөлөмыс кутіс дојмыны і јонтыны.
Тајө дерзостгыс, мыјыг сіјө ачыс весігтө ез вөв мыжа, јанзім лоі.
І ыжыд шог тыртіс сөлөмсө сылыг.

— Мыј текөд? Ме тенө дојді?

— да. Но ме сесга ог кут...

— Азған, кушөм ме абу пелк—јөткышти і ег казавлы весіг.

Андріј чөволіс.

— Те вод, шојчы, а ме муна Јадвіга Богдановна дорө. Но, ме
кусөда...

Сіјө дыр-на пукаліс өшің дорын, кіјас вылас јурсө пуктөмөн,
шог мөвпјаслы ставнас сетчөмөн. Сесга муза леччыгіс жождө, Оле-
гаөн вољсалөм вољпас вылө да зіліс унмовгыны.

„І мыј ме сібді сы дорө? Бытө сыыг өпріч вөлној светас лөсыд-
жык ныв сесга абу-нын“.

Андріјлы вөлі окота ескөдны ассө, мыј Олегаын нінөм бурыс абу.
„Емөс сыыс мічажыкөс. Бостны көт Соллогуб Пашаөс лібө Коно-
планскаја Маринаөс. Бі коф нывјас! І меліөс, накөд жартујтыштны
пождө... Ещаөмөј міча нылыд? Абу-тај—сылы та дорө колө вөлі сіб-
дыны. Сералө, делөдө, командујтө... Чуннад енвөрзөд сіјөс! І став-
сө терпітө сіјө, көт ескө не тащөм нывјас-на сы вылө вежалөны“.

Тајө мөвпјасыс Андріјлы нөшта-на забеднө лоі.

„Сещөм-нин тыдалө, менам планета. Ставыс гугөн мунө“.

Жынвыјө вугралөмөн сіјө вунөдчыліс, но палалөм мөвпыс бөр
локтіс сы вождө здукса азылөмөн. Сіјө вөліны нывлөн мічасыс-міча
сук сінлысјас, серам піңјаса сылөн задорнөј сінјас...

Нывбабајас волнујтчөмөн чөла сулалісны өшің дорын.

Јадвіга сетіс сөвет узыны Олегалы. „Ме чуксала тіјанөс, мыјкө-кө
кыла“.

Кукнаын чөскыда сургіс-узіс Васук.

Олега кокчуң јылас пыріс комнатаө. Керкаын лөныс нукрөдіс
сылыг сөлөмсө. Олега ез азы аслыс местасө.

Өпасностыс поздыгіс татчө сіјө лунсаң, кор багыс медвоzzaыс
азыгыс Рајевскіјкөд. Олега јона да сөлөмсаң радејтліс батсө. Сы
јылыс мөвп ез вешјыв ныв јурыс.

Олега, медем не садмөдны Андріјөс, віччысөмөн водіс крөват
вылө.

Но Птаха ез уз. Сылыс сотіс кіјассө.

— Те он уз?—вашкөдөмөн јуаліс Олега, сылыг вөрзөмсө каза-
лөм мыгті.

— Ог.

— Кыд вісө?

— Мыј мен кыд? Тан сөлөмөј оз сет спокој.

— Сіжө пуксіс жожө да шога копыртіс јурсө піжөсјас вылас.

— Те тајө, мыј жылыс?—Олега төкөтө копыртчыштіс сылаң.

— Ме сы жылыс, мыј оломас абу шудыс. Сөмын өтї өбїда... І чөртыс төдө, мыј мोगыс јөзыс олоны свет вылас? Кытчө он віжөдлы, быдлаын несправедлівогь...

Олега щөщ-жө пуксіс. Андриј кыліс сіжөс орччөн. Ассыс өбїдасө віставны кутны вермытөм көсјөм шымыртіс сіжөс.

„Ставсө вістала сылы дај муна. Мед сен віјасны менө“.

Андриј һужөдіс кісө, медем кыпөдчыны, і вескаліс сылы піжөсјасас. І пыр-жө Олегалөн кіјасыс водісны бінтөн гартөм сіжө кі вылө. Медем ескө не дојдны, Олега һөжжөнїк кутіс вештыны сылыс кісө піжөс вывсыс.

Андриј ставсө вунөдіс—і өбїдајас і відөмјас. Коли сөмын окофїтөм, мед мелїа інмөдчылас, мед көт кыв шуас тајө муса, сещөм міча да рөднөј нылыс.

— Олега,—шуис сіжө нора да лөна,—Олега, мыјла те тајї?

— Мыј жылыс те?

— Олега, абу менам мөд шудыс, теыс өпрїч...

Андриј кутыштіс сылыс піжөсјассө. Сїжө ез вермы војсасны. Кызі јөткыштыны тајө калечїтөм кіјассө?

— Андриј,—өлөдөмөн вашнїтіс сіжө.

Андриј вомдорјаснас інмөдчыліс сылы піжөсјасас. Сїжөс скөрмөдіс кыз плафтоыс. Ставсө вунөдөмөн да дојсө кывтөг, сіжө шамыртіс плафтосө доја кінас.

— Андриј!..

Но сіжө окаліс-һїн нывлыс піжөсјассө, і ез Олега вынјасын вөв торкны тајөс. Невїччыстөг сурөм, тајө друг ызнїтөм прорывнас повжөдөм Олега шајпај муніс, ез төд, мыј вөчны тајө јөјмөм зонмыскөд. А кор сајкаліс, Андриј ачыс-һїн вөлі төждысөмөн тубыртө сылыс воггылөм піжөссө.

— Олега! Кыаөј менам...

Волнујтчөм Олега друг сувтіс. Андреј лејїс сіжөс. Нїнөм шутөг сіжө муніс Рајевскаја дорө.

„Но, мыј ме вөчі? Онї ставыс воші. Но і мед!“—Андриј, надеја воштөмөн, өвтыштіс кінас.

Лечыд дојыс сетіс төдны ас јывсыс. Андриј усі вољпас вылө. Сөлөмыс чеччаліс.

„Век тајї—ставыс тышкөн-мышкөн. Но і мед. Аскї муна да некор сесга ог ајжөдчыв,—шуис сіжө аслыс і сен-жө ез верїт шуөм-торјаслы.—Вот кор сіжө тед нырвомад сеталас, сек, гашкө і мунан. І то-на јешщө віжөдлам... А мыј те відчыслан-на тајөс, сіжө онї-һїн тыдалө. І мыј сіжө ме жылыс мөвпыштас?“ Јөзыс ког вылө мунісны. Гашкө, і кувны... Нылыс багыс куза мучїтчө, а сіжө дөзмөдө нывсө. Ез ајзы мөд кад“.

Андрејлы јанзім лої аслас өзјылөмгыс.

„А кор-нө вөлі шунысө сылы? Гашкө, аскї ме овны-һїн ог кут. Талун-өмөј ег чудоөн мезмы смертыс“?

Көнкө ылын муртса кывмөн трачмуні. Андреј кутіс кывзысны. Сесга сувтіс піжөс вылас.

„Заводїтчіс алі мыј?“—візнїтіс сылөн јурас. Сїжө сувтіс, віччысөмөн војө чургөдіс кісө, сөдас мөдөдчіс өжөслаң.

Комнатаын кыкнан нывбабаыс ласкысөмаөг өшің бердө.

— Тајө ме,—пызанө зурасөм бөрын шуис Андриј.

— Ме форточкасö воста,—вашнитіс Јадвига.

Овтыштіс ул руөн. Вөлі зерö. Вөлі немыд і лөн. Таз најö дыр сулалісны кујімөн, віччысанаöс да чөлöс.

— Віçöдлöј, со біјас! Тајö паравоз! Сіç-кө, удайтчöма!—горöдіс Олеса.

Сап-пемыдас öзјісны кык сін. Чajtсіс, сен выліас, пыдысаң лола-лөмөн да чушјöдлөмөн, кыссö кущöмкө повзöдчана эвер.

Најö кывзысісны ылысман јіркөмө.

Кар узіс.

Зер шаргөм да ва жургөм шыјас сор друг кыліс жеңыда шков-гөм. А кымынкө здук мысті кодкө бытө көрт вевт вылө којыштіс кітыр із.

Кущöмкө лантлытөм стөрөж кутіс ветлыны посолокөд. Палöдіс јöссö аслас колотушканас, ігөдчіс öшінјасö, быдөнöс сувтöдаліс кокјыланас. Чөв, тыртөм улычјас шызісны. Öзјалісны біјас. Јöзыс ез тыдавны, но вөлі кылöны. Вывті-нін гораа кутісны сорнітны најö. Кущöм ескө чорыда вөлі уэо сержант Кобыльскіј, но і сіјöс палö-дісны тајö сорніјасыс. Көмтöгыс, улыс гач кежыс сіјö чепöсіс штабыс. Тан не сапöгöз да шыңөлöз-нін—јен мед отсаліс кокјастö нуны.

Савмунөмөн кіссалісны стөклöјас. Улічјас вылын пуөмөн пуіс. Штаб вевт вылын кодкө локыс јөктіс трепак.

Вескыда Кобыльскіј чужөм возын мыјкө југнитіс да пель чунавмөн клапкіс. Сіјö ускөдчыліс öтарö-мөдарö, сесса кусынтчөмөн котөр-тіс улыч вомöныс паныда воротаö.

Кыз-сурö јіркакылөмас пырөдчіс öтмоз саргана да жеңыда ор-јöдлана лылөм шы. Тајö Степовöј стрөчітіс переулоксаң турма ворота куза.

— Воэö, другјас!—кыліс Рајевскіјлөн јон гөлöс.

Рајмонд котөртіс ськөд орччөн площад вомөн, тајö сап-пемы-дас сіјöс сін увгыс воштыны полөмөн. Ворота дорас, кущöмкө ту-шаö крукасөмөн, муртса ез ус, сесса батыскөд ускөдчіс дворö. Турма корпусö пыранінын—пöнарјас.

Öзөссајсаң лылісны. Батыс котөрөн пыріс сетчө. Бөрвылын—сапöгјаслөн зымгөм. Сора-сор лыјсөм. Штыкјаслөн голскакылөм. Кодкө пызјö. Кодöскө суісны. Горзöны... Öзöсын жеңыдік схватка...

Рајмонд бышкіс штыкнас лөгіонерöс, коді вөлі метітö батыслы.

— Нöјт шлахтасö! Ныр сіјöс есіјö мағ!—Корідорö вувзысіг, рав-зіс Чобот.

Разіпель спасајтчісны сіјö штыкыс лөгіонерјас. Рајевскіј вылө-нін котөртö пос куза. Сіјöс пановтіс пель вылас леччөм кепкаа томынік зонка.

Чоботлөн басыс гымаліс корідорын:

— Еј, Патлај, көні те? Шыас! Міјан бостіс... Патла-а-а-ј?

дзебек чепсасіс мышыв дворын, котөртіг мозыс нешкіс погон-јассö. Сылөн вөлі öтї мөвп: „Пом... Пом... Öні најö локтасны татчö. Кытчö пышјыны?“

Воэö некытчö—пыксö стенö.

Сіјö лебыштіс уборнöјö. Сөлөм кынтан полөм вөтліс сіјöс лок дука, іска гуö. Сіјö пыріс пөж кізöрыс пышкө, терпітны вермы-төм дукыс пöдны чajtөмөн кыссіс пөвјас улö. Но век-жö сөмын öтї тор јылыс мөвпаліс—овны!

Турмаса начальниклыг канцеляријасо вөлі бостома медбөрын. Татчө вескөдчисны. Тан вөліны мездөм Пшигодскиј, Патлај да Цибула, бурещ сижө багатыр-крестаниныс, кодкөд Пшигодскиј нуөдліс камераны ассыс сорнијассө.

Степовөј да мөд пулемјотчик, Гнат Верба, колччисны ворота дорө. Гнатлөн өні вөлі аслас пулемјот, кодөс мырддчисны легионер-јаслыг турма вылө атака вөчигөн. Крепыш Верба клопочитис сы дорын.

— Бостөј менө ас дорад,—јандыгөмөн шуис сылы Сарра.— Мекута вөчны ставсө, мыј ті щөктанныд меным.

Верба, коді вөлі лажинтчөмөн видлалө —кокныда-ө бергалө пулемјотыс, чујмөмөн вижөдліс сы вылө. Мөвпыштөм бөрын зев збылыг шуис:

— Абу бабјөј уж тајө! Пулемјотыд — абу вурсан машинка, барышна.

Тајө вочакывјыс Сарраөс дојдчс сөлөм вуж бердөзыс. Сижө вешјис бокө.

— Мыла ті омөлтід сижөс?—вомалис Вербаөс Рајмонд.

На дорө рабочөјјас котыркөд өтщөщ, котөрөн локтис Пшенічек.

— Пышјис, сакраменска потвораыд!—дөзмөмөн горөдчс сижө.

— Коді пышјис?—јуалис Степовөј.

— да есижө мерзавецыд... Лебач ныраыд... Кыз-нын сижөс?—Сесса казтыштіс:— дзебек! Быдлаыс коргисны—абу! А пленнөјјас висталөны, тан-пө вөлі.

Верба сујис лентасө да пуксис буржыка.

— Степовөј, час ме керка вомөныс сета видлөг вылө өчеред... І пыр-жө кутис таргыны.

— Ставыс лучкі.

Степовөј јорччыштіс.

— Пшенічек, котөрт канцеляријаө! Вистав, проба-пө. А сизсө гө-гөр лөн, панјас ез-на асаныс воны...

Коридорын-нын Пшенічек кыліс Рајевскијлыг гөлөссө:

— Заводө да турмаө укрепитчөм јылыс да сосновскөјјаслыг да холмјанскөјјаслыг локтөмсө виччыгөм јылыс вөзјөмыс некытчө оз шогмы! Колө дејствујтны өдјө, не лежны налы сажавны. Југдиг кежлө карыс мед вөлі мијан. Öні, кор најө шајпај мунөмны, колө нөјтны і нөјтны. Енө вунөдөј, жын салдатыс іменіјеын. Регыд најө локтасы татчө...

Сижөс торкисны кымынкө гөлөс.

Ставсө најөс вевтгис Чоботлөн басыс:

— Факт! Тајө меног — нөјтны-кө, саф быртөзыс-нын. Вөтлам панјассө вокзал дорө!

Ставөн кутисны кыпөдчыны. Рајевскиј сеталис медбөрја приказанијејас.

— Винтовкајас тыра телегајассө вајны татчө. Коді көсјө арестованнөјјас пыс, мед воорузајтчө... Ті, Цибула јорт, бостөј заводыс вөв да скачитөј Сосновкаө. Щабель кытчөкө сетчө сибдчс... А тјан војтырыд мед колччөны татчө да мијанлы отсаласы. Налы өні өрүжі-јө сетасы. Чобот, бостөј ветымын мортөс да наступајтөј рыноксан ју дорө. Топөдөј најөс вокзаллаң! А ми управа атакујтам... Кутөј јитөд. Ен вунөдөј паролтө. Ен вунөдөј — ревком меститчис заводө.

Ставөн мөдчисны өзөслаң. Пшигодскиј локтис Рајевскиј дорө.

— А ме кытчө, төварыш... Хмурыј!

Став чужо́мыс сылөн вөлі сөд гыжнајаса.

— Тан тајо? — гыжнајас вылө индөмөн, жеңыда јуалис Рајевскіј.

— да, — зумыша шуіс Пшігодскіј. — Разрешітөј ті дорын лоны?

— Бур.

— А гашкө, мі, комиссар јорт, іменіје вылас вугъыслам? Сен став позтырнаныс кыјам. Најөс-кө рөскөдө петкөдам, сек делаыс гажа-жыка мөдас, — пыдысаң шуіс сіјө.

Рајевскіј гөгөрвоіс, кушөм кутны вермытөм лөглун тојлалө Пшігодскіјөс та вылө.

— Оз, оз поъ. Карсө бостам, — сек вөлісті...

Пшігодскіј чөла бостіс виңтовкасө да локыс зелөдіс патронташа тасмасө.

Корідорын Рајевскіјөс віччыгіс Цібула.

— Ті, сізкө, тани ыжыд пыддыс? — јуалис сіјө.

— да, сы пыдди, — нуммуни Рајевскіј.

— Ме ог мун Сосновкаад. Војнад нөшта налы лапаулас векка-лан... Танимі отсыштам тіјанлы, а југдігас ме вөрза. Сек тыдавныжык кутас кодарө сінас.

„Гөгөрвоыс мужікыс“, — мөвпыштис Рајевскіј.

— Тіјан крестанайд, кодјас тан тұрмаас пукалісны, десатка-мөд өкмас, но і командујт наөн...

Заремба локыс бергөдліс телефон ручка.

— Алло! Алло! — трубкасө кінас саядыштөмөн, горзіс сіјө.

Лыјсөм шыјас матысмісны.

— Алло! Іменіје? Чөволөны, пса најөс мағ! Муналісны, а міјанлы тан ставыс пыдди ружты... Алло! Іменіје! Шы ні гу... — Заремба лок кывјасөн јорчыштис.

Озөсын тыдовтчіс Врона, кіас парабеллумөн.

— да шыбытөј ті трубкасө, поручік! Најө-жө орөдісны провод-јассө. Мунам өдјөжык.

Чөлкнөтөмөн кіссісны сгеклөјас.

— Вот ақзанныд, управатө лоас сетны. А то тан налкјын моз жагөдаласны. Отступајтам вокзал дорө. Тајө бесјасыд рынокладор-саң кышовтөны. Бостасны клешціө, сек ог мынө... А Могельніцкіј сецөм-жө — бостөма мода гортас ветлыны. І отрад жынсө ас особа бердас візө, — пос куза котөртиг, скөраліс Заремба.

— Ас дөрөмыд матынжык јай бердад, — вочавізіс Врона.

Улыча вылын Заремба сувтіс.

— Но, думыштөј, капітан, кодкөд војујтансө? Со тајө зырым-бесјасыскөд? Небос, ставныс-на гырніч вылө вөзјысөны. Сіз-жө сал-датјас, пса крев! — локыс сөлыштис сіјө.

— Мыј кујөд, сіјөтө збыль, поручік. Медтө ескө менам вөлі баварецјасыс өті рота, ме ескө тајө сволочсө пыр-жө лөнөді.

Заремба кутіс сіјөс соскөдыс.

— Сулавлы, а мыј збыль-кө корны немечјассө отсыштны?

Лыјсөмыс өдзіс.

— Оз мунны. Гашкө справоцірујтөмөн сөмын...

На дорө котөрөн локтісны кымынкө лөгіонер.

— Најө Пріречнеынөс-нын, пан поручік, — тырөм ловшыөн шу-іс өті.

— Лаңт! — сы вылө ускөдчіс Заремба. — Еј, ті! Кытчө котөр-тад, понјас...

Ставсö вевтöмөн äк матын кутис саргыны пулемјот. Вылын јур. вестын кутисны чушјöдлыны пулајас.

Они і Заремба і Врона-нын котöртисны.

На воэвылын сорсöм-зугсöм чукöрөн лöсјисны легиöнерјас. А бöр-вывсан, öтарö матысмiг, кувгисны лыјсöм шыјас.

Вокзал бердса площад вылын Заремба і Врона сувтисны.

— Колö кутны тајö трусјассö,— горöдiс Врона.

— Татчö, ме дорö! Ме дорö! — кутис равзыны Заремба да локыс-кучкис револьвер воропнас медматыса мортислы јурас. — Кытчö те? Сулав, шуöны теd! Ме теd котöрта, пса теныд мат.

Мортис, кодлы сiјö кучкис, локыс чiлöстiс:

— Ен нöјтöј, тајö ме, пан поручiк!

Заремба јорчыштiс.

— Подпоручiк Зајончковскiј! Көн тiјан салдатјасыd, а? Көн сал-датјасыd, јуала? Тi — сморчок, а абу офицер... Марш воэö!

Нёылын Врона щöщ-жö куталис пышысјасöс. Мыјкö дыра мысгi најö лöсöдiсны кушöмкö тöлк, пырисны вокзалö да сесаң кутисны воча лыјлыны.

Комiöдiс Пед Ген.

ӘЕД, БАҒ ДА ПІЖАН...

Өтi жорт меным вiсталис тајос,
Ас семја јывгыс пасјыны вöзјiс...
Аслам стікјасын кағтывны најос
Талун сјезд воғын сылы ме көсјi.

* * *

Ғола дырјi мем пöрыс әед мојдліс,
Сылөн мојд меным серпасјас вогтiс,
Кығi пармаыс сiнваөн ојдліс,
Кығi гөлуныс пырiс быд костөд.

Сiјө мојдiс мем важ курыд олөм,
Кодыр гөл вылын кратајччiс быдсөн;
Сiјө мојдiс мем щыг кадлыс волөм,
Кодыр нағ пығғi сојлісны кыдсө.

әедө мојдiс мем Уралө ветлөм,
Көнi дасквајт төв кын чурка јiрiс;
Подөн iз вомөн ¹⁾ кысгiгтыр петлөм,
Кодыр көғыдгыс сувтлывлiс вiрыс.

әедө мојдiс мем асгыс нажетка:
Сiјө вот вылө оз тырмы вөлі...
әед ез вермыв стрөйтны выль керка —
Овлiс һоровтчөм важ керка пöлын.

Гажа јурјасөн әед шуліс щөкыда:
— Мед-жө проклатөн лоө морт олөм!
Көтi ужавлі вөв дорыс сөкыда,
Шуда лун меным һекор ез волы.

¹⁾ Уралскөј хребет вомөн.

Батõ гõтрагис. сәд диньг жүкгис.
Õтi ыж сiјõ паж вылõ волис.
Гырыг керкајас мукõдлы шуплис,
Ачыс пывсан коъ керкаын олис.

Кодыр кыпõдчис бõрја војна,
Батõс нуисны тојõс окопõ.
Колы керка тыр корыг семја,
Лоi вердысõн ыжыджык вокõј.

Вылыг кышалис шыглун да корõм,
Вылыг јõз вылõ лун i вој мыркõм...
Сек-жõ фронт вылын вiр кiсгис шорõн
Кылис војналõн помастõг зыркõм.

Батõ фронт вылыг бõрсõ ез локув,
Сетыг ещалы шуд услi воны...
Сiјõс вежис сек ыжыджык вокõј,
Медым „цар-батлы“ кујõдõн лоны.

Но вокõј кујõдõн лоны ез кõсјы,
Штыксõ вескõдiс морõсас царлы...
Јõзлõн дõзмõмыс паскалис, õзјис,
Ез вõв кутõдыс скõралан јарлы.

Вокõј азғылис ыпјалан бiјас,
Сiјõ медвозын вослалис сени:
Мунис бојõ виңтовкаõн кiас...
Сiјõс тыш вылõ кыпõдiс Ләнин.

Војвыв пармасаң лунвывса степõз
Паскыд море моз гыалис ког.
Ыжыд вок менам бојјасõ петис,
Аслас јортјаскõд мунис медвоз.

Помтõм пармаын уна вõр керка,
Сени сојасõн олисны јõз...
Вõрõд лыз вылын вужрасис пелка
Јежыд бандалы паныда грõз.

Скõрыг шыбласис војвывса пурга,
Лымсõ нõбõдiс пуљајас сор.
I Вој-океан дорõз лаңтлытõг мургис
Шуда нем вõсна војналõн гор.

Вокõј вõли бојецõн i јортõн,
Лыдтõм бандакõд нуõдiс тыш...
Кокас ранаõн вескõдчисгортõ,
Кодыр пасјисны врагјаслыг кыш.

А талун сјезд вылын пукалө вокөј,
Аслас сөлөмөн кыпыд і том...
Став народ нымсаң вынсөдны локтіс
Сталинскөј ыжыд закон.

Јон колхозјасын зорғалө олөм,
Вокөј бостөма һаһ кыксо пуд.
Сіјө мөдөдіс Сталинлы чолөм,
Коді јөзјаслы сетіс том шуд.

Ҷола вок менам быдміс выл кадын,
Сіјө ез төдлы важыслыс нарт.
Өні лебалө соколјас радын,
Көсјө кыщовтны зөһнас мушар.

Сылөн гырысөс, паскыдөс планјас...
Томжык вок менам славнөј пілот.
Кодыр ковмас—фашистјас і панјас
Сылыс төдласны чард-самолөт.

Вокөј лоі бојецөн і јортөн,
Вылө лебзыны даc пырыс-пыр.
Сылөн морөсас өзјалө орден,
Кыпыд сөлөмыс гордостөн тыр.

* * *

Кыптө көсјөмөј на јылыс гіжны,
Кодлөн олөмыс шуда і том...
Медым сөлөмас быдөнлы јіжны,
Коді вынсөдіс ыжыд закон.

Ассым самөс страналы ме сета,
Коді вајіс мем олөм да шуд...
Мед-жө парма вест стік менам лебас,
Пырас сіктө і карө кыз друг.

Сыктывкар
јуһ—1937 в.

НО, КЫЗ-НӨ ОН ГЫВ

1.

Но, кыз-нө он гыв, зев-кө долыд страна,
Көни сылом моз журкјалө уж,
Странаын, көн гудөккөд ворсө зурна *),
Ышмыс сөлөмтө кутны он куж!

Пріев: Пыр быдмам вөһнөј паскыд валјөн,
Пыр воғө мунам — кыпыд јур,
Ми олам зев-һин гажа талун,
А аски лоас нөшта бур.

2.

Но, кыз-нө он гыв, мијан кын-кө шуд,
Кодөс мырддыны некод оз суғ.
Но, кыз-нө он гыв, ми-кө кымөрјас-кост
Вермам лебавны сөкөлјас моз!

Пріев.

3.

Но, кыз-нө он гыв, ем-кө воғын быдтор,
І зев југыд да вескыд туж-под.
Но, кыз-нө он гыв, тужас кыскөны кор
Гырыс ужјас і мича лубов!

Пріев.

4.

Победәө ыштөдлыс ҳор партизан,
Ағған, том јөзлөн гаж кущөм јар,
І накод щөщ сывны те горөдан тан,
Бытө тенид дас өкмысөд ар.

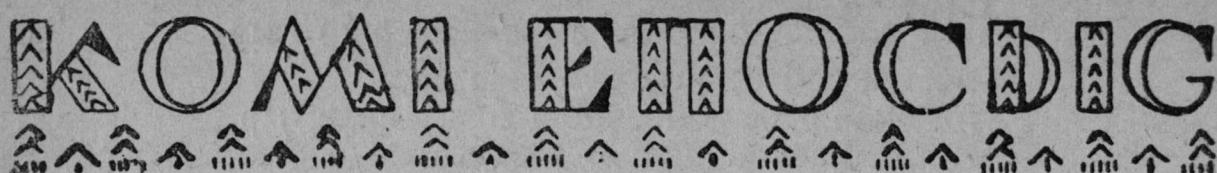
Пріев.

*) Зурна—асыввыв јөзкостса важеа музыкальнөј инструмент.

Но, кыз-нӧ он сыв, сыланкывсӧ-кӧ пыр
 Гажлун содтӧ, кыз тувсовја ва.
 Но, кыз-нӧ он сыв, щӧщ-кӧ нумјалігтыр
 Сылӧ мијанкӧд рӧднӧј Москва!

Пріпев.

Коміӧдіс *Нобінса Віттор*.

МЕН ЕЗЫГ ЧУҢКЫЩ ОЗ КОВ 1)

Мен езыг чуҥкыщ оз ков,
Колӧ аслам лубӧӧ.
Кыг-пӧ бара лубӧыс,
Весиг чуҥкыщыс абу.
Кыг-пӧ бара чуҥкыщыс,
Весиг чышјаныс абу.
Кыг-пӧ бара чышјаныс,
Весиг керкаыс абу.
Керка дорас мӧдӧдчи,
да керкасӧ ме азҗи.
Керкаас-кӧ ме пыри,—
Сени ӧти морт абу.
Жаж дорас-кӧ виҗӧдли —
Зарҗиа чуҥкыщ азҗи,
Вескыд возчунам суји
да базар вылас мӧдӧдчи.
Базар вылас-кӧ вои, да
Тысечаыс вузали;
Ыргӧн керка карӧди, да
Бекар—лӧшка нӧбалі,
Сојан-јуан лӧсӧди, да
Менам лубӧӧ ез во.
Виҗчыси да виҗчыси,
Ваӧ леччи, шыбытчи,
Киӧн, кокӧн вартыштчи,
да мӧдар берӧгас вои, да
Миҗа садјӧ вескалі;
Ассым лубӧӧс азҗи,
да сукӧд гортӧ мӧдӧдчи.

1) Литературиӧја обработајтис П. доронин.

Жөктөм-жөктөм жөктөмөј, да
 Палата да горница,
 Пызан вылас самовар, дај
 Самовар динас сакар.
 Пызан дорас мица зон.
 Мица зонмыс мигајтчө, дај
 Вескыд кинас макајтчө.
 Ме і сетыс бөр пети,
 Сесса гортө мөдөдчи.
 Ошиң дорас тарквартис —
 Сөлөм менам бергөдчис;
 Ме сетчө і бөр пырі.
 Отар бокас виçөдлі —
 Вина стопка сулалө.
 Шкап помас кључ ошалө, да
 Сіјөс-кө ме бергөді —
 Сени-өд чуңкыщ кујлө,
 Он төд төлыс-ө шөнді,
 Он төд езыс-ө зарні.
 Вескыд воçчунам сујі,
 да базарас-кө ме леччі,
 Тысечаыс вузалі.
 Аслым бөр жынсө бөсті —
 Сојан-јуан һөбали;
 Менам мусукөј ез во.
 Мусукөс муні корсны —
 Шылды-валды шавкјали.
 Садти-кө ме мөдөдчи —
 Лежнөг пөвстө вескалі.
 Веж луг вылас-кө леччі,
 да кывтыдлаңө виçөдлі —
 Менам мусаөј абу.
 Катыдлаңыс виçөдлі —
 Менам дөнаөј локтө.
 Ној сертукыс вылысас,
 Бобрік шапкаыс јурас,
 Вытажнөј сапөг кокас.
 Ва дорас-кө ми леччим,
 дај пыжыс ва дорас абу.
 Увлаң-вывлаң ветлөдлім —
 Пыжыс дорөссыс сурі.
 Нырас-бөжас ми пуксім,
 да мөдар дорас вескөдчим.
 — Ој, нылөј, да, ныланөј,
 дөна, муса ныланөј!
 Һе-жө таңи аңзысны,
 Җик медбөрја лунјасас!

Менö-öd гөтралöны дај
Оз тенö лезны вајны.
Прöщцај-жö сесса, прöщцај,
Зарњи ныланöј, прöщцај,
Некор аззыгтöм вылö,
Некор сорниттöм вылö.

НЫВ-КÖ ПЕТИС ГУЛАЈТНЫ

Ныв-кö петис гулајтны да
Воронöј тројка вöлөн.
Воронöј тројка вöлөн да
Увдорыс-пö зарңиа;
Кепысас езыс феңга.
— Катүшöј-пö, Катүшöј,
Мыј-жö-пö те гулајтан?
Нылыс-пö-öd i шуö:
— Мыј-жö мен не гулајтны:
Верöссајö сетöны
Лок, гöль салдат-морт саяö.
Коді-жö-пö мен колö,
Сіјö менö-öd оз вај;
Коді-жö-пö мен оз ков,
Сіјö-öd менö вајö.

МЕ КЫІ ДА МЕ ПЕЧКИ...

Ме кыі да ме печкі
Тыöдöм шабді кудель,—
Жежыдöс да вöснідöс.
Ме батүшкалы нуі;
Мен батүшка бурсііс—
Манастырö леччыны.
Манастырö ог леччы—
Верöссајö ме пета.
— Нылö, корас нималö—
Мöскуаыс двор'анін;
Ас олöмнас ошјысö—
Кујим со душ крестанін.
Пукалі ме думајті:
„Ме сы саяö i ог мун“.
— Нылö, корас нималö—
Пітірыс-пö мешщанін;
Ас овмöснас ошјысö—
Со ветымын караба.
Пукалі да думајті:
„Ме сы саяö i ог мун“.
— Нылö, корас нималö—
Трактірыс мужік петö;
Ас олöмнас ошјысö:

Оті скрипка да гудок,
Кожмодыс балалайка.
Пукалі да думајті:
„Ме сы сая і муна;
Лун кот вој гудокасам.
Сыкод шыг кот пот лоя,
Век-жө отсорт јоз лоам—
Лубо мужика-баба.

МОСКУАЫН НЫВ НИМАЛО

Москуаын ныв нимало,
Аннушкаон шуоны.
Сасквајт арөсөз воис,
Гуланка выло петис.
Мам-баф каро мунисны, да
Гөститны другсө корис,
Щај-сакарон јукталис,
Преник-кампетон вердис,
Другсө салдатө ыстис;
Мам-батыс динө мунис.
— Матушкаөј, матушкаөј,
Леҗлы менө гулајтны.
— Ветлы, ветлы, дитаөј,
Ме те каднас ветлодлі.
Сокөд пѣцаон лебзис,
Омиҗ пос выло воис.
Сени сјө гулајтис,
Веж садокјас видлалис,
Омиҗ кустјас кусталис,
Другыс дорө-өд мунис.
Другыс паныдөн петис—
Лөз муңҗырыс вылысас,
Сөд картузыс бок вылас,
Табак калланыс вомас.
Сјө нылөс рад пырыс
Кос шөрөдыс кватитис,
Комлатаас пыртөдис,
Чорыда і окалис.

АЛОЈ ЧВЕТЈАС ГЫЛАЛӨНЫ

Алөј чветјас гылалөны;
Час-жө ветла өктыны,
Ог-ө мусукөс аҗыв.
Мунис, мусуксө аҗис,
Матын сјө вөлөма.
— Ок, мусукөј, мусукөј,
Важөн тенө ег аҗыв!
Шоча-тај зев воывлан!
Војшөр бөрын первој часын

Гулуон мөд волывны.
Вожшөр бөрын первој часын
Локтис мусук гулуон.
— Ој, нылөј, нылөј, нылөј,
Жежыд килчөтө восты!
Жежыд килчөсө востис, да
Щај-сакарөн јукталис,
Штоп винаөн гажмөдис,
Волпас вылас водтөдис,
Волпас вылас водтөдис, да
Кујим вевсөн окалис,
дај ачыс шогө воис:
— Ок, мусукөј, мусукөј
Режыд јансавны лоо—
Мөд сажө-өд сетөны,
Ковтөм морткөд вөјпөны.
Матушкаөј-кө кывлас,
Самосудөн судитас, да
Менө баҕлы нөјтөдас.

КОТӨРТІ ДА КОТӨРТІ

Котөрти да котөрти;
Ічөтк керка воис;
Гольөдчи да гольөдчи,
Менам мусукөј востис.
Сылі төгөрым кутис,
Окалис да окалис!
Менө мамөј і азҕис,
Менө і видны пондис,
Менө ужуннас ез верд,
да муртса гортыг ез вөтлы.
Быд лок кывнас пиҕалис,
Менө видис, кучкалис,
Стрөжитис да грөжитис:
— Воҕө гортыг петан-он?
да воҕө таҕи пондан-он?
— Ој пета, пета, пета,
Ој понда, понда, понда!
Өтчыд-өд петан кадыс,
Өтчыд нылалан кадыс.
Мамлөн кучкөм-вачкөмыс
Некыт лысөмыд оз чег;
Мамлөн пиҕыд-видчөмыд
Јөз слава вылө оз леҕ.
Мыјтта колө гулајта;
Мыјтта колө гажөдча.

МЕНАМ МУСУКӨЈ МУНИС

Менам мусукөј мунис,
Мунис зев ылө-ылө.
Ме сiјөс муна корсны.
Арса посні зер зерө;
Арса лысваыс көзид.
Пөлајасөс шымырті,
Кiзјасөс-кө кiзалі;
Некущөм керка оз лок; да
Җола керкаыс воис.
Кiлчө вылас-кө кајі,
Өзөсас гiл-гол кері.
Керкаыс-кө зон петіс:
— Кущөм, војса гөст локтө?
— Ој, зонмөј, мiча зонмөј,
Восты кiлчө iгантө!
Кiдј-кокөј-өд кынмис;
Лымјөн колө зыравны,
Ас јурсiөн косөдны!
Керка пыщкас пыртөдiс,
Воҗ пелөсас пуксөдiс,
Щај-сакарөн јукталіс,
Ас крөватас водтөдiс.
Нылөс секи шог бостіс;
Кiлчө вылас бөр петіс.
Өтарас-кө вiзөдліс—
Сөд-пемыд вөр тыдалө;
Мөдарас-кө вiзөдліс—
Чистөј поле тыдалө;
Көјмөдлаө вiзөдліс, да
Поштөвөј туј тыдалө.
Поштөвөј тујті мөдiс,
Пiтiр кар дорө воис.
Купеч керкаө пыріс—
Купеч пыс крөватас,
Ыргөн бөра сапөга,
Чөртова кожа гача,
Улас волпас пукөвөј,
Пызаныс-кө лакөвөј,
Прөстөј улөс, лөз улөс,
Гөрд улөс да вiж улөс.
Купеч пыс-кө корө;
Нимөн-вiчөн ыждөдлө,
Пiр-свадбаөн ыштөдлө,
Озырлуннас ошјысө.
— Ог мун, ог мун те сажө —
Менам аслам мiлөј ем.
Мед те озыр, бур жөнiк,

Менам мілөј мічажык,
Те дорыг-өд мусажык.
Быд ныв діныг јансөда, да
Море із улыг корса.

МЕНАМ САДЈЫН, МЕНАМ САДЈЫН

Менам садјын, менам садјын
Кык гулу гулајтöны.
Öти гулуыслөн-кө
Јурыс зарһиалöма.
А мөд гулу пöлыслыг
Јурсö зарһиалöны;
Уна шөвкөн, уна шөвкөн
Гартлöны-көртавлöны;
Алөј лентаөн, гөрд лентаөн
Јурвывсö көртавлöны.
Уна јөзјас, уна јөзјас
Сетчö чукөртчöмаөс—
сiвужтчöны-шензöны
Менам міча ныв вылö.
Тайö нывсö, міча нывсö
Öт кысаң кыаөз
Морөс дінын шонтывли,
Унаыг окавлывли.
Ставыс-пö-тај вес воші,
Ставыс пус-пас жугали:
Менгым нылөс мөд саяö
Верөссајö сетöны да
Ныв вöла мырдалöны.

НЫВ КАПУСТА ВЕСАЛÖ

Град јöрын, завор саяын,
Ныв капуста весалö;
Капустасыс-пö сылөн
Зев јежыд, гырыс мача.
Зон завор дінас воіс.
— Бог помеч, міча нылөј,
Капустатö весавны.
Капустасö оз доңјав,
Міча нывсö окалö;
Капустасö көт оз нөб,
Міча нывсö лубитö.
дінас нылөс сувтöдіс,
Вескыд кидыс кутіс,
Морөс бердас топöдіс,
Сөлөмшөрөн-тај шуіс.
— Міча нылөј, муса нылөј,
Збыл-ө менö лубітан?
— Ме-кө тенö ог лубіт,

Ме те бөрыс ег вөтлыс.
Асылын паскыд кыа,
Ывлаын ыжыд југыд.
Ме діныс-кө термасаи
Аслад дөва ныв дінад,
Ме дорыс-кө мусажык,
Ог кут мунны сы дінө!
Абу унжык ме дорыс
Сылөн бурлун, мичлуныс.
Алі сіјөн-нө буржык,
Матынжык мыј керкаыс?
Алі сіјөн меліжык—
Унжыкыс гөститөдө,
Ыжыджыка козналө,
Чөскыджыка окалө?
Ок, зонмө-пө, зонманөј,
Пустөј мелілун вылө
Кокыда зев пөрјассаи;
Ассыд шудтө-чассетө
Капуста јөрө колан.

ГӨРД ЧВЕТЈАС-ПӨ УГӨННІ

Г өрд чветјас-пө угөни,
Некодлы-өд өктыны.
Меным колө ветлыны,
Веж луг вылас леччыны.
Гөрд чветјассө өктыны,
Өтi садјыс мiлөјөс
Корслыны, аққодлыны,
Рытјысны чукөстлыны.
Көсјiс менам мусаөј
Көјташө мен воыны.
Вөјшөр бөрын час лоi,
Лебзiс сіјө гулуөн
Менам керка вевт вылө;
Сесаң кiлчө вевт вылө;
Пуксiс өшiң тас вылө:
— Чеччы, менам донаөј,
Уғанiнсыд палөдчы.
Көсјi, локтi те дiнө;
Вост-жө меным өзөстө.
Он-кө восты өзөстө,
Калкнiтлы көт өшiңтө.
Ме өдјөжык чеччышти,
Мусалы паныд петi;
Јежыд кiөдыс бостi,
Пөс вомдорсө окалi,
Уғанiнө пыртөдi;
Щај-сакарөн јукталi,

Муса мортөн-гај шуі:
 — Те мунан ылө — карө,
 Јбзлы меөн еи ошјыс!
 Сетыс зонмыд лөгасіс:
 Пызанө кинас кучкіс;
 Рөмпөштансө жугөдіс.
 — Сугды менө лөгөдны,
 Петан луно скөрмөдны!
 Секі зык да шум лыбі.
 Кызі сіјө шум јывгыс
 Став сугедјас кывлісны,
 Мамөлы норасісны.
 Мамө меным і шуө:
 — Мыј-нө, нылө, керсөмыд;
 Мыјса војја шум вөлі?
 — Нинөм сещөм шум ез вөв;—
 Шуі аслам мамөлы,—
 Војнас лок, сера каңыд
 Рөмпөштанө чеччыштіс —
 Ставсө пус-пас жугөдіс,
 Узаніныс сасмөдіс,
 Менө, томөс, повзөдіс.
 Ег вистав ме мамөлы —
 Распроклатөј рөмпөштан
 Кыз милојыс јансөдіс,
 Нем кежаным торјөдіс.

ВОЛПУКЫН ОЗ ПУКАВГЫ

Војпукын оз пукавгы,
 Чөрсыс кыс гылалө,
 Печканыссө іслалө,
 Куфел тошкыс тіралө.
 — Матушкаөј — вердысөј,
 Мам јөвнад сөвмөдысөј,
 Вайөд меным гіжысөс,
 Медбур пісар — гіжыссө.
 Журыс мед шылөдөма, да
 Помадаөн мавтөма.
 Сіјө менсым ныв шогөс
 Гіжас мед да пасјалас.
 Сіјө гіжөд гіжөмыс
 Кујімыс ме окышта —
 Ныв вомдорөн мынтыса.
 Нылыд сіјөс окаліс,
 Окаліс да шуаліс:
 — Ју вомөн, төс пос вомөн.
 Мусук менө вужөдіс,
 Моздорас менө нуіс;
 Тупель пөлөс ускөдіс,
 Меджужыдінас вөјтіс.
 Тајө тупель пөлыскөд

Менсым ныв гажӧс воштіс.—
Нылыд і бӧрдны пондіс
дугдыныыс оз вермы.
Секи другыссӧ воіс
Мелі кылӧн шыагіс:
— Ен бӧрд, аӧј—дона нылӧј,
Буржык тупелъ тен ӧбам
Лентаӧн да пеклаӧн,
Жужыджык каблук вылын.

ОК ТЕ, ВОЈӖЈ, АРСА ВОЈӖЈ

Ок те, војӖј, арса војӖј,
Арса војӖј, гӧд војӖј!
Пукалі да пукалі,
Віччысі да віччысі,—
Менам мілӧјӧј ез во.
Сорјӧ каја жагӧдча,
Ваӧ лечча шыбытча.
Аслам керкаыс петі
Ассым мілӧјӧс аззі:
Вескыд кіас гӧрд чышжан,
Шујга кіас віж кепыс,
Сертук вылас гӧрд кушак.
Сулав, сулав, молодеч,
Текӧд кыв-мӧд ем менам,
Етіјӧ васӧ вужӧд!
дорӧсас пыжыс абу.
Пыжсӧ најӧ корсісны,
Шӧрас-кӧ і пуксісны.
Вескыд кінас сыныштіс;
Шујга кінас макнітіс;
Візув ју вомӧн вужіс;
Пыжсӧ дорӧсас коліс;
Прӧшцај, прӧшцај, молодеч,
Ӧкор аззыстӧм вылӧ.

ӖЛЕКСАНДРА ПАВЛОВНА

— Ӗлександра Павловна,
Батыд сур пуӧма,
Гӧстітны корӧма.
Волан, алі он волы?
Ештан, алі он ешты?
— Ог волы, ог ешты;
Кокулӧј постӧм,
Јурвылӧј вевттӧм;
Арса војыс зев пемыд,
Арса лысва зев кӧзыд.

— Ӧлександра Павловна,
Вокыд сур пуӧма,
Гӧстӧтны корӧма.
Волан, алы он волы?
Ештан, алы он ешты?
— Ог волы, ог ешты;
Кокулӧј постӧм,
Јурвылӧј вевттӧм;
Арса војыс зев пемыд,
Арса лысва зев кӧҕыд¹⁾.

— Ӧлександра Павловна,
другыд сур пуӧма,
Гӧстӧтны корӧма.
Волан, алы он волы?
Ештан, алы он ешты?
— Ој, вола, вола, вола!
Ој, ешта, ешта, ешта!
Кокулӧј поска!
Јурвылӧј вевта!
Арса вој абу пемыд;
Арса лысваыс шоиныд!

---

¹⁾ Таҕи сылӧдӧмны мамлы, чојјаслы, вежанлы, вежајлы, і пыр куплетыс та ногӧн-жӧ новтарајтҕӧ.

СТАВМУВЫВСА ЫЖЫД ПРОЛЕТАРСКӨЙ ГИЖЫГ

(А. М. Гор'кіј кулөмсаң во тырөм куза)

Колан воө, јун 18 лунө, кулис ыжыд роч писател, геңиалнөј художник, ужалыг јөзлөн радејтана муса јорт, коммунизм победа вөсна ыжыд тышкасы—Алексеј Максимович Гор'кіј. Ез ло өнја эпохаса медыжыд гижыг, кодлөн нимыс зев бура төдса став мувывса ужалыг јөзлы, кодлөн јарјугыд революционнөј гиждөјасыс быдтылісны, быдтөны і кутасны воө вылө быдтыны пролетариат делө вөсна повтөм бојецјасөс. дугдс типкыны сөлөмыс великөј реалистлөн, коді вөлі ловја јитөдөн 19 немса роч література да медыжыд классікјас костын, коді нуөдс воө најөлыс передовөј идејјассө, традијјассө 20 немын. Ез ло рабочөј класслөн медыжыд художник, пролетарскөј революціјалөн „буревестник“, став олөмсө медбөрја лолыштөмөзыс пролетариат дор ужалөм вылө сетыс.

Молотов јорт, Гор'кіјөс зебан траурнөј митинг вылын шуис: „Ленин бөрын Гор'кіјлөн кулөмыс медса сөкыд воштөм став мијан стралөн да став мувывса јөзлөн“.

А. М. Гор'кіј немчөжыс кутис јон идејнөј јитөд Ленинкөд, Сталинкөд, мијан большевистскөј партијакөд.

Большевиккөд топыд јитөдыс сетис А. М. Гор'кіјлы вескыд цел, вескыд туй сјө творчестволы. Гор'кіј вөлі радејтана мортөн Советскөј Сојузса быд націјаса став ужалыг јөзлы.

Гор'кіј петис ужалыг јөз пышкыс. І мијан советскөј народјас гөрөйтчөны асланым Гор'кіјөн, гөрөйтчөны став мир воын. Советскөј јөз сөлөмсаң радејтисны сјөс, кызі ассыныс геројөс да геңјөс. Гор'кіј висігөн став ужалыг јөз јона тревожитчисны сјө здоровје вөсна.

Лок царскөј строј дырји А. М. Гор'кіј воштис ассыс здоровјесө. Сөкыд олөм пыр вујис Алексеј Максимович.

А. М. Гор'кіј чужис 1868 воын Нижнјј Новгород карын, кодөс Советскөј правителство шуөм серти өні нимтөны Гор'кіј карөн.

Аслас челаф дырса кад јылыс да быдман војас јылыс Гор'кіј гијис кык зев интөреснөј книга: „Детство“ да „В людях“. Тајө книгајасыс пырисны став мувывса літератураө, кызі медмича классическөј обраецјас. Тани А. М. Гор'кіј петкөдліс, мыј сылы лоі испытајтны сјө олөм медвоzza војассаң. Ноль арөсөн сјө колис баттөг, зик сирөтаөн. Велөдчыны, весиг медса ічөт школаын, зев гөла олөм вөсна ез вермы. Ассыс став ыжыд төдөмлунсө Гор'кіј перјис ас самнас, зев сөкыд условіејасын. Сјө вөлі лок трапејас өктысөн, сапөг вурис ордын учөнікөн, наңкаөн, ва новлысөн, жожјас мыскалысөн, сөсса наң пөжалысөн, стөрөжөн, грузчікөн да с. в.

Бөртинас Гор'кіј казтывліс: „Ужалі ме уна, пöшті саф воштытöз. Буддең і празніклун вöлі öтмоза тырöма посні, смыслтöм, нінöм сеттöм ужөн“.

Сöкыд војасö лоі овны талантлівöј Гор'кіјлы. Міјан став ужалыс јöз вöліны капіталістическöј, помещічöј рабство улын. Коліс ыжыд пріроднöј самлун, чорыд зілöм да характер, медым петны став локторјас пыр да сувтны медгырыс, геніальнöј јортјас радö. Кымынпöв Гор'кіј вöлі зікöз гібнітан туј вылын, кымынпöв сіјöс заводітліс зікöз жүгöдны гöллундөн, царскöј стројлөн кадјыс. Но Гор'кіј вöлі гігант, сіјö чужіс јöзлы німкофасöм вылö і сіјöс лок кадјасыс, нурјасыс ез вермыны нылыштны. Нінöм вылö віқöдтöг, повтöг сіјö кыпöдчіс пыр вывлаң. А јöзјас пöвстыс быріны кымын талантјас, геніјјас, кодјаслөн талантыс ез уфитлы быдмыны, қорқавны пöдтан власт дырјі, кымынöс вöлі талалöма, личкöма сöкыд олöмөн.

Гор'кіј аслас сінмөн, аслас сус вежөрөн аззыліс, кызі капіталізм дырјі сурсјасөн, мілльонјасөн вöлі мучітöма јöзсö, зев чорыд експлоатаціаөн ваяöдöма кувтöзныс, лібö нем кежлас торкöма најöлыс олöмсö.

Некод, міјан роч медгырыс гіжысјасыс, ез тöд сешöм бура, жу-жыда капіталізм дырјі ужалыс јöз мілльонјаслыс олöмсö, кызі А. М. Гор'кіј.

Гор'кіј вöліс капіталізмлөн неммірйтчытöм врагөн, революціонерөн, коммунизм делö вöсна беззаветнöја тышкасыөн. Сіјö ез пышјы классјас костын тышјасыс, сіјö ачыс корсіс сіјöс. 1899 воын весіг кушöмкö тöдтöм корреспондент гіжліс Петербургсаң Цуріх карö, мыј Гор'кіјлөн німыс—„ем революціаö чуксалöм“.

Гор'кіј оліс да гіжіс ставмуывса јöз історіјаын тöдчана кадö—**капіталізм кусігөн да коммунизм заводітчігөн.**

Міјан странаса рабочöј класслөн царізмыс да капіталізмыс мездöмыс вöсна тыш, пролетарскöј диктатура јонмöдöм вöсна тышкасöм, социалізм стрöйтöмлөн став јарјугыд історіјаыс орјавлытöма јітчöма А. М. Гор'кіј літературнöј да політическöј ужалöмкöд.

Цар властлөн суд, поліціја, жандармјас увтыртлісны А. М. Гор'кіјöс. 1899 воö Гор'кіјöс поліціја јона преследујтіс, но ужалыс масса тöдіс ассыс гіжысöс. Крымö Арзамасыс мунігөн, быд карын Гор'кіјöс встречајтісны демонстрантјас-студентјас да інтеллігентјас. Тајö демонстраціјајас вылö шыöдчіс „Искра“ газетын В. І. Ленин.

1901 воын, апрел төлысын, „Жизнь“ журналын вöлі печатајтöма „Песнь о Буревестнике“. Став страна гöгөрвоіс буревестнік жылыс сылöмсö, кызі революціоннöј манифест. Гор'кіј лоі революціјалөн төвјыварышөн—буревестнікөн 1905 воса революціја кыптігөн.

Гор'кіј вöлі большевікјаскöд, Ленинкöд. Сіјö участвујтö революціоннöј марквістскöј кружокјасын.

А. М. Гор'кіј лöсöдіс данколыс образ. данко перјö ассыс сöлöмсö да сотчан сöлöм бі жүгөрнас жүгдöдö массалы выл олöмлаң тујсö. данко образ пыр А. М. чуксаліс рабочöјјасöс, крестанаясöс революціаö.

Гор'кіј творчествоөн заводітчö став муывса література развітіеын выл этап—літературалөн социалістическöј этап, Гор'кіјлөн творчество кутö ставмуывса історическöј тöдчанлун, сіз-жö, кызі Есхіллөн, Шекспірлөн, Гютелөн, Балзаклөн, Пушкинлөн. Гор'кіјлөн гіжöдјасыс зірдалөнн ставмуывса меца тöдчана гырыс гіжöдјас

радын. Тажō гижōджасыс пролетарскōй ыжыд художниклōн, кодї вїсталис выл кыв, выл ідеја аслас произведєнїејасын. Генїалнōй художник Гор'кїј чорыда торјалō воґґа немјасō олыс ыжыд гїжысјасыс: сїјō став ассыс творчествосō сетїс ставмувывса јōзōс быдсама сїкас увтыртōмыс да експлоатацїаыс мездōм вылō, сїјō аслас іскусствоōн тышкасїс соціалїзм вōсна, коммуністїческōй общество вōсна.

Буржуазнōй крїтіка Гор'кїјōс зїліс петкōдлыны, кыґї Достојевскїјлыс вїсō нуōдысōн. Буржуазнōй крїтіка зїліс зєбны сещōм фактсō, мыј Гор'кїј гижōджаслōн ставмувывса успехыс вōлі пролетарїат творчєскōй да револуцїоннōй вынјаслōн петкōдчōмōн (выражением), вōлі ыжыд вермōмōн пролетарїат классōвōй тышјасын.

Гор'кїјлōн творчествоыс вōлі отрїцајтō 20 нем заводїтчōм дырса рōмдан лїтературасō. Гор'кїј вајїс лїтератураō олōммыс кыпыд, нїмкодасан чувствутōм рабочōй класслыс. Гор'кїј петкōдліс зєвр чужōмсō капїталїзмлыс, ердōдїс мешщанстволыс нїчтожноствсō да пєжлунсō, буржуазно-мешщанскōй інтелїгенцїјалыс олōм вылō зєв векныда вїжōдōмсō („Дети солнца“, „Жизнь Клима Самгина“ да мукōд). Сїјō сōвсем ез вōв босакјаслōн, корысјаслōн, „бывшōй јōзлōн“ художникōн, кыґї сїјōс кōсїсны петкōдлыны буржуазнōй писакајас.

„Здолој Гор'кїјōс!“ — горōдїс Германїјаын тајō нем заводїтчїгōн буржуазнōй крїтік Герман Ленс, кодї повзїс Гор'кїј гижōджасын револуцїоннōй ідејајасыс.

Амерїканскōй реакцїоннōй печатъ сек-жō вїсталис, мыј Гор'кїј „најтлōн да орлōн апостол“. Тајōн кōсїсны повзōдны амерїкаса лыддысјасōс, кодјас зєв јона увлекајтчїсны Гор'кїј гижōджасōн.

Но Гор'кїј воґґо нуōдїс ассыс делōсō, гїжїс ужалыс јōзлōн чорыда шогсōм јылыс, гōллун јылыс, медем петкōдлыны јōзлы став најтсō капїталїстїческōй стрōјлыс, медем јōзыс пондїсны ненавїдїтны сещōм стрōјсō, медем најō кутїсны тышкасны капїталїзмкōд.

1900 воын Гор'кїј вōлі Крымын. Секи, ѓткымын воґґмōстчыс јōз вōзјōм сєртї, Гор'кїјōс, кыґї генїалнōй гїжысōс, бōрјїсны Наука Академїјаса почотнōй акадємикōн. Кор та јылыс доложїтїсны царлы, сїјō шемōсōн гїжыштїс доклад вылас: „Более чем оригинально“. Сы бōрын цар сетїс прїказ бōрјōмсō отменїтны.

Унжық акадємыкыс повзїсны царскōй прїказыс, отменїтїсны шуōмсō Гор'кїјōс почотнōй акадємикō бōрјōм јылыс. Сōмын почотнōй акадємикјас А. П. Чехов да В. Г. Короленко возмутїтчїсны ташōм произволōн да шыбытїсны ассыныс акадємычєскōй бїлетјассō.

1905 воа револуцїја заводїтчїгōн цар власт пуксōдліс Гор'кїјōс турмаō. Турмаыс петōм бōрын А. М. Гор'кїј бōр бостчō револуцїоннōй ужō, кутчысō, мукōд болшевикјаскōд ѓтшōщ, котыртны медвоґґа легалнōй болшевістскōй газет „Новая жизнь“. Тајō газетын Гор'кїј јога гїжō цар сатрапјас јылыс, ердōдō повзōмсō буржуазнōй лїбералјаслыс да інтелїгентнōй мешщанстволыс, кодјас јїтчїсны самодєржавнōй стрōјкōд. Став гїжōджасас Гор'кїјлōн ѓтїк тема—капїталїзмōс ердōдōм.

Фєкабрскōй восстанїе (1905 в.) пораженїе бōрын Гор'кїјлы лої овны ємїграцїаын. Но Гор'кїј оз орōдчы мїјан страна олōмыс, рабочōй класс олōмыс. Гор'кїј художественнōй творчестволōн заводїтчысō выл кыптōм, зорзалōм.

Нōшта вылōжык сувтō Гор'кїј, кыґї рабочōй класслōн боец, став мувывса буржуазїјакōд тышкасыс. Гор'кїј сїјō кадō гїжō ѓзјана

памфлетјас амеріканскöј да французскöј буржуазнöј демократіјалы паныд „Город желтого дьявола“, „Прекрасная Франция“ да мукöд. Гор'кіј лоіс ставмуывса пролетарскöј революционерöн.

Гор'кіј сетö отсöг РСДРП-лыс вiтöд сјезд чукöртигöн. Сіјö нöшта јонжыка јiтчö В. І. Ленинкöд.

Реакціја војасö, 1905 вога революціја бöрын, кор уна вöлі быд-сама сiкас оппортунистыс, ренегатыс, Гор'кіј гiжö мiча революціон-нöј вiст „Мам“. Тајö вiстас Гор'кіј геніалнöја петкöдліс подполнöј ужсö большевикјаслыс Нижнеј Новгородын да Сормовоын. Гор'кіј ез уг шогсöмö, а нöшта горажыка вылыс і вылыс чуксаліс ужалыс јöзöс важ стрöкöд тыш вылö. Роман „Мам“ сетіс выл вынјас, му-рöм, колччыны заводiтöм јöзлы, кыпöдіс бојецјаслыс выл отрадјас. Сы понда тајö романыс пырö большевизм історіјаö, кызі уна пышкыс öтик зев тöдчанатор рабочöј класс революціоннöј двiженіје істо-ріјаын.

Тајö романсö лезöм бöрын Гор'кіј вылö ускöдчiсны революціјаöс предајтысјас да врагјас. Но тајö нöшта јонжыка закалітiс Гор'кіјöс.

А. М. Гор'кіј—соціалістiческöј літературалöн медвоzza классік. Гор'кіј аслас творчествонас, практика вылын докажітiс пролетаріат-лыс **выл культура** котыртны лöсöдны вермöмсö. Сіјö став аслас твор-чествонас ердöдіс лöжсö контрреволюціоннöј троцкістјаслыс да мен-шевикјаслыс сы јылыс, мыј пролетаріат озвермы стрöитны выл со-ціалістiческöј іскусство, выл соціалістiческöј культура, мыј сіјö (пролетаріатыс) сöмын вермас лоны буржуазнöј культура потреби-телöн.

Маркс зев ылö азöмöн вiставліс, мыј ужалыс јöзлöн классјас кыпöдасны культурасö вöвлытöм судтаöз. Меншевикјас да троцкіст-јас тышкасiсны медым не прiзнајтны А. М. Гор'кіјöс пролетарскöј гiжыгöн сы понда, мыј најö оз вöлі ескыны рабочöј класс творче-скöј вынјасö, сы понда, мыј најö вузалісны ужалыс јöзлыс ітерес-јассö капіталістјаслы.

Ленин вöчiс ставсö, медым отсавны Гор'кіјлы, јона тöждыгöмöн да радејтöмöн вiгöдіс сы вылö. Ленин шуліс Гор'кіј јылыс: Гор'кіј „крепыда јітiс асас ыжыд художествоа гiжöдјасöн Россіјаса да став муывса рабочöј двiженіјекöд“...

Нöшта Октабрскöј революціјаöз, 1910 воын, Ленин став вынöн пасјіс: „Гор'кіј кывшутöг пролетарскöј іскусстволöн медыжыд пред-ставітел, кодi уна сылы вöчiс і нöшта унжык вермас вöчны“.

Гор'кіј зев жужыда тöдіс воzza немјаслыс культурасö, пыдöсöзыс сіјö тöдіс öнiја оласногсö, аслас олöм вылас іспытајтiс важ мірыс-лыс сöкыд експлоатаціјасö, Гор'кіј нем кежлас јітiс ассыс олöмсö пролетаріат тышјаскöд. Сіјö уна вöчiс соціалістiческöј іскусство развiтіје вöсна. Сіјö ненавiдiтiс страдајтöм, но ачыс вöлі пыр даг-лубöј жертвајас вылö, сöкыд тор вылö, колö-кö сіјö вöлі ужалыс јöзöс мездöм делöлы.

А. М. Гор'кіј ыжыд самлунöн літературнöј образјас пыр ердö-даліс капіталізмлыс локлунсö. Сіјö лöсöдіс літератураын буржуазнöј обществоыс бостöм характерјаслыс да тiпјаслыс паскыд галлереја. Сіјö, мыј Балзак вöчiс Франціјаын, Гор'кіј вöчiс Россіјаын, роч ка-піталізм развiтіје прімер вылын. Тащöм гiжöдјас, кызі: „Фома Гор-леев“, „Трое“, „Дело Артамоновых“, „Матвей Кожемякин“, „Егор Булычев“, „Жизнь Клима Самгина“ да мукöд произведеніјејас А. М. Гор'кіјлöн петкöдöны став јöз сiн воzö став најтсö, гнустностсö,

лӧжсӧ да зывӧктан пӧрјасӧмсӧ буржуазнӧй обществолыс. Тант Гор'киј пӧшщадатӧм, сїјӧ оз сувт нїнӧмтор воґын, сылӧн ем ӧтї зї-
лӧм: вїставны правдасӧ нартітысјас јылыс, озырјас јылыс, кык кока
зверјас јылыс. Гор'киј аслас произведенијесӧн воспитывајтӧ лыд-
дысјас пӧвсын капїталїзм дїнӧ, став важ мїрыс дїнӧ ыжыд ненавїст.

Кор заводїтчысї мировӧй војна, кор II Интернаціоналса вождјас
вужїсны зїкӧз буржуазїја дор, а меньшевикјас да троцкістјас сїз жӧ
лоїны соціал-шовїністјасӧн, Гор'киј колїс рабочӧй класслыс интерес-
јассӧ дорјысӧн, капїталїзмлы да імперїалїстїческӧй војналы врагӧн.

Октябрскӧй револуціја војасӧ Гор'киј сувтӧ Ленин—Сталин знамја
улӧ і сетӧ ассыс зев ыжыд талантјассӧ пролетарскӧй дїктатура
јонмӧдӧм вылӧ.

Октябрскӧй револуціја бӧрын Гор'киј сетїс уна лыда југјалан ху-
дожественнӧй произведенијес, југјалан політїческӧй статјас, код-
јасын дорјїс сӧветскӧй властӧс лӧжыс да клеветаыс, кодї вӧлі локтӧ
буржуазїја лагерсаң да II-ӧд Интернаціоналсаң. Гор'кијлӧн став ге-
нїыс, талантыс аслас кувтӧзыс служїтїс рабочӧй класслы, соціалїзм
стрӧїтӧмлы.

Соціалїзм стрӧїтан кадӧ Гор'киј сетїс генїалнӧй гїжӧдјас. Аслас
кыгајасын Гор'киј сетӧ образјаслыс, серпасјаслыс зев ыжыд енцикло-
педїја, кӧнї петкӧдлӧ олӧмыслыс быд бок. Быдсама сїкас классјас
да общественнӧй прослојкајас петкӧдлӧма Гор'киј гїжӧдјасын. Ли-
тературнӧй формајаслӧн озырлуныс Гор'киј гїжӧдјасын зев ыжыд. Но
кущӧм класс јылыс, кущӧм формајасӧн ескӧ Гор'киј ез гїж, быд сї-
кас оланногса јавленијес дїнӧ сїјӧ матыстчӧ, гїжӧ кызі пролетар-
скӧй револуціонер.

Бӧрја војасӧ, кор классӧвӧй тыш мїјан странаын зев јона јосмїс,
кор фашизмлаң вужыс буржуазнӧй інтелїгентјас, контрреволюціон-
нӧй троцкістјас да правӧјјас—бандїтјас, гафїнајас локыс вредїтїсны
соціалїзм страналы, Гор'киј гїжӧ зев гора статја: „Враг оз-кӧ сдїјт-
чы, сїјӧс бырӧдӧны“.

Тажӧ статјасӧ Гор'кијлыс торјӧн јона лӧӧ пасјыны ӧнї, кор став
мїјан страна паста ыжыд гыӧн мунӧны мїтїнгјас, собранїјес завод-
јасын, фабрікајасын, колхозјасын, школајасын да с. в., кытӧнї ужа-
лыс јӧз выражајтӧ ассыс проклатїјесӧ фашистскӧй гафїнајаслы, код-
јас пырїсны змејјасӧн Краснӧй арміја пыщкӧ, кодјас зїлісны вузавнь
мїјанлыс дона рӧдїнаӧс фашистскӧй разбојнікјаслы да бӧр сувтӧднѣ
власт бердӧ капїталїстјасӧс да помещїкјасӧс. СССР-лӧн Верховнӧ
Суд выразітїс вӧласӧ став мувывса ужалыс јӧзлыс лок злодејјасӧс
—тухачевскїјјасӧс мубанвылыс вуштӧм јылыс. Гор'кијлӧн—велїкӧ
револуціонерлӧн кывјас врагӧс бырӧдӧм јылыс нуӧдсӧны олӧмын
воґӧ пондасны немжалїттӧг нуӧдсыны. Велїкӧй сӧветскӧй народ то
пыда сулалӧ Ленин—Сталин партїја гӧгӧр, сӧветскӧй правїтельство
гӧгӧр. Шпїонјасӧс лылӧм, кызі сїјӧс гӧгӧрвоӧ быд ужалыс морт
нӧшта јонжыка јонмӧдїс мїјан страналыс вынјӧрсӧ, нӧшта јонжы-
ка јонмӧдїс вынјассӧ Краснӧй арміјалыс.

Мїјан мудрӧй, велїкӧй вожд Сталин јорт шуліс Гор'киј јылыс, мы
сїјӧ став ассыс олӧмсӧ да творчествосӧ пунктїс „ужалыс јӧзлы нїм
кодасӧм вылӧ, рабочӧй класс врагјаслы устрашеније вылӧ“.

Гор'киј тышкасї Ленин—Сталин партїја дор. Партїјалӧн врагјас—
вӧліны Гор'кијлӧн врагјасӧн. Ужалыс јӧзлы быдсама сїкас врагјаскӧс
Гор'киј тышкасї кувтӧзыс.

А. М. Гор'киј сувтїс ӧтвествӧ ставмувывса медыжыд художник

жаскөд сыпанда, мыј сiјө вөлі мијан кадса медса геңиалнөј јөзыс өтi-
көн, кодi орјавлытөг өтарө зiлiс уна төдны, өтарө пыр велөдчiс,
төдiс вьвтi-вьвтi уна.

А. М. Гор'киј, партија вескөдлөм улын, котыртiс сөветскөј лiте-
ратура. Кувтөзыс сiјө јурнуөдiс сөветскөј гiжысјасөн, чуксалис ху-
дожество кыв пыр нөшта буржыка дорјыны рабочөј класслыс iнтер-
есјасө. Сiјө леzис кнiга „О литературе“, көнi сiјө зев жужыда сув-
төдө сложнөј вопросјас лiтературнөј теорiја да естетика јылыс.
Теорiја да практика А. М. Гор'кијлөн вөлі зев топыда јитчөма.

Гырысыс-гырыс ужјас вөчiс Гор'киј. Сiјө редактiрујтiс журналјас:
„Колхозник“, „СССР на стройке“, „Литературная учеба“, „За рубе-
жом“ да с. в. Сiјө вескөдлiс уна сiкаса издањејасөн.

„Правда“ газет, передовөј статъаын 1936 вөса јун 20 лунө Гор'-
киј кулөм куза гiжiс:

„Мијан абу өнiја кадө гiжыс, кодi ескө вөлі ськөд—Гор'кијкөд
равнөј, став мувылын абу художник, кодi ескө вермис сувтны сы
местаө“.

Но сен-жө „Правда“ гiжө:

„Но кодi вермас сомневатчыны сыын, мыј мијан великөј народ
нөшта сетас ыжыд чукөр—кыв куза талантливөј художникјасөс, сө-
ветскөј рөфиналы достөјнөјөс. Најө быдмасны буржык, шуда усло-
вијејасын, а не сещөмын, кор быдмис Гор'киј. Најө кутасны гiжны
зев мiча да замечательнөј олөм јылыс, а не сещөм јылыс, кодөс тө-
дiс Гор'киј“.

Тајө лоө, сылы порукаөн социализмлөн ыжыд вермөмјасыс.

Контрреволюционнөј гадјас—троцкистјас—авербакјас, киршонјас
зiлiсны торкны сөветскөј лiтературалыс кыптөмсө, но најөлы сiјө
ез удајччы i некор оз удајччы. Партија воzө нуөдө Гор'кијлыс өзја-
на iдејајасө i оз леz некодлы торкны сөветскөј лiтературалыс
кыптөмсө.

А. М. Гор'кијлөн олөмыс, ужыс, социализм вөсна тышкасөмыс—
пример став сөветскөј гiжысјаслы. Ужавны, тышкасны сiзи, кызи
ужалис А. М. Гор'киј—тащөм заповед должен лоны быд сөветскөј
гiжыслөн.

Роч народлөн великөј гiжыс вөлі збыл вьлө интернационалистөн.
Пролетарскөј интернационализм ем өтщөщ i зев пөс радејтөм аслад
рөфина дiнө, сөветскөј народјас дiнө. А. М. Гор'киј јона радејтiс
сөветскөј народөс, ассыс странасө, пөшщадатөг ускөдчылис быдса-
ма сiкас шовинистјас вьлө.

А. М. Гор'киј кувтөзыс iнтересујтчiс став сөветскөј националнөј
лiтературајасөн, сеталис iндөдјас, отсалис налы быдмыны, кыпөдчы-
ны. Гор'киј јона отсалис чукөртны СССР-са јөз пөвстыс фолклор,
кодөс донјалис вьвтi ыжыда.

Гор'кијлөн кулөмыс оз өрөд олөмсө сьлөн великөј произведењеје-
аслыс. Гор'кијлөн трудыс вечнөј. Гор'киј ловја, кызи художник, кызи
пролетариатлөн геңиалнөј мастер. Сiјө мунiс олөмыс, кызи морт, но
сьлөн фелбыс олас немјас. Человечество помнитө i кутас помнитны
ылыс өзјан олөмсө. Человечество вьлыс i вьлыс пондас бергөд-
ывны Гор'кијөн колөм кнiгајас дiнө, медым бостны вьл вьнјас тыш-
касөм вьлө сiјө фелө вөсна, кодлы А. М. Гор'киј сетiс ассыс став
замечательнөј олөмсө. Человечество пондас А. М. Гор'киј кнiгајас
ылын велөдчыны, вдохновлатчыны, тышкасны Ленин—Сталин пар-
тија фелө вөсна, став му вьлын коммунизм вермөм вөсна.

Ю Р И Н Д А Л Ы Г

Лыстбок

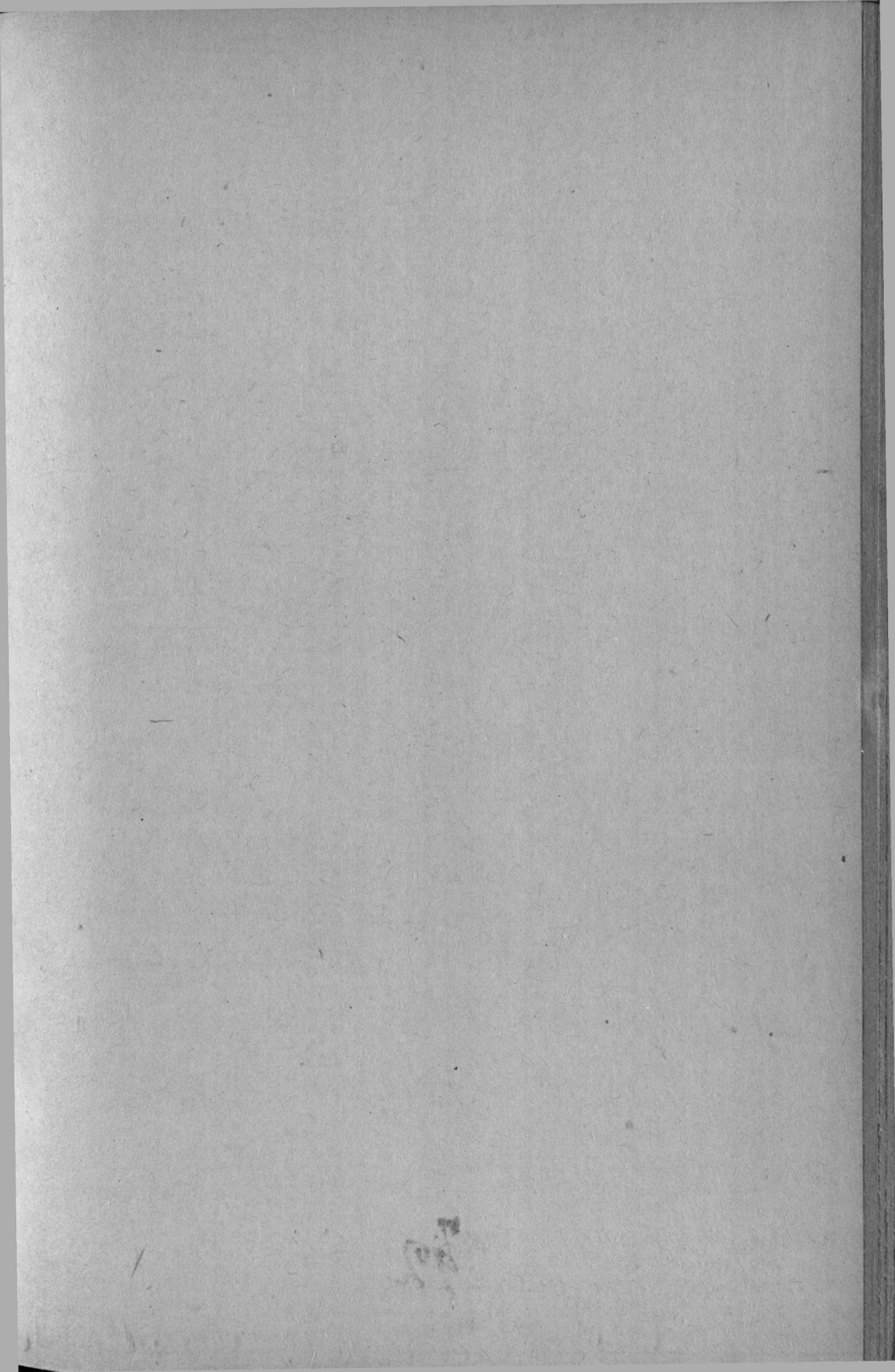
А. М. Гор'кіј (юн 18-д лугса „Правда“ газетые передовј	7
М. Гор'кіј. Страсѣ-Мордаѣті	10
М. Гор'кіј. Візѣдыяс	22
Њобдінса Віттор. Комі му—АССР	30
Њ. Островскіј. Бушковын чужыяс	34
Выл Паш. Фед, баѣ да піян	55
В. Лебедеѣв-Кумач. Но, кыз-нѣ он быв	58
Комі епосы	
Мен езыс чункыщ оз ков	60
Јѣктѣм-јѣктѣм јѣктѣмѣј	61
Ныв-кѣ петіс гулајтны	62
Ме кыі да ме печкі	63
Мѣскуаын ныв нѣмалѣ	63
Алѣј цветјас гылалѣны	63
Котѣрті да котѣрті	64
Менам мусукѣј муніс	65
Менам садјын, менам садјын ныв капуста весалѣ	66
Гѣрд чветјас-пѣ усѣны	67
Војпукын оз пукавсы	68
Ок те, војѣј, арга војѣј	69
Ѡлександра Павловна	69
І. Оботуров. Ставмуывса ыжыд пролетарскѣј гѣжыс	71
Обложка вылын сілуэт А. М. Гор'кіјлѣн.	

Редколлегия: М. Доронин, П. Шеболкин, И. Из'юров. Отв. ред. М. Доронин.

Техн. редактор М. Шестаков. Обложка худ. В. Полякова.

Главлит № 1804. Заказ № 1317. Стат. формат бумаги 62 x 94. $\frac{1}{16}$. 5 печ. листа.
60000 зн. в п. л. Тираж 1000 экз. Сдано в набор 28-VI-37 г. Подписано к печати 17.VIII-37 г.

Типография УМП. Коми АССР, гор. Сыктывкар, Дом печати.

Ц. 193

Лит №

702

Владн. д.

Ред

Тел

Гла

600

Торја номерлөн доныс 1 ш. 50 ур.

3287

Р
Г
Г
С